

แรงจูงใจในการเขียน กรณีสั้นตือโศก

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต)

คณะพุทธปริยัติ

พิมพ์เผยแพร่

มีนาคม ๒๕๓๒

แรงจูงใจในการเขียน "กรณีสันติอโศก"

© พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต)

พิมพ์ครั้งที่ ๓ - มีนาคม ๒๕๓๒

- คณะพุทธบริษัท

๑๕,๐๐๐ เล่ม

สายส่งกรุงเทพฯ ธรรมสภา โทร. ๔๓๕-๑๓๕๔, ๔๒๐-๑๖๗๖

สายส่งต่างจังหวัด โรงพิมพ์เสียงเชียงใหม่ โทร. ๒๒๐-๑๐๕๐, ๒๒๓-๘๕๗๕

ราคา ๑๐ บาท

พิมพ์ที่ รุ่งแสงการพิมพ์

โทร. ๔๓๗-๒๕๔๗, ๔๓๕-๓๓๘๕

คำนำ

คณะพุทธบริษัท ได้แจ้งความประสงค์จะจัดพิมพ์หนังสือเรื่อง "แรงงูใจในการเขียน กรณีสันติอโศก" เพื่อเผยแพร่ออกไปในสังคมวงกว้าง ผู้เรียบเรียงยินดีอนุญาตด้วยความเต็มใจ เพราะเป็นการช่วยกันเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจ ในทางวิชาการตามหลักพระพุทธศาสนา ให้เป็นประโยชน์แก่สาธุชนจำนวนมาก

"แรงงูใจในการเขียน กรณีสันติอโศก" นี้ เป็นบทสัมภาษณ์ ที่ ผศ.ดร.อาภา จันทรสกุล ในนามของคณะผู้จัดทำวารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์ ได้สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๓๑ ณ สถานที่พักสงฆ์ศาลากลางสระลำลูกกา ปทุมธานี โดยได้มีการตีพิมพ์ครั้งแรกในวารสารดังกล่าว

ในการพิมพ์ครั้งที่ ๒ เป็นเล่มหนังสือเฉพาะเรื่องนี้ ผู้ขอพิมพ์บางรายแสดงความประสงค์ให้นำภาคผนวกในหนังสือ "ทางออกของสังคมไทย" มารวมพิมพ์ไว้ในเล่มเดียวกันนี้ด้วย เพราะมีเนื้อหาที่เข้ากันและเสริมกันได้ ผู้เรียบเรียงเห็นด้วยและอนุวัตรตามความประสงค์ นอกจากนั้น ได้นำคำให้สัมภาษณ์แก่วารสารฉบับหนึ่ง เมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม

๒๕๓๑ เกี่ยวกับ "พระโพธิรักษ์ยอมกลับเข้าหาเถรสมาคม" มารวมเข้าด้วยเป็นภาคผนวก ๒ โดยเหตุผลทำนองเดียวกัน

ในขั้นเตรียมการ พระมหาอินทร จินฺตาปญฺโญ ได้ช่วยพิมพ์ต้นแบบหนังสือด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ ทำให้เกิดความสะดวกในการตีพิมพ์และประหยัดทุน แรงงาน และเวลาเป็นอันมาก

ขอธรรมจันตะและกุศลเจตนาของทุกท่าน ที่มีส่วนร่วมในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ จงอำนวยผลเพื่อความเจริญงอกงามแห่งสัมมาทิสนะ และความแผ่ขยายแห่งประโยชน์สุขของพหุชน ตลอดกาลนาน

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต)

๑๑ มี.ค. ๒๕๓๒

สารบัญ

คำนำ	(๑)
บทสัมภาษณ์	
"แรงจูงใจในการเขียน กรณีสันติอโศก"	๑-๖๐
ภาคผนวก	
๑. ปัญหาการแปลและตีความคำบาลีของพระโพธิรักษ์	๖๓
๒. พระโพธิรักษ์ยอมกลับเข้ามาหาเถรสมาคม ?	๘๓

แรงจูงใจในการเขียน "กรณีสันติอโศก"*

ผู้สัมภาษณ์ : ขอโอกาสกราบนมัสการสัมภาษณ์ท่านเจ้าคุณอาจารย์ ประเด็นแรกที่ยากจะถามคือ มีข้อสังเกตว่าในช่วงนี้ งานเขียนของท่านเจ้าคุณออกมาค่อนข้างมาก เป็นข้อสังเกตที่ใช้ได้หรือไม่เจ้าคะที่ว่า ในปี ๒๕๓๑ ท่านผลิตงานออกมาได้มากกว่าปีอื่น ๆ

พระเทพเวที : อาตมาเองก็ไม่ค่อยแน่ใจเท่าไร คือว่าในส่วนของตัวเอง อาตมาก็ทำงานของตนเองไปเรื่อย ๆ ตามปกติ เสมอกับเท่าที่เป็นมาในปีก่อนๆ เพียงแต่ว่า งานที่ปรากฏออกมาเป็นหนังสือเล่มมีมากหน่อย เหตุที่มากก็เพราะเป็นหนังสือเล่มเล็กเล่มน้อยเสียหลายเล่ม และอีกอย่างหนึ่งคือมีผู้นำเอาเรื่องเก่า ๆ มาพิมพ์ซ้ำอีก และมักเป็นการ

* บทสัมภาษณ์ พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) โดย ผศ. ดร. อาภา จันทรสกุล ณ ศาลากลางสระ ลำลูกกา ปทุมธานี วันที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๓๑ เวลา ๑๕:๕๓ - ๑๘:๐๐ น.

นำเอาหนังสือใหญ่มาชอยพิมพ์เป็นเล่มเล็ก ๆ เป็นเหตุให้รู้สึกว่ามีหนังสือออกมามาก งานรุ่นก่อนนั้นบางที่ออกมาเป็นหนังสือเล่มใหญ่ อย่างเช่น พุทธธรรม ซึ่งใช้เวลาเขียนนาน ออกมาเล่มเดียวก็กินเวลามากกว่าเล่มอื่นหลายเล่ม และอีกอย่างหนึ่งก็คือ งานที่ไปพูดบรรยายหรือแสดงปาฐกถาไว้ มีผู้ลอกเทปแล้วนำมาให้ตรวจแก้ไขปรับปรุง แล้วพิมพ์เป็นเล่ม อันนี้เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้มีงานออกมามาก ข้อนี้แปลกจากสมัยก่อน ๆ ในสมัยก่อนนั้น ก็มีงานพูดอยู่เหมือนกัน แต่หลายเรื่องที่พูดไปแล้วไม่ได้บันทึกไว้ บางเรื่องแม้จะบันทึกไว้ก็เก็บไว้เฉย ๆ ไม่เหมือนในช่วงหลัง ๆ นี้ แทบทุกครั้งทีไปพูดจะออกมาเป็นหนังสือ ก็เลยทำให้มีงานมาก

ผู้สัมภาษณ์ : แสดงว่างานนิพนธ์ของท่าน แม้ว่าจะเป็นงานจากปาฐกถา ก็ได้รับความนิยมนมาก จะเป็นได้ไหมเจ้าคะว่า งานที่ออกมามากจะเป็นไปกับข้อสังเกตนี้

พระเทพเวที : อันนี้ อาตมาว่าอยู่ที่คนที่ขอไปพิมพ์ อาจจะเห็นว่ามีผู้ต้องการอ่าน

ผู้สัมภาษณ์ : อยากทราบว่า งานอะไรบ้างที่มีการพิมพ์ซ้ำค่อนข้างบ่อย นอกจาก ธรรมนูญชีวิต แล้ว

พระเทพเวที : ธรรมนูญชีวิต ก่อนนี้ก็พิมพ์บ่อย แต่มาช่วงปลายนี้ก็ชักจะห่างไป สำหรับงานเล่มอื่นก็ยังไม่ได้มองให้ชัดเจน

ผู้สัมภาษณ์ : อย่างหนังสือ มองอเมริกามาแก้ปัญหาไทย

พระเทพเวที : ก็พิมพ์ใหม่บ้าง แต่ไม่ได้มีสถิติพิเศษ เล่มเล็ก ๆ อย่างชาวพุทธต้องเป็นผู้ตื่น ก็ได้ทราบว่ามีพิมพ์บ่อย ทางมูลนิธิโกมลคีมทอง ก็ดำเนินการพิมพ์แล้วมาบอกให้ทราบเป็นครั้งคราว และพิมพ์ทีละมาก ๆ

ผู้สัมภาษณ์ : จะกราบนมัสการถามในข้อต่อไปเจ้าค่ะว่า งานเขียนที่ได้รับ ความสนใจมากที่สุดตั้งแต่ปลายเดือนกรกฎาคม ดูจากจำนวนพิมพ์เท่าที่ระบุไว้มีถึงเกือบ ๓๐,๐๐๐ เล่ม คือ ๒๕,๕๐๐ เล่ม และจากการที่ดิฉันมีโอกาสติดตามการวิพากษ์วิจารณ์จากคอลัมน์ทางหนังสือพิมพ์ฉบับต่าง ๆ การวิพากษ์วิจารณ์นั้นก็ติดต่อกันในระยะสามเดือนที่ผ่านมา ทั้งที่สื่อมวลชนเขียนถึงและที่มีผู้สนใจเขียนโต้ตอบกับสื่อมวลชน ประมาณแล้วจะมีหลายสิบครั้งที่เขียนถึงงานชิ้นนี้ของท่านเจ้าคุณ คือ เรื่อง กรณีสันติอโศก ทางกองบรรณาธิการ ศึกษาศาสตร์ปริทัศน์จึงอยากให้ดิฉันมาเรียนถามท่านเจ้าคุณอาจารย์ ในสองประเด็นต่อเนื่องไปเลยว่า อะไรเป็นเหตุูงใจหรือแรงูงใจที่ทำให้ท่านเขียนกรณีสันติอโศก ทั้ง ๆ ที่ระยะนั้นหลายคนทราบว่า ท่านเจ้าคุณมีภารกิจมากที่ต้องเร่งทำ แต่ท่านเจ้าคุณก็กลับสละเวลามาเขียน กรณีสันติอโศก และมีอีกประเด็นที่ขอกราบนมัสการให้ท่านเจ้าคุณอาจารย์ ตอบต่อเนื่องกันไปเลย ก็คือว่า ทำไมจึงเลือกพิมพ์เผยแพร่นั่งสนทนาเล่มนี้ในวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๓๑ ซึ่งตรงกับวันเลือกตั้งพอดี ขอกราบนมัสการถามทั้งสองคำถามเจ้าค่ะ

พระเทพเวที : อาตมาจะขอวกกลับไปเมื่อก็นี้นิดหนึ่ง พอตอบยังไม่หมด คือ หนังสือที่เป็นผลงานออกมาในระยะหลังนี้ มีข้อสังเกตอย่างหนึ่งว่าเป็นงานที่สืบเนื่องมาจากการพูดแทบทั้งนั้น เพราะฉะนั้น ลักษณะงานที่ออกมาจะแปลกไป

ส่วนงานในยุคก่อน ๆ เป็นเรื่องที่เกิดจากการเขียนโดยตรง ในแง่หนึ่งก็คิดว่าดีเหมือนกันที่งานออกมา แต่งานที่มาจากการพูดจะไม่ประณีตเท่างานเขียน เอาละเรื่องนี้ก็ผ่านไป

ที่นี้มาถึงเรื่องกรณีสันติอโศก อาตมาอยากจะขอให้ย้อนกลับไปดูสภาพก่อนที่อาตมาจะเขียนหนังสือเล่มนี้ ถ้าหากย้อนไปประลึกถึงช่วงก่อนเลือกตั้ง คือในระยะหาเสียงซึ่งยาวนานเป็นเดือนๆ หนังสือพิมพ์ลงข่าวโต้ตอบกันในเรื่องสันติอโศก มีการวิพากษ์วิจารณ์กันมาก นอกจากหนังสือพิมพ์แล้ว ที่ออกเป็นหนังสือเล่มก็มี และการโต้ตอบกันไปมานั้น ก็เกี่ยวพันกับการเมืองการเลือกตั้งด้วย แม้ว่าตามปกติอาตมาจะอ่านหนังสือพิมพ์น้อยอย่างยิ่ง แต่จากการที่ได้เห็นเป็นระยะๆ ในหนังสือพิมพ์ที่ท่านองค์อื่นรับมาที่ศาลา ก็มองเห็นสภาพนี้ชัดเจน จุดที่อาตมาสะดุดใจอยู่ที่ลักษณะของการวิพากษ์วิจารณ์โต้ตอบกัน คือได้สังเกตเห็นว่า การพูดกันไปกันมาส่วนมากไม่ตรงประเด็น มักหยิบยกเอาปัญหานอกเรื่องมาพูด และพูดแบบเงื่อนงำ ทำให้ประชาชนสับสนจนไม่รู้ว่าตัวเรื่องอยู่ที่ไหนและปัญหาคืออะไร อีกอย่างหนึ่งก็คือ การพูดนั้นมิได้เป็นไปตามเหตุตามผล แต่ใช้คำพูดที่แสดงอารมณ์กันมาก และบางทีก็ใช้วาทารมณ์แรงหยาบคายอย่างยิ่ง จนทำให้รู้สึกเหมือนว่าจะมีการประหัตประหารกัน สภาพนี้หลายคนอาจจะลืมไปแล้ว ขอให้นึกย้อนไปดู ตอนนั้นเป็นอย่างนี้มาก

อาตมาก็มาคิดว่า น่าจะได้มีการพูดกันด้วยวิธีการของเหตุผล และโดยเฉพาะให้ประชาชนเข้าใจให้ถูกต้อง

ให้รู้ว่าประเด็นปัญหานั้นคืออะไร จึงคิดว่าน่าจะเขียนชี้แจงบ้าง แต่ในเวลาเดียวกันอาตมาก็มีงานติดค้างและเร่งมาก ความคิดที่ว่า จะเขียนก็ถูกต้านไว้ด้วยความรู้สึกว่างานมากเกินไป ถ้าจะเขียนก็ต้องสละเวลาสำหรับงานที่เร่งรีบอยู่อย่างนั้นอีกหลายวัน จึงต้องเร่งงานต่อไปตามปกติ จนกระทั่งมาถึงตอนใกล้เลิกคั้ง ก็ได้เห็นวารสารบางเล่มของสันติอโศก ซึ่งที่จริงก็มีอยู่แล้ว แต่อาตมาไม่ได้ตาม มีผู้นำหนังสือมาที่นี้ อาตมาก็เลยได้อ่านดู ชื่ออะไรก็จำไม่ได้ อาจจะชื่อดอกหญ้า หรืออะไรสักอย่าง ในนั้นมีคำให้สัมภาษณ์ของท่านโพธิรักษ์ ให้การสนับสนุนพรรคพลังธรรมถึงขนาดร่วมคิดการในการที่จะตั้งพรรค ตลอดจนการหาเสียง อาตมาอ่านดูคำให้สัมภาษณ์แล้ว ก็มีความเห็นว่า ท่านลงมาในวงการเมืองมากเกินไป เกินขอบเขตของสถาบันพระสงฆ์ ทำตัวเป็นฝักฝ่ายในทางการเมือง คือ พระสงฆ์นี้ต้องมีหลักการในการเกี่ยวข้องกับการเมืองว่า ฐานะและบทบาทของตนมีแค่นี้ ซึ่งเมื่อรักษาขอบเขตของเราได้ดีทำหน้าที่ทางการเมืองอย่างถูกต้องแล้ว ก็จะทำให้สถาบันดำรงอยู่ได้ด้วยความเป็นอิสระ แต่ถ้าหาก เกินขอบเขต โดยลงไปคลุกเสียดเองในวงการเมือง ก็เสียหลักการของสถาบัน คือทำให้ตัวเองตกลงไปอยู่ในวงการเมืองด้วย แล้วก็มีพระของนักการเมืองฝ่ายโน้น พระของนักการเมืองฝ่ายนี้ แล้วพระก็จะทะเลาะกันเองและลงไปรวมวงทะเลาะกับเขาในสนามของการเมือง ไม่สามารถพูดธรรมอย่างเป็นกลาง ๆ อาตมาเห็นว่า จะไปกันใหญ่แล้ว น่าจะต้องเขียน

แต่ก็คิดถึงงานอยู่

จนมาท้ายสุด เห็นหนังสือของสันติอโศกอีกเล่มหนึ่ง ตามปกติสันติอโศกนั้นเวลามีหนังสือออกมาก็จะส่งมาให้อาตมา แต่จะส่งไปที่วัดพระพิเรนทร์ อาตมาไปวัดก็ไม่ได้อ่านเพราะไม่มีเวลาจริง ๆ ได้แค่เก็บ ๆ ไว้ แต่ไม่ทราบว่าจะอย่างไร ทางสันติอโศกได้ส่งหนังสือ *ฟังเสียงกวางน้อยบ้าง* ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องราวที่กำลังเป็นไปตอนนั้น มาที่ศาลากลางสระนี้ เป็นเล่มเล็ก นิดเดียว อาตมาก็เลยอ่าน พออ่านไปแล้วก็เกิดความรู้สึกว่า ท่านโพธิรักษ์มีความไม่ชัดเจน และเข้าใจคลาดเคลื่อนสับสนหลายอย่างในเรื่องต่าง ๆ ที่ท่านพูดถึง โดยเฉพาะท่านตีความกฎหมายอะไรต่ออะไรวุ่นวายไปหมด ทำไมไม่มองตามสภาพความเป็นจริง ยอมรับกันตามจริง แล้วเรามีความเห็นอย่างไร ก็แสดงออกมา ถ้าคิดว่ากฎหมายไม่ดี ไม่เห็นด้วย ก็ว่าไปตรง ๆ แต่นี้ไปตีความเฉไฉเลียงไปเลียงมา ไม่สมเหตุผล ยิ่งกว่านั้น ยังพูดเสียด้วยว่าคณะของท่านพยายามเป็นพลเมืองดี ย่อมไม่ละเมิด ไม่ผิดกฎหมาย แม้แต่ศีลธรรมมากมายที่ยากกว่ากฎหมาย ก็ยังทำได้ การที่ท่านทำอย่างนี้พูดอย่างนี้ คือ ทั้ง ๆ ที่ฝ่าฝืนละเมิดกฎหมาย แต่บอกว่าไม่ได้ฝ่าฝืน โดยพูดจาเลียงหลบไปต่าง ๆ นับว่าเป็นการเสียหายหลายชั้น ถ้าหากจะฝ่าฝืน ตนมีเหตุผลอย่างไรที่ทำให้ต้องฝ่าฝืนก็ชี้แจงมาตรง ๆ ก็ยังจะควรแก่การรับฟัง และมีทางเป็นประโยชน์แก่สังคมได้บ้าง วิธีการเลียงหลบเฉไฉเช่นนี้ ทำให้เกิดความรู้สึกเด่นในแง่ว่าเป็นความ

ไม่ตรงไปตรงมา และทำให้สูญเสียความเชื่อถือทางจริยธรรม
 พร้อมกันนั้น ก็ทำให้นึกต่อไปว่า ถ้าพระโพธิรักษ์ใช้วิธีตี
 ความกฏหมายอย่างนี้ แล้วเอาวิธีตีความอย่างนี้ไปใช้กับ
 พระธรรมวินัย ซึ่งเป็นหลักการของพระศาสนา จะทำให้เกิด
 ความผิดเพี้ยนสับสนเพียงใด พอถึงตอนนี้ อาตมาก็มีความ
 เห็นว่า จะต้องเขียน เพื่อสร้างความเข้าใจและดึงเข้าประเด็น
 ก็เลยตัดสินใจจากการที่ได้อ่านหนังสือ ฟังเสียงกวางน้อยบ้าง
 นั้นเอง

เมื่อเขียนนั้น ก็เป็นตอนที่กำลังจะหมดระยะหาเสียง
 อาตมามองดูว่า ถ้าจะให้หนังสือออกไปในระยะหาเสียงก็จะ
 ไม่เหมาะ จะกลายเป็นว่าเราไปเกี่ยวพันกับการเมือง เพราะ
 อาจจะมีผลกระทบต่อการหาเสียงของเขาด้วย ก็มานึกว่าวันที่
 ๒๔ กรกฎาคม เป็นวันเลือกตั้ง เป็นวันที่พ้นการหาเสียง
 เพราะกฏหมายห้าม และถ้าเลยวันที่ ๒๔ ไป ไปถึงวันที่
 ๒๕ ก็จ้ะรู้ผลการเลือกตั้งว่าพรรคการเมืองไหนได้มากได้น้อย
 ก็จะไม่ดีอีกเพราะเขาอาจจะคิดว่า เราไปเกี่ยวข้งกับฝ่าย
 ใดในทางที่จะต่อต้านหรือซ้ำเติม เพื่อไม่ให้มีการสร้าง
 ความรู้สึกเช่นนั้น ก็เลือกวันที่เป็นกลางที่สุด จึงเลือกเอาวันที่ ๒๔
 แต่จะทำอย่างไรให้หนังสือเล่มนั้นได้ออกทันวันที่ ๒๔ เราก็
 อยู่ที่นี้ห่างไกลจากกรุงเทพฯ ห่างจากโรงพิมพ์ และวันนั้นก็
 พอดีเป็นวันอาทิตย์ ได้ติดต่อจะส่งต้นฉบับไปให้โรงพิมพ์ใน
 วันนั้น คือ วันที่ ๒๔ แต่ทางโรงพิมพ์ปิดไม่มีคนทำงาน
 และเราก็ต้องเร่ง เพราะได้ตั้งใจและบอกกันเองไว้ว่าจะออก

ในวันที่ ๒๔ ในที่สุดก็จึงใช้วิธีถ่ายเอกสาร แล้วก็ทำเป็นเล่มได้ ๑๐ เล่ม พอตีมีญาติโยมมาเยี่ยมก็ได้แจกไปในเย็นวันนั้น ๖ เล่ม กว่าจะเสร็จออกมาแจกเขาได้ก็บ่าย ๔ โมง หลังเวลาปิดหีบลงคะแนนเสียงเลือกตั้งไป ๑ ชม. หนังสือที่เหลืออีก ๔ เล่ม ก็ใช้เป็นต้นฉบับส่งโรงพิมพ์บ้าง เก็บไว้เป็นตัวอย่างบ้าง

ผู้สัมภาษณ์ : การที่ท่านเจ้าคุณพิจารณาเผยแพร่นักหนังสือในวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ก็เพราะเป็นวันที่เป็นกลางที่สุดแล้ว หมายความว่า ถ้ารู้ผลหลังวันเลือกตั้ง พรรคไหนเกิดได้เสียงมากได้เสียงน้อย ถ้าพรรคเขาได้เสียงน้อย ก็เหมือนกับไปโจมตีเขา

พระเทพเวที : ก็เหมือนกับไปซ้ำเติม ที่หนังสือออกมา ๔ โมงเย็น หลังปิดหีบบัตรเลือกตั้งแล้วนั้น ก็เป็นการบังเอิญไม่ได้ตั้งใจไว้ คิดแต่เพียงให้ออกในวันที่ ๒๔ ก็แล้วกัน ถึงแม้ถ้าทันออกแต่เช้า ก็ไม่คิดว่าจะมีผลกระทบอะไรต่อการเลือกตั้ง เพราะอาตมาก็อยู่ไกลคงแจกได้ไม่กี่เล่ม และก็ไม่ได้เตรียมใครไว้ช่วยแจก คิดแต่เพียงว่าวันนั้นไม่มีการหาเสียงแล้ว และยังไม่รู้ผล คิดไว้แค่นั้น

ผู้สัมภาษณ์ : แต่จริง ๆ แล้วก็เป็นการเผยแพร่นักได้แค่ ๖ เล่มในวันที่ ๒๔ กรกฎาคม จากการถ่ายเอกสาร แล้วหนังสือที่พิมพ์เสร็จออกจากโรงพิมพ์มาเมื่อไรเจ้าคะ

พระเทพเวที : วันรุ่งขึ้นก็ได้ส่งโรงพิมพ์ กว่าจะออกจากโรงพิมพ์ได้มารุ่นแรก ๑,๐๐๐ เล่ม ก็เป็นวันที่ ๒๖ ตอนเช้า

ตอนบ่ายพอดีมีพิธีถวายปริญญา ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พระท่านก็เลยเอาไปแจกรวมกับหนังสืออื่นด้วย หนังสือพิมพ์บางฉบับเอาไปลงพิมพ์ว่าเป็นหนังสือที่พิมพ์สำหรับโอกาสนั้น ซึ่งที่จริงไม่เกี่ยวกัน แต่เป็นหนังสือเล่มหนึ่งที่เอาไปแจกในงานนั้น เหมือนกับหนังสืออื่น ๆ

ผู้สัมภาษณ์ : ตกลงว่าหนังสือออกจากโรงพิมพ์ตอนเช้าวันที่ ๒๖ กรกฎาคม แล้วท่านเจ้าคุณแจกในตอนบ่าย ซึ่งตรงกับวันที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถวายปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์แด่ท่านเจ้าคุณ

พระเทพเวที : ใครต้องการก็แจก อาตมาแจกเฉพาะที่เขาจัดมาร่วมกับหนังสืออื่นในพิธี นอกนั้นพระท่านแจกทั่วไป

ผู้สัมภาษณ์ : ในวันนั้นแจกไปทั้งหมดประมาณกี่เล่มเจ้าคะ

พระเทพเวที : ทั้งหมดเกือบ ๑,๐๐๐ เล่ม คนนั้นเอาไป คนนี้เอาไป บางคนเอาไปเป็นร้อย จึงได้หมดเร็ว วันนั้นวันเดียวก็เกือบหมด วันรุ่งขึ้นก็รีบส่งไปพิมพ์เพิ่ม คราวนี้เป็นรายการมีเจ้าภาพขอพิมพ์ทั้งนั้น หลายรายรวมแล้วดูเหมือนจะ ๖,๐๐๐ เล่ม แม้แต่ ๑,๐๐๐ แรก ก็ได้รับความอุปถัมภ์จากโรงพิมพ์ ไม่คิดเงินเลย

ผู้สัมภาษณ์ : แรงจูงใจในการเขียนคงสรุปได้ว่า ท่านเจ้าคุณพิจารณาเห็นว่า บทบาทของพระสงฆ์ไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองมากเกินไป นั่นคือแรงจูงใจ ประการหนึ่ง และในช่วงของการเลือกตั้งเมื่อย้อนกลับไป มีการหาเสียงใช้วาจาโต้ตอบกันระหว่างสองฝ่าย เป็นไปในทางที่ไม่ค่อยจะดีนัก เป็นเหตุจูงใจที่ทำให้ท่านเจ้าคุณอยาก

จะระบุให้ตรงประเด็นว่าอะไรเป็นปัญหาแท้จริงที่ต้องแก้ไข จะมีประเด็นที่นอกเหนือจากนี้อีกหรือไม่เจ้าคะ ที่ทำให้ท่านเจ้าคุณเขียนกรณีสันติอโศก

พระเทพเวที : ความมุ่งหมายที่ชัดก็คือ

๑. ทำอย่างไรจะ使人เข้าใจเรื่องราวให้ชัดเจนว่า ตัวประเด็นอยู่ที่ไหน ปัญหาคืออะไร ซึ่งตอนนั้นประชาชน สับสนมาก และการที่ประชาชนสับสนมากก็เพราะสื่อมวลชน เป็นต้น ตลอดจนผู้ที่ออกหนังสือต่าง ๆ โตเถียงวิพากษ์วิจารณ์ กันนอกเรื่อง ทำให้ไปยุ่งกับเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ

๒. เนื่องจากในการวิพากษ์วิจารณ์ตอบโต้กันนั้น มัก แสดงอารมณ์ พุดหยาบคายรุนแรง ใช้คำพูดต่อกันให้เสีย ๆ หาย ๆ จึงอยากจะชักกลับให้หันมาพูดจาพิจารณาและปฏิบัติ ต่อเรื่องนี้ด้วยวิธีการของเหตุผล

๓. อีกอย่างหนึ่งที่อาตมากับพระที่ศาลากลางสระ ปราชญ์กันอยู่แทบทุกวันก่อนหน้านั้น ในเวลาการทำวัตรบ้าง จันอาหารบ้าง ซึ่งเป็นเวลาที่เราจะพบพร้อม ๆ กัน ก็คือได้ ปราชญ์กันว่า ทำไมผู้ที่มิหน้าที่จึงไม่ทำหน้าที่ พวกกันปล่อย ปล่อยละเลยเรื่องนี้จนประชาชนสับสนกันมากแล้ว ไม่รู้ว่าอะไร เป็นอะไร ปัญหาที่ควรแก้ไขก็ไม่แก้ไข เรามีความรู้สึกติเตียนผู้ที่มิหน้าที่แล้วไม่ทำหน้าที่ และในเมื่อผู้ที่มิหน้าที่โดยตรงไม่ทำหน้าที่ เราพระสงฆ์ทุกองค์ก็มีหน้าที่ตามหลักพระ ธรรมวินัยอยู่แล้วว่า เมื่อมีเรื่องราวที่กระทบกระเทือนต่อส่วน รวม เป็นอันตรายต่อพระศาสนา จะก่อให้เกิดความเสื่อมเสีย

จะต้องชวนขวายหาทางช่วยกันแก้ไข ไม่นิ่งดูตาย นี่เป็นหลักซึ่งอาตมาได้บอกไว้ในหนังสือกรณีสันติอโศกนั้นแล้ว ดังที่ได้อ้างหลักอภิธานิยธรรมว่า เมื่อมีอะไรที่เป็นเหตุเสื่อมเสียเกิดขึ้น มีอะไรเป็นปัญหาเกิดขึ้น ต้องร่วมกันแก้ไข แต่ตามปกติเราต้องหวังจากผู้ที่ทำหน้าที่โดยตรงก่อน แต่ถ้าเขาไม่ทำเราก็ต้องถือเป็นหน้าที่ของเรา แต่การทำหน้าที่ของเราจำกัดอยู่ในขอบเขตเพียงว่า จะสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้น พูดยกกัน ในปัญหา และว่ากันตรงไปตรงมาให้ชัดเจน เราไม่สามารถทำอะไรเลยไปกว่านั้น คือไม่สามารถไปจัดการอะไรได้ เหตุผลที่ว่า ทำไมอาตมาจึงคิดอย่างนี้ ทำอย่างนี้ และออกในวันที่ ๒๔ ก็ได้เขียนชี้แจงไว้ในหนังสือกรณีสันติอโศกแล้ว เข้าใจว่าอยู่ในคำปรารภ

อาตมาอยากให้ผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้อง หรือพิจารณาเรื่องนี้ ย้อนกลับไประลึกถึงเหตุการณ์เก่าๆ บางทีเราลืมง่ายว่า ในช่วงก่อนหนังสือกรณีสันติอโศกออกมาโน้น เหตุการณ์ที่ผ่านมามีอะไรเกิดขึ้นบ้าง ถ้าเราหันกลับไปดู ก็จะเห็นชัดเจนว่า ช่วงเวลานั้น ซึ่งนานเป็นเดือน ๆ เป็นระยะเวลาที่เขาออกหาเสียงกัน มีการออกเอกสารและพูดวิพากษ์วิจารณ์ตอบโต้กันรุนแรงแค่ไหน ตอนนั้นรุนแรงมากอย่างที่อาตมาพูดเมื่อก็่นี้ว่าเหมือนกับจะมีการประหัดประหารกัน อาตมาจึงคิดว่าเราจะต้องชักคนดึงคนเข้าหาเหตุผลและพูดกันในประเด็นความมุ่งหมายในการเขียนนั้น อาจแยกได้เป็นด้าน ๆ คือ

ในด้าน/ประชาชน นอกจากต้องการให้เข้าใจเรื่องได้ ถูกต้องว่าปัญหาคืออะไร ตัวประเด็นอยู่ที่ไหนแล้ว ก็มีข้อที่เป็นผลพลอยได้ ซึ่งไม่ใช่ความคิดเดิม แต่อยากให้มีขึ้นด้วย คืออยากให้คนในสังคมของเรามีความตระหนักในความรับผิดชอบต่อเรื่องของส่วนรวม โดยเฉพาะชาวพุทธที่จะต้องมีความรับผิดชอบต่อพระศาสนา เอาใจใส่ต่อความเสื่อมความเจริญของพระศาสนา ไม่ใช่เป็นเพียงผู้ที่คอยดูว่ามีอะไรเกิดขึ้นแล้วก็เฮกันไป ไม่ได้พิจารณาสอบสวนข้อเท็จจริงให้ชัดเจน และใคร่ครองด้วยเหตุผลที่แท้จริง แล้วก็รู้สึกส่วนตัวเองมีส่วนร่วม ที่นี้ ท่าทีของชาวพุทธจำนวนมากในปัจจุบัน มักจะเป็นแบบวางเฉย ไม่เอาเรื่อง ซึ่งควรจะได้หันมาปรับกันใหม่ให้ถูกต้องตามหลักการของพระพุทธศาสนา คือตามหลักการของพระพุทธศาสนา ซึ่งอาตมาได้ย้ายอยู่เสมอ พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ว่า บุคคลที่เป็นผู้นำของพระศาสนา เป็นพระสงฆ์ พระเถระผู้ใหญ่ โดยเฉพาะพระอรหันต์ จะต้องรับผิดชอบและเอาใจใส่ ด้วยความไม่ประมาทในเรื่องราวต่างๆ ที่จะเป็นเหตุของความเสื่อมและความเจริญ อะไรที่จะเป็นเหตุของความเสื่อมต้องระมัดระวังช่วยกันป้องกัน อะไรที่เป็นปัญหาต้องช่วยกันแก้ไข อะไรที่จะเป็นเหตุของความเจริญต้องเร่งสร้างเสริมสนับสนุน

ตัวอย่างที่เห็นได้ง่าย ๆ แต่ไม่ค่อยได้คิดกัน ก็คือเรื่องของพระมหากัสสปะ ซึ่งเป็นพระอรหันต์ผู้ใหญ่ ทั้งที่ได้ชื่อว่าเป็นพระป่า ชอบอยู่วิเวก และสูงอายุมาก เมื่อท่าน

พบว่า มีเรื่องราวที่กระทบกระเทือน อาจทำให้เกิดความไม่มั่นคงแก่พระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า ท่านก็เป็นผู้นำกเรื่องนั้นมาปรารภและชักชวนให้ทำสังคายนา การสังคายนาก็เกิดขึ้นเพราะความตื่นตัวชวนขวายไม่ประมาทนี้ สังคายนาครั้งต่อมาก็เกิดจากพระอรหันต์ที่ได้เห็นว่ามี การทำอะไรต่างๆ ที่คลาดเคลื่อนจากพระธรรมวินัย แล้วก็ยกเรื่องขึ้นมาปรารภและชวนกันทำสังคายนา การประชุมกัน ทำงานส่วนรวมอย่างนี้ มีมาเรื่อยในประวัติศาสตร์ ถือกันว่าพระอรหันต์เป็นผู้นำในเรื่องความชวนขวายไม่ประมาท และเอาใจใส่เอาธุระในกิจการของส่วนรวม ตามหลักการที่เรียกว่าเป็นการเคารพสงฆ์ ถือสงฆ์คือส่วนรวมเป็นใหญ่ ถ้าพระอรหันต์และพระเถระผู้นำในอดีตไม่ปฏิบัติกันมาอย่างนี้ พระพุทธศาสนาก็คงไม่เหลืออยู่มาถึงเราในบัดนี้ แต่ในเมืองไทยเป็นเรื่องน่าเสียดาย ระยะหลังนี้เรามีความรู้สึกเหมือนว่า ใครก็ตามที่เมื่อมีเรื่องอะไรเกิดขึ้นแล้ว ไม่เอาเรื่องเอาราว เจย ไม่เอาใจใส่ ก็เห็นไปว่าเป็นคนไม่มีกิลเลส ความรู้สึกเช่นนี้ เป็นท่าทีที่ผิดซึ่งจะต้องแก้ไข เมื่อมีท่าทีที่ผิดและถือผิดกันมาก ก็เลยต้องพูดเรื่องนี้บ่อย ๆ เมื่อมีเหตุการณ์เกี่ยวกับสันติอโศกนี้เกิดขึ้น ก็เป็นตัวอย่างที่จะสะท้อนสภาพปัญหาของสังคมไทย และแสดงให้เห็นถึงลักษณะนิสัยของการมีท่าทีเช่นนี้ ซึ่งเราควรจะต้องถือเป็นโอกาสที่จะปรับท่าทีของคนให้มีความรู้สึกว่าจะต้องมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ถ้ามองเห็นไปว่าพระดีคือพระที่ไม่เอาเรื่องเอาราว วางเจย อย่างนี้พระศาสนาก็อยู่ไม่ได้

ตามหลักพระศาสนาถือว่า ปัญหาอย่างนี้เป็นเรื่องของส่วนรวมที่จะต้องช่วยกันแก้ไข เรียกว่าเป็นกิจของสงฆ์ และทางวินัยก็มีศัพท์เฉพาะเรียกว่าเป็นอธิกรณ์ และนี่ก็เป็นผลพลอยได้ คือการที่จะกระตุ้นเตือนให้คนมีท่าทีที่ถูกต้องต่อเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

ด้านต่อไปคือผู้เกี่ยวข้องกับเรื่องโดยตรง หรือผู้ที่ต้องการเกี่ยวข้อง สำหรับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องสันติอโศก ก็ต้องกลับมามองที่ผู้มีหน้าที่โดยตรงก่อน ซึ่งเราต้องการให้ทำหน้าที่ของตนให้จริงจัง ไม่เลียงหนีเรื่อง ส่วนผู้ที่ถึงแม้จะไม่มีหน้าที่โดยตรงแต่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ เช่น สื่อมวลชนที่หวังดีที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ อยากจะช่วยแก้ไข เราก็ต้องการให้เขาทำให้ตรงประเด็นของปัญหา และใช้วิธีการของเหตุผล

ด้านต่อไป ความมุ่งหมายอีกส่วนหนึ่งโยงไปถึงทางสำนักสันติอโศก เอง คือต้องการให้เขาทบทวนว่า ตัวเขาเองได้พิจารณาปัญหาของตนเอง ตรงไปตรงมาและชัดเจนพอหรือเปล่า การพิจารณาก็ขอให้ทำอย่างเป็นเหตุเป็นผล ถ้าพิจารณาเห็นว่าปฏิบัติไม่ถูกต้องก็จะได้แก้ไขโดยวิธีที่ชอบธรรม ซึ่งทั้งหมดนี้เราก็ไม่ได้ไปว่ากล่าวอะไร แต่ให้มองเห็นตามความเป็นจริง

ด้านที่สี่ นักการเมือง ที่จะมาเป็นผู้บริหารบ้านเมือง หลังการเลือกตั้ง สำหรับข้อนี้ได้เขียนบ่งไว้อย่างชัดเจนในคำปรารภของหนังสือ "กรณีสันติอโศก" นั่นว่า "...มุ่งหมายว่าไม่ว่าใครก็ตามที่จะได้รับเลือกตั้งเข้ามามีส่วนร่วมสำคัญในการ

รับผิดชอบต่อชะตากรรมของสังคม และประเทศชาติ ควรจะ
 รู้เข้าใจเรื่องราวที่มีความสำคัญต่อสังคมของตนตามความเป็น
 จริง เมื่อรู้เข้าใจแล้ว หากมีจิตใจเป็นธรรมและรักความชอบ
 ธรรม จักได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนด้วยปัญญาที่รู้เข้าใจความ
 จริงนั้น" (กรณีสันติอโศก หน้า ๒) นักการเมืองและ
 ผู้ปกครองบ้านเมืองควรรู้เข้าใจให้ชัดเจนถูกต้อง เพราะเรื่อง
 นี้ได้กลายเป็นจุดสนใจของประชาชน และเป็นปัญหาที่มีผล
 ต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมทั้งระยะสั้นและระยะยาว โดย
 เฉพาะนักการเมือง ที่คิดว่าควรสนใจและเข้าใจเรื่องนี้ให้ถูก
 ต้องที่สุด ก็คือ นักการเมืองในพรรคพลังธรรม เพราะเป็นที่
 ชัดเจนอยู่แล้วว่า พรรคพลังธรรมนั้นก่อตั้งขึ้นมาด้วยการร่วม
 คิกร่วมสนับสนุนของท่านโพธิรักษ์และสันติอโศก และในช่วง
 ก่อนเลือกตั้งนั้น ก็มีผู้คาดหมายกันมากกว่าพรรคนี้จะชนะการ
 เลือกตั้งได้ผู้แทนเข้ามามาก อาจถึงขั้นมีเสียงข้างมากสามารถ
 เป็นผู้จัดตั้งรัฐบาล พรรคพลังธรรมนั้น มีความเกี่ยวข้องกับ
 พระศาสนา ทั้งในแง่ที่ผูกพันโดยตรงกับสำนักสันติอโศกที่เป็น
 กิจการทางศาสนาโดยตรง และผู้นำของพรรค คือหัวหน้า
 พรรคก็ได้แสดงตนอยู่ว่าเป็นผู้ใส่ใจในเรื่องศาสนา ถือปฏิบัติ
 เคร่งครัดในทางศาสนา ในกรณีที่จะมาเป็นผู้ปกครองบ้าน
 เมือง นักการเมืองในพรรคนี้ ย่อมมีแนวโน้มมากที่สุดที่จะ
 ปฏิบัติการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องศาสนา ซึ่งถ้าปฏิบัติ
 ถูกต้องก็จะมีผลดีมาก แต่ถ้าปฏิบัติผิดพลาดไป เช่นโดยรู้
 เทาไม่ถึงการณ์ ก็จะเป็นโทษอย่างมาก จึงสมควรจะรู้เข้าใจ

เรื่องนี้ให้ถูกต้องชัดเจนที่สุด เพื่อทำงานได้ถูกต้องไม่ผิดพลาด และงานสร้างความเข้าใจในเรื่องเช่นนี้ ย่อมเป็นหน้าที่ของพระโดยตรง และในเมื่อเราเห็นว่านักการเมืองส่วนมากในหมู่นั้น อาจจะสนใจโดยไม่มีความเข้าใจ หรืออาจจะพลอยร่วมทำอะไรไปโดยไม่มีทั้งความสนใจและความเข้าใจ การสร้างความเข้าใจก็เป็นงานที่ควรเริ่มต้นทำตั้งแต่วาระแรกที่เห็นว่าเขาจะเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อสังคม และนี่คือด้านหนึ่งของจุดที่พระสงฆ์จะพบกับนักการเมืองได้อย่างชอบธรรม โดยไม่ก้าวลงไปในฐานะผู้เล่นฝ่ายไหนในสนามการเมืองเสียเอง

เหตุผลและความมุ่งหมายทั้งหมดที่พูดมานั้น ในขั้นสุดท้าย ก็มารวมที่ความมุ่งหมาย ข้อสำคัญที่สุด คือ การรักษาศรัทธาธรรมวินัย อย่างที่พิมพ์ไว้ด้านล่างของปกหนังสือว่า "งานรักษาพระธรรมวินัย" ในขณะที่การตีความธรรมวินัยยังเป็นปัญหาที่ลึกซึ้งขึ้นไป ซึ่งจะต้องพิจารณากันละเอียดยิ่งขึ้นไปนั้น พฤติกรรมต่าง ๆ ในขั้นต้น ๆ ที่แสดงถึงความตรงไปตรงมาหรือไม่ และการมีเจตนาที่ชัดเจนหรือนำเคลือบแคลงหรือไม่ ย่อมเป็นเครื่องช่วยชี้บ่งอย่างดีว่าการปฏิบัติต่อธรรมวินัยในขั้นลึกละเอียดลงไปน่าจะเป็นไปในทิศทางใด แรงจูงใจในการเขียนกรณีสันติอโศก เมื่อสรุปให้สั้นก็คือ จุดตัดสินใจที่จะเขียนได้แก่ การที่ได้อ่านหนังสือ"ฟังเสียงกวางน้อยบ้าง" ซึ่งทำให้เห็นว่าท่านโพธิรักษ์มีความสับสนไม่ชัดเจน ในการพิจารณา ในการพูด และในการตีความกฎหมายและเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จนนำเคลือบแคลงว่า ท่านจะทำด้วย

ความไม่รู้ไม่เข้าใจ หรือมีเจตนาอย่างไร น่าเป็นห่วงว่าคนจำนวนมากที่ได้อ่านจะพลอยสับสนหลงเข้าใจผิดไปด้วย และเห็นว่าควรจะต้องชี้แจงให้เกิดความเข้าใจให้ถูกต้องชัดเจน ส่วนความมุ่งหมายสำคัญขั้นสุดท้าย ก็คือ การดำรงรักษาพระธรรมวินัย ทั้งพระธรรมวินัยที่เป็นรูปแบบ ซึ่งเป็นที่บรรจุของเนื้อหาสาระ และพระธรรมวินัยที่เป็นเนื้อหาสาระ ซึ่งปรากฏออกมาเป็นความเป็นธรรม ขอบธรรม ความมีหลักเกณฑ์ ความจริง ความถูกต้องดีงาม

ผู้สัมภาษณ์: ที่กราบนมัสการถามเกี่ยวกับการที่ท่านเจ้าคุณเลือกวันที่ ๒๔ กรกฎาคม เพราะอ่านพบว่าสื่อมวลชนมาตีความว่า วันที่ ๒๔ กรกฎาคม ที่ท่านออกหนังสือนั้นเป็นเพราะว่าครั้งหนึ่งหลังจากสอบได้เปรียญเก้าแล้ว ท่านได้รับการอุปสมบทโดยเป็นนาคหลวงในวันที่ ๒๔ กรกฎาคม สื่อมวลชนจึงเข้าใจว่า วันที่ ๒๔ กรกฎาคม เป็นวันที่มีความสำคัญต่อท่านเจ้าคุณไป

ขอกราบนมัสการถามอีกเรื่องหนึ่งคือ การที่ท่านเจ้าคุณชี้แจงให้ทราบถึงห้าประเด็นว่า อยากให้คนส่วนใหญ่ได้เข้าใจ และเป็นผลพลอยได้เกี่ยวกับท่าทีที่ถูกต้องของชาวพุทธ ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องหรือต้องการเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ปฏิบัติด้วยวิธีที่ถูกต้อง ให้สำนักสันติอโศกได้มองดูในแง่แนวปฏิบัติของตนเอง ให้นักการเมืองที่จะมารับผิดชอบสังคม มีความเข้าใจต่อการพระพุทธรศาสนาที่ถูกต้องชัดเจน และประเด็นที่สำคัญคือเพื่อการรักษาพระธรรมวินัย แต่หลังจากที่หนังสือกรณีสันติอโศกเผยแพร่ออกไปแล้ว ท่านเจ้าคุณได้เห็นผลตามความมุ่งหมายที่ท่านเจ้าคุณพูดมานั้นหรือไม่เจ้าคะ

พระเทพเวที : เรื่องวันที่ ๒๔ ที่ออกหนังสือจะเกี่ยวกับวัน
 บวชของอาตมานั้น อาตมาเองไม่ได้นึกถึงเลย อาตมาจำวัน
 บวชของตนเองไม่ได้ด้วยซ้ำไป ถ้าจะมีคนถามเกี่ยวกับวัน
 บวช อาตมาเองก็ยังคงไปค้น แสดงว่าท่านผู้นั้นจำได้
 ดีกว่าอาตมา อาตมาไม่ได้นึกถึงเรื่องนี้และไม่ได้มองเห็นว่า
 เรื่องนี้จะมีความหมายสำคัญต่อชีวิตการบวชของอาตมา เพียง
 แต่นึกถึงวันที่เป็นกลางที่สุด ส่วนในเรื่องของเวลาก็เพียงแต่จะ
 ให้ออกในวันที่ ๒๔ กรกฎาคม เท่านั้น เพราะอาตมาอยู่
 ห่างไกลถึงลำลูกกา จะแจกใครได้สักกี่คน ไม่ได้คิดว่าเวลา
 จะมีผลอย่างไรถ้าออกมาทันตอนเช้า แต่นี้ก็บังเอิญว่ากว่าจะ
 ออกได้ก็เย็น เพราะทำไม่ทัน ไม่ใช่ว่าอาตมาจะมีเจตนาให้ออก
 เย็น

ที่นี้ ในแง่ผลที่เกิดขึ้น เท่าที่ทราบก็มีผลบ้าง คือ
 ได้ฟังบางท่านโทรศัพท์มาว่า หนังสือนี้ได้ทำให้ท่านเกิด
 ความเข้าใจขึ้นว่าเรื่องราวเป็นอย่างไร หรือเล่าว่่าคนอื่นก็
 เริ่มเข้าใจได้ดีขึ้น บ้างก็เขียนจดหมายมา แต่ก็มีไม่มากเท่า
 ไร ส่วนมากเป็นจดหมายที่แสดงความพอใจ นอกจากฉบับ
 เดียว ที่เป็นบัตรสนทน่ให้ใช้สำนวนเรียกพ่อท่านแบบชาวสันติ
 อโศก แต่พูดจาไม่ไพเราะเลย อีกฉบับหนึ่งมาจากชาวสันติ
 อโศกที่เลื่อมใสมาก แต่ก็บอกว่านับถืออาตมาอยู่ด้วย และ
 ปกติก็เคยเขียนมาถามเกี่ยวกับปัญหาธรรมอยู่แล้ว ได้เขียน
 มาแสดงความคิดเห็นในเชิงขัดแย้งว่า ทางสันติอโศกไม่ผิด
 เขียนมาโดยสุภาพ อาตมาก็ยังไม่มีเวลาตอบ ว่าจะตอบ แต่

ไม่มีเวลาจริง ๆ อย่างจดหมายฉบับก่อนที่เขียนมาถามธรรมกว่าอาตมาจะเขียนตอบก็หลายเดือน แต่ทั้งหมดนี้ก็เป็นเรื่องปฏิบัติ ไม่มีอะไรมาก ส่วนที่ออกทางหนังสือพิมพ์ก็แสดงความเห็นด้วยหลายครั้ง แต่ก็มีบ้างในบางฉบับ ที่เขียนทำนองว่าไม่เห็นด้วย แต่มักกลายเป็นการแสดงความไม่พอใจ บางรายก็เขียนออกมาจากการจับความหมายผิด ๆ

ว่าถึงผลที่อาตมาต้องการ ก็ได้บ้าง ในด้านที่มีผู้พูดหรือบอกมาว่า ทำให้เขาเข้าใจเรื่องราวดีขึ้น และโดยมากคนที่พูดอย่างนี้ ก็อาจจะพอใจในแง่ของความเป็นเหตุเป็นผล ส่วนทางด้านสื่อมวลชน และการปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยทั่วไป อาตมายังไม่ค่อยเห็นว่าจะได้ผล ในการปฏิบัติก็ยังเห็นอยู่ว่าเขายังจับประเด็นไม่ค่อยถูก ไม่ชัดเจน และยังสับสนกันอยู่ คล้าย ๆ กับเดิมนั่นเอง ยกตัวอย่างง่าย ๆ เช่น สื่อมวลชน จะเป็นวิทยุก็ตาม โทรทัศน์ก็ตาม รวมทั้งสำนักสันติอโศกเองด้วย มักพูดและเขียนในทำนองสร้างภาพที่ทำให้คนมองเห็นเป็นว่า มีการขัดแย้งกันขึ้นระหว่างกลุ่ม ๒ กลุ่ม ซึ่งอาจจะเป็นกลุ่มสันติอโศกกับพระอื่น อันนี้เป็นภาพที่ผิดมาก เราต้องมองตามเป็นจริงว่า เรื่องมีอยู่ว่า คณะสงฆ์ก็อยู่มาอย่างนี้ มีปัญหาต่าง ๆ ที่จะต้องแก้ไขมากมาย ซึ่งเราก็มองเห็นว่าจะต้องปรับปรุงอยู่แล้ว แต่ที่นี้ก็เกิดมีเรื่องกรณีสันติอโศกขึ้นมา และมาสัมพันธ์กับการเมือง เลยเป็นเรื่องโด่งดังขึ้นมา เมื่อโด่งดังก็มีการสนใจ เมื่อมีการสนใจและเข้าใจผิด ก็ต้องการการทำความเข้าใจให้ถูกต้อง นี่ก็คือเป็น

ปัญหาขึ้นมา เมื่อเป็นปัญหาขึ้นมาเป็นกรณีขึ้นแก่สังคมนี้เราก็คควรจะมาช่วยกันแก้ปัญหา เรื่องก็มีเท่านั้น คือเรื่องสันติอโศกเป็นปัญหาขึ้นมาแล้ว ในสังคมไทยหรือในพระศาสนาเราจะแก้ปัญหาอย่างไร คนที่แก้ปัญหาหรือเสนอวิธีการแก้ปัญหาอาจจะขัดแย้งกันได้เป็นเรื่องราวธรรมดา แต่การขัดแย้งนั้นไม่ใช่ตัวปัญหา เป็นเพียงความเห็นขัดแย้งกันในการแก้ปัญหา แต่เขาไปสร้างภาพเป็นว่ามีการขัดแย้งกันขึ้น แล้วเบนความสนใจและความเข้าใจของคนออกไปให้เห็นว่า ตัวกรณีหรือตัวเรื่องหรือตัวปัญหา คือการขัดแย้งระหว่างคนสองกลุ่ม สร้างภาพแม้กระทั่งว่ามีกลุ่มสันติอโศกกับกลุ่มมหาเถรสมาคม นี่เป็นการสร้างภาพที่ผิด และเมื่อคนได้ภาพผิดไปแล้ว การคิดพิจารณาเรื่องก็ผิด นับว่าเป็นปฏิบัติการทางจิตวิทยามวลชนที่ได้ผล แต่กลายเป็นเรื่องของเล่ห์กล ซึ่งทำให้สงสัยในความสุจริตใจว่าทำไมต้องหาทางเลี่ยง ไม่พิจารณาปัญหากันอย่างตรงไปตรงมา

อีกอย่างหนึ่ง การที่มองเป็นว่า มีกลุ่มสันติอโศกกลุ่มหนึ่งกับกลุ่มมหาเถรสมาคมกลุ่มหนึ่ง นี่เป็นภาพที่ผิดความจริงพื้นฐาน คล้ายกับพูดว่า มีกลุ่มหมู่บ้านเขาย้อยกับกลุ่มรัฐบาลไทย ซึ่งความจริงนั้นภาพรวมก็คือมีคณะสงฆ์ไทยเป็นองค์รวมอยู่อันหนึ่ง ซึ่งมีพระสงฆ์มากมาย แต่ปัจจุบันนี้ ในขณะที่การคณะสงฆ์กำลังเสื่อมโทรมอยู่ ซึ่งต้องการการแก้ไขปรับปรุง ก็ได้มีพระที่ไม่ดีเกิดขึ้นมาก ประพฤติเสียหายอะไรต่าง ๆ แต่คณะสงฆ์ก็ยังคงเป็นที่รวมของพระจำนวนมาก

มากมายอยู่นั้นแหละ ซึ่งมีทั้งพระดีและพระไม่ดี ซึ่งทั้งหมดก็เป็นพระไทยด้วยกัน แต่ในสภาพเช่นนี้ พระดีอาจจะน้อยลง และพระไม่ดีก็อาจจะมากขึ้น และในคณะสงฆ์ไทยนั้น ถ้าเราจะแยกไปพูดถึงสำนักต่าง ๆ ก็มีเยอะแยะ มีสำนักอาจารย์ชา สำนักอาจารย์บัว สำนักอะไร ๆ สายอาจารย์มันอีกเยอะแยะ สำนักท่านพุทธทาส หรืออาจจะแยก แม้กระทั่งว่า สำนักท่านปัญญานันทะ ท่านอะไรต่าง ๆ มากมาย ซึ่งก็มีคำสั่งสอนและการปฏิบัติในแนวของท่านนั้น ๆ หลายสำนักก็มีคนเลื่อมใสมาก เพราะเห็นว่าท่านปฏิบัติดี แต่ทั้งหมดนี้ก็อยู่ในคณะสงฆ์ไทย ซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคมตามกฎหมาย รวมทั้งสำนักสันติอโศกด้วย ก็อยู่ในกลุ่มเดียวกันนี้ทั้งหมด ไม่ได้มีภาพอะไรพิเศษออกไปที่จะมาเป็นสองกลุ่มขึ้นได้ ที่นี้ปัญหาที่เกิดขึ้นในตอนนี้เป็นเพียงว่า สำนักที่ชื่อว่าสันติอโศก ได้มีเรื่องราวขึ้นมาให้สังคมพิจารณา เพราะท่านประกาศตัวลาออกจากมหาเถรสมาคม ซึ่งเราก็ต้องมาพิจารณากันว่า การลาออกนั้นเป็นไปได้อย่างไรหรือเปล่า ก็กลายเป็นปัญหาเป็นเรื่องเป็นราวขึ้นมา นี่ก็เป็นภาพที่ควรจะสร้างความเข้าใจให้ถูกต้อง

ที่นี้ ภาพนั้นยังมีการวาดต่อไปอีก คือ สร้างให้เห็นเป็นภาพว่า มีกลุ่มสันติอโศกที่มีความประพฤติปฏิบัติที่วางไว้จำเพาะแบบนี้ กับกลุ่มพระอื่นที่เรียกว่าพระของมหาเถรสมาคม ซึ่งมีการประพฤติไปห่วย มีการทำเครื่องงานวิชาทำไสยศาสตร์ต่าง ๆ มากมาย พุคจึงไปจนกลายเป็นว่า

พระมีสองกลุ่ม คือ กลุ่มสันติอโศกที่ประพาศิตังาม กับกลุ่มพระอื่นที่อยู่กับมหาเถรสมาคมที่ประพาศิตเลวไหล ซึ่งเป็นภาพที่ผิดเต็มที่เลย เพราะว่าพระองค์อย่างสำนักพระอาจารย์ชา สำนักอาจารย์บัว สำนักท่านพุทธทาสก็อยู่ในการปกครองของมหาเถรสมาคม ดังนั้น การพูดถึงพระในคณะสงฆ์ไทยทั้งหมดที่นอกเหนือจากกลุ่มสำนักสันติอโศก โดยยกเอาภาพของพระที่ประพาศิตเรัจฉานวิชาขึ้นมำดั่ง ทำให้เกิดการสร้างภาพต่อคณะสงฆ์ผิดพลาดคลาดเคลื่อน อันนี้ถ้าไม่ใช่เป็นการพูดด้วยเจตนาสร้างภาพลวงตา ก็เป็นสิ่งที่จะต้องแก้ไข จะเห็นว่าสื่อมวลชนต่าง ๆ ไม่น้อยทีเดียวก็ไม่เข้าใจกลับไปมองแบบเดียวกับที่ว่ำมานั้น

ในการพูดชักจูงให้เกิดภาพนี้ขึ้นนั้น ก็มีพฤติการณ์และเหตุผลให้มองได้ว่า ทางสันติอโศกคงจะได้พยายามทำให้เกิดภาพนี้ขึ้นด้วย คือเมื่อสร้างภาพให้เห็นว่ามีพระอยู่สองกลุ่ม คือ กลุ่มสันติอโศกกับกลุ่มมหาเถรสมาคม แล้วก็สร้างภาพให้เห็นต่อไปอีกว่า พระสันติอโศกเป็นพระที่ประพาศิตดี ส่วนพระฝ่ายเถรสมาคมเป็นพระที่ประพาศิตเลวไหล ไร้ห่วย เล่นไสยศาสตร์ ซึ่งเป็นวิธีเปรียบเทียบเพื่อทำให้ตัวเองเด่นขึ้นมา ทำไมไม่เปรียบเทียบกับพระไทยอื่น ๆ ที่ดี ๆ อย่างสำนักสวนโมกข์ สำนักวัดหนองป่าพง สำนักวัดเขื่อนหรือสำนักอะไรต่าง ๆ อีกมากที่ท่านมีความประพาศิตปฏิบัติอยู่ในแนวทางที่เคร่งครัด ที่ท่านดีแต่ไม่ค่อยมีชื่อเสียงปรากฏ

ความจริง ถ้าจะพูดว่ามีสองกลุ่มก็ได้ แต่จะเป็นสองกลุ่มอีกแบบหนึ่ง คือ ในขณะที่การพระศาสนา กำลังเสื่อมโทรมอ่อนแอ และต้องการการปรับปรุงอย่างยิ่งนี้ ก็มีกลุ่มที่เด่นเป็นปัญหาขึ้นมา ๒ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ทำวิปริตจากพระธรรมวินัย กับ กลุ่มที่ทำธรรมวินัยให้วิปริต พระไพบอวาทเจ้าคณะสงฆ์ไทย ทำการวิจารณ์ว่า หากินด้วยไสยศาสตร์ ที่ทางสันติอโศกยกขึ้นมาโจมตีมากจนเด่น เหมือนจะให้ เป็นภาพรวมของคณะสงฆ์ไทยนั้น เป็นกลุ่มแรก คือ กลุ่มที่ทำวิปริตจากธรรมวินัย คือ ประพฤติวิปริตคลาดเคลื่อนจากหลักธรรมคำสอน และวินัยที่เป็นบทบัญญัติของพระพุทธเจ้า ส่วนปัญหาที่กำลังเป็นอยู่ กับ สันติอโศกนั้น เป็นปัญหาที่มากเด่นในกลุ่มที่สอง คือ กลุ่มที่ทำธรรมวินัยให้วิปริต ซึ่งกำลังเป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงอยู่ว่า จะสอนสิ่งที่คลาดเคลื่อนผิดเพี้ยนจากหลักธรรมวินัย จะด้วยเจตนาหรือความหลงผิดก็ตาม ซึ่งคนที่มีความรับผิดชอบต่อพระศาสนา ต่อพระธรรมวินัย จะต้องเอาใจใส่ มาดูกันให้ชัดเจน และช่วยกันแก้ไข ซึ่งก็ควรทำด้วยหวังดีทั้งต่อพระศาสนา และต่อสันติอโศกเองด้วย แต่รวมความก็คือว่า เป็นปัญหา จะต้องแก้ไขทั้งสองกลุ่ม คือ ทั้งกลุ่มที่ทำวิปริตจากธรรมวินัย และกลุ่มที่ทำธรรมวินัยให้วิปริต จะเอาแต่ปัญหาพระไสยศาสตร์ ไพบอวาท ไม่แก้ปัญหามันสันติอโศกก็ไม่ถูก จะแก้แต่ปัญหาสันติอโศก ละเลยปัญหาพระยอหย่อน มิอาจชี้นำก็ไม่สมควร อย่างไรก็ตาม เหนือกว่านั้นขึ้นไป ก็มี จุลกรรมของการเกิดปัญหา และการแก้ปัญหาย่อยอย่างน้อยจุด

หนึ่ง ถ้ายังไม่มองเหตุปัจจัยและองค์ประกอบที่ลึกซึ้งกว่านั้น ไป จุบรวมนั้น ก็คือการบริหารการคณะสงฆ์ ซึ่งถ้าไม่แก้ไข ปรับปรุง นอกจากจะแก้ปัญหามีอยู่ทั้งสองกลุ่มนี้ไม่ไหวแล้ว ก็จะมีแต่การสั่งสมปัญหามากขึ้น และร้ายแรงยิ่งขึ้นไปในระยะยาว

ในการพิจารณาเรื่องสันติอโศกนั้น ไม่ควรยกเรื่องพระประพฤติก่อหายนวิปริตขึ้นมาเทียบ เพื่อปิดประเด็นปัญหาสันติอโศก อย่างที่บางท่านเคยทำมาแล้วอีก นอกจากจะยกขึ้นมาพูดในทางกระตุ้นเตือนให้เร่งพิจารณาแก้ไขเพิ่มเข้ามาอีกเรื่องหนึ่งด้วย ยิ่งการที่จะยกขึ้นมาพูดเพื่อโต้เถียงหนังสือกรณีสันติอโศกก็ยิ่งเป็นการไม่สมควร และจะเป็นการเฉไฉไปไกล หนังสือกรณีสันติอโศกนี้ มิได้เขียนขึ้นเพื่อพระที่ประพฤติวิปริตผิดเพี้ยน ที่ท่านโพธิรักษ์ชอบยกขึ้นมาติเตียน และมิได้เขียนขึ้นเพื่อส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์ที่ย่อหย่อนอ่อนแอ แต่เขียนขึ้นเพื่อชี้ชวนให้ช่วยกันแก้ไขปรับปรุง แต่ในเวลาเดียวกัน ผู้ที่เบื่อหน่ายและอยากให้มีการแก้ไขปรับปรุงก็ไม่ควรดีใจชอบใจ เพียงเพราะเห็นว่าได้มีการฝ่าฝืนแข็งขันต่ออำนาจการปกครองของคณะสงฆ์เกิดขึ้นแล้ว เพราะจะเป็นเพียงความรู้สึกที่เกิดจากความน้อยใจ หรือเพียงได้ทำให้สาสมแก่ใจของตน แต่ไม่ใช่เป็นการแก้ปัญหาที่แท้จริง จะยังเป็นการสร้างปัญหาซ้อนปัญหาด้วยซ้ำ ควรจะแก้ปัญหากันด้วยสติปัญญาตามทางของเหตุผลต่อไป ด้วยจิตใจที่เป็นปกติ นอกจากนั้น ควรคำนึงด้วยถึงความจริงที่ว่า พระที่

ประพจน์เหลวไหลวิปริตต่าง ๆ นั้น แม้จะเป็นการเสียหายแก่ส่วนรวม ซึ่งบางทีก็รุนแรง แต่ก็เป็นการเสียหายเฉพาะกรณี และทำลายพระศาสนาที่เปลือกผิวเข้าไป ส่วนพระที่แปลธรรมวินัยให้วิปริตผิดเพี้ยน ย่อมก่อความเสียหายในวงกว้าง ทำให้คนจำนวนมากเข้าใจคลาดเคลื่อนหลงผิด เป็นการก่อความเสียหายแก่มหาชน และสามารถทำลายได้ถึงเนื้อตัวของพระศาสนาในทันที

ลึกลงไปอีก ขอให้มองดูการใช้ถ้อยคำต่าง ๆ โดยเฉพาะการใช้คำพูดที่เป็นการสร้างภาพไปด้วยในตัว เช่น การพูดถึงคนนั้นคนนี้ ว่าเป็นพระของมหาเถรสมาคม ก็เป็นภาพลวงอย่างสำคัญ อันนี้จะขออุปมาให้ฟัง เหมือนอย่างว่าอาจารย์ไปพบคนไทยคนหนึ่ง แล้วอาจารย์ก็บอกว่าเขาเป็นคนของประเทศไทย เป็นคนที่ต้องขึ้นกับรัฐบาลไทย อย่างนี้ถูกใช้ไหม แต่ถ้าอาจารย์จะพูดว่าเขาเป็นคนของรัฐบาล จะถูกไหม การบอกว่าคนไทยคนนั้นเป็นคนของรัฐบาล อาจจะทำให้เข้าใจผิดได้ใช้ไหม คำพูดนี้มีความหมายคนละอย่างที่นี่ พระทั้งหลายรวมทั้งอาตมาด้วย ยอมรับตามกฎหมาย เพราะถือว่าเป็นข้อเท็จจริงว่า เมื่อเราเป็นพระสงฆ์ไทย เราก็ต้องขึ้นกับมหาเถรสมาคม แต่จะมาบอกว่าอาตมาเป็นพระของมหาเถรสมาคม จะได้หรือเปล่า ย่อมไม่ได้ เหมือนอย่างบอกว่าคนไทยคนนั้นเป็นคนของรัฐบาล อย่างนี้ย่อมให้ความรู้สึกที่ผิด ถ้าพูดว่าเป็นคนของมหาเถรสมาคม คนก็เข้าใจว่าเป็นคนที่ทำงานอะไรต่าง ๆ ตามความประสงค์

หรือตามคำสั่งของมหาเถรสมาคม หรือแม้กระทั่งว่ารับใช้มหาเถรสมาคม แต่ที่จริงอาตมาเพียงแต่ว่าตามข้อเท็จจริงของกฎหมายนั้น ๆ ว่า อาตมาอยู่ในคณะสงฆ์ไทย ขึ้นต่อมหาเถรสมาคมในด้านการปกครอง แต่ไม่จำเป็นว่า อาตมาจะต้องเห็นด้วยกับมหาเถรสมาคม เหมือนกับที่ว่าคนไทยคนนั้นซึ่งอยู่ในประเทศไทย เขาขึ้นกับรัฐบาลไทยจริง แต่เขาอาจไม่พอใจในรัฐบาลนั้นก็ได้อ และเขาอาจจะต้องการให้รัฐบาลนั้นออกไป ต้องการเปลี่ยนแปลงแม้แต่กฎหมายที่บังคับเขาอยู่ เขาย่อมไม่ยอมรับว่าเขาเป็นคนของรัฐบาล การที่ไปพูดตราพระทั้งหลายให้เป็นพระของมหาเถรสมาคมนั้น เป็นการสร้างภาพที่ผิดพลาด และไม่ให้ความเป็นธรรมแก่ท่านอาตมาอาจจะไม่ชอบมหาเถรสมาคมเลยก็ได้ แต่อาตมาก็พูดตามข้อเท็จจริงตามกฎหมายว่าเป็นอย่างนี้ แม้แต่การเขียนหนังสือกรณีสันติอโศกขึ้น ก็เป็นการชี้แจงตามข้อเท็จจริงตามที่เราเห็นว่ากฎหมายว่าไว้อย่างไร แต่ไม่ใช่ว่าเราจะเห็นด้วยกับมหาเถรสมาคมหรือแม้แต่กฎหมายนั้น มันเป็นคนละประเด็นกันเลย อาตมาว่าเขาแยกไม่ถูก หรือจะเจตนาพูดให้คนเห็นภาพเป็นอย่างนั้น

บางท่านอาจจะเห็นไปว่า ถ้อยคำผิดพลาดเหล่านี้เป็นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่จะต้องมองตามเป็นจริงว่าภาษาเป็นทั้งสื่อนำความเข้าใจของผู้ฟัง และเป็นสื่อแสดงเจตนาของผู้พูด ถ้ามองให้ลึกลงไป การใช้ถ้อยคำอย่างมีแผน จะเป็นปฏิบัติการทางจิตวิทยามวลชนที่สำคัญ คนส่วน

มากจะรู้ตัวไม่ทัน และมองเห็นภาพตามไป เท่าที่ผ่านมา ต้องยอมรับว่า คณะสันติอโศกฉลาดในการจัดตั้ง ฉลาดในวิธีการใช้คำพูดเลียงหลบวอกวน และสามารถสร้างภาพอย่างทีพูดถึงข้างต้นนั้น ให้แก่ประชาชนได้อย่างสำเร็จผลไม่น้อย อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จด้วยวิธีการเช่นนั้น ถ้าจะมีการยอมรับชื่นชมกัน ก็ควรจะให้จำกัดอยู่เฉพาะในวงการเมือง ไม่ควรให้นำมาใช้ในวงการศาสนา โดยเฉพาะในการเกี่ยวข้องกับสังฆกรรมและจริยธรรม ในวงการของศาสนธรรมที่แท้จริง ย่อมต้องการความตรงไปตรงมา และความชัดเจนในแต่ละเรื่องแต่ละประเด็น อาตมาได้กล่าวแล้วแต่ต้นว่า จุดที่ทำให้อาตมาตัดสินใจเขียน "กรณีสันติอโศก" ก็คือความเป็นห่วงที่เกิดขึ้นเมื่ออ่านหนังสือของสันติอโศก เรื่อง *พึงเสียกวางน้อยบ้าง* ซึ่งทำให้เกิดความรู้สึกขึ้นมาว่า ท่านโพธิรักษ์จะเขียนด้วยความไม่รู้ไม่เข้าใจ มีความเข้าใจเรื่องต่าง ๆ พร่ามัวสับสน หรือว่าจะมีเจตนาเลียงหลบเจตนา ซึ่งถ้าเป็นอย่างนั้นก็น่าเป็นห่วงยิ่งขึ้นว่าท่านอาจจะใช้วิธีการนี้กับธรรมวินัย ที่เป็นหลักการหรือเนื้อหาของพระศาสนาด้วย ถ้าถึงขั้นนั้น ก็จะต้องเป็นห่วงต่อไปอีกว่า ท่านคิดและปฏิบัติการต่าง ๆ เพื่อสนองรับใช้หลักการของพระธรรมวินัย หรือเข้ามาเอาพระธรรมวินัย เป็นเครื่องสนองรับใช้แนวความคิดหรืออุดมการณ์ของท่าน ความสงสัยนี้ย่อมจะนำไปสู่การสูญเสียความเชื่อถือ และความไว้วางใจในกิจการของท่านโพธิรักษ์ การเขียน "กรณีสันติอโศก" จึงเริ่มต้นด้วยประเด็นกฎหมาย

เป็นเรื่องแรก เป็นการเชิญชวนให้มาทบทวนตรวจสอบความรู้ความเข้าใจ ที่ท่านโพธิรักษ์เขียนไว้ใน "ฟังเสียงกวางน้อยบ้าง" โดยขอให้พูดกันอย่างตรงไปตรงมา และให้เกิดความชัดเจน ปฏิบัติตามที่ตามมาหลังจากนั้น จะช่วยพิสูจน์ได้ชัดยิ่งขึ้นอีกว่า การแสดงออกของท่านโพธิรักษ์เกิดขึ้นจากความรู้สึกนึกคิดหรือเจตนาอย่างไร และข้อพิสูจน์นี้จะมีความหมายสำคัญยิ่งไปกว่าการได้ข้อยุติว่า ท่านโพธิรักษ์ทำผิดกฎหมายหรือไม่ หลังจากหนังสือกรณีสันติโคกออกไปแล้ว ก็ปรากฏว่าได้มีปฏิกริยาทางคำพูดบ้าง ข้อเขียนและเอกสารต่าง ๆ ออกจากสันติโคก ซึ่งให้เกิดความรู้สึกว่า มีการพยายามเลียงหลบเงาใจ และสร้างภาพอำพรางต่อมาอีกหรือยิ่งขึ้นไปอีก การกระทำเช่นนี้ ไม่ว่าจะได้สำเร็จผลในทางจิตวิทยามวลชนและในทางการเมืองหรือไม่ก็ตาม แต่ในฐานะที่อาตมาได้เคยมีความรู้สึกในทางดี ต่อชาวสันติโคกมาก่อนไม่น้อย สิ่งที่อาตมาเห็นว่าสำคัญยิ่งกว่าผลในทางจิตวิทยา และในทางการเมืองเป็นอันมาก ก็คือ การสูญเสียความไว้วางใจต่อเจตนาและความซื่อสัตย์ของคณะสันติโคกไปอย่างยากที่จะกู้กลับคืน และเห็นว่าเป็นสิ่งที่จะต้องตามดูด้วยความระมัดระวัง

ผู้สัมภาษณ์ : ขอกราบนมัสการตามต่อไปเรื่องประเพณีการบวช พระภิกษุที่อุปสมบทอยู่ในพระบรมพุทธศาสนาในประเทศไทย ต้องขึ้นอยู่กับคณะสงฆ์ไทยใช่ไหมเจ้าคะ ต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัยตามแบบอย่างของคณะสงฆ์ไทย ทีนี้การบวชของพระในสำนักสันติ

อโศกเท่าที่ทำกันอยู่นี้ถือว่าถูกต้องหรือไม่เจ้าคะ หลายครั้งที่สื่อมวลชนตีความไม่ถูกต้อง แต่ก็ไม่มีใครสามารถชี้ให้ชัดเจนว่า ท่านพ้นสภาพการเป็นพระภิกษุ

พระเทพเวที : อันนี้ เราต้องมองก่อนว่า ท่านโพธิรักษ์บวชในคณะสงฆ์ไทย ตามแบบแผนวิธีบวชของไทยโดยสมบูรณ์ เพราะอุปัชฌาย์ของท่านเป็นพระในคณะสงฆ์ไทย เพราะฉะนั้น เราพูดได้เต็มปากว่าท่านบวชเข้ามาในคณะสงฆ์ไทย เมื่อท่านบวชเข้ามาในคณะสงฆ์ไทย กฎหมายก็บอกไว้เลยว่า ต้องอยู่ใต้บังคับของกฎหมายปกครองคณะสงฆ์ที่เรียกว่า พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์นี้ ก็กำหนดให้มหาเถรสมาคมเป็นองค์กรทำหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ พระสงฆ์ไทยจึงขึ้นต่อมหาเถรสมาคม ทีนี้ในเมื่อท่านมาบวชตามวิธีนี้ แม้แต่ตัวท่านเอง ก็เกิดขึ้นจากการบวชแบบนี้ ถ้าท่านบอกว่าการบวชที่พระสงฆ์ไทยทำกันอยู่นี้ผิด ท่านก็บวชในวิธีที่ผิดด้วย

ผู้สัมภาษณ์ : แต่ท่านเคยชี้แจงว่าท่านลาออกไปแล้ว

พระเทพเวที : ท่านจะลาออกอย่างไรก็ตาม ในเมื่อท่านยังไม่ได้สึก การบวชนั้นก็ยังคงติดตัวท่านอยู่ ความเป็นพระไทยก็ยังคงติดตัวท่านอยู่ ถึงลาออกก็จะพ้นไปได้อย่างไร ในเมื่อท่านบวชเข้ามาโดยวิธีการบวชแบบนั้น ถ้าท่านจะสละการบวชแบบนั้น ท่านก็ต้องสึกไปก่อน สึกให้พ้นจากภาวะการบวชแบบนั้นที่ติดตัวท่านมา ทีนี้ประเด็นก็คือท่านยังไม่สละการบวชแบบนี้

นอกจากนี้ ยังมีปัญหาทางธรรมวินัยอีก คือในประวัติของท่านซึ่งจะต้องดูให้ชัด และอาจจะต้องมีการสอบถามแม้แต่ตัวท่านเอง ว่าท่านได้ปฏิบัติอย่างไรต่ออุปัชฌาย์อาจารย์ของท่าน ตามประวัติบอกว่าท่านได้คืนหนังสือสุทธิ ที่นี้การคืนหนังสือสุทธินั้นในเวลาคืนได้พูดจากันว่าอย่างไรบ้าง ในพระวินัยกำหนดไว้ว่า ถ้าพระภิกษุบอกคืนอุปัชฌาย์หรือบอกคืนอาจารย์ถือว่าลาสิกขา ก็ถือว่าสึก ถ้าท่านได้กล่าวคำบอกคืนอุปัชฌาย์อย่างที่ว่าเมื่อก็ เลิกแล้วกันไปไม่เอาด้วย ขอให้ไม่มีความสัมพันธ์อะไรกัน ท่านก็สึก เมื่อท่านสึกแล้วก็ต้องเปลี่ยนเพศ ลาออกจากกระเปียบแบบแผนธรรมเนียมของคณะสงฆ์ไทย เลิกนุ่งห่มอย่างพระ ต้องแต่งกายเป็นคฤหัสถ์ ถ้าท่านต้องการจะบวชแบบอื่น ท่านก็ต้องไปบวชใหม่ จะไปบวชในคณะสงฆ์จีนหรืออะไรก็แล้วแต่ แต่ท่านจะบวชตัวเองไม่ได้ ถ้าบวชตัวเองห่มผ้าจีวร ก็กลายเป็นคฤหัสถ์ที่มาแต่งกายเลียนแบบพระสงฆ์ ก็ผิดกฎหมายอาญาไป กลายเป็นคนละปัญหา ออกจากประเด็นนี้ไปกลายเป็นประเด็นใหม่ ซึ่งก็ต้องพิจารณากันเป็นประเด็น ๆ ที่นี้ ในการพิจารณาเรื่องราวเหล่านี้ ข้อที่น่าเสียดายก็คือ คนที่เกี่ยวข้องอย่างสื่อมวลชน ยังเอาประเด็นต่าง ๆ มาปนกันสับสนจนยุ่งไปหมด เรื่องความดีของสันติอโศกที่มีอยู่เราก็ยอมรับในส่วนนั้น เราก็ยกย่องชมเชยด้วย แต่ในส่วนอะไรที่ยังผิดอยู่ก็ควรต้องแก้ไข โดยเฉพาะเรื่องของส่วนรวมที่กว้าง สันติอโศกไม่ได้อยู่ลำพังสำนักเดียว หลักการที่เป็นของส่วนรวม ซึ่งเป็นวงกว้าง

ก็ต้องรักษาด้วย จะเอาตัวเองไปเป็นเกณฑ์ ทำให้ตัวเองอยู่ได้อย่างเดียว สังคมและสังคมส่วนรวมจะเป็นอย่างไรก็ช่าง อย่างนี้ก็ไม่ถูก แม้แต่การเป็นตัวอย่างฝ่าฝืนกฎระเบียบของสังคม ถ้าคนอื่นพากันฝ่าฝืน โดยที่หลายคนที่ไม่ฝ่าฝืนอาจจะไม่ได้อยู่ในแนวทางของความประพฤติที่เป็นหลักอันดีงาม เป็นเพียงเอาตัวอย่างในการที่จะฝ่าฝืน ก็เกิดโทษแก่สังคม แต่ที่สำคัญกว่านั้นก็คือ หลักการของพระศาสนาซึ่งอาตมาห่วงยิ่งกว่านั้น ประเด็นที่อาตมาเขียนไว้ในกรณีสันติโคสนั้น ได้แยกไว้แล้วสามด้าน ด้านที่ ๑ เรื่องกฎหมาย ด้านที่ ๒ เรื่องการเมือง และด้านที่ ๓ เรื่องธรรมวินัย

เรื่องที่สำคัญที่สุดคือ ธรรมวินัย เพราะเป็นหลักการของพระพุทธศาสนา การที่พระอรหันต์ทั้งหลายต้องทำสังคายนา เพราะอะไร ก็เพราะมีความคลาดเคลื่อนในความเข้าใจ ธรรมวินัย ถ้าพระธรรมวินัยคลาดเคลื่อนไป สอนผิดสอนพลาดก็คือพระศาสนาไม่อยู่ พระพุทธศาสนาก็หมด จะมีความหมายอะไร การประพฤติปฏิบัติชอบในระดับศีล ก็เป็นหลักในระดับหนึ่ง แต่พุทธศาสนาไม่ใช่แค่นี้ ศีลนั้นในศาสนาไหนก็มี ที่เราเรียกว่าพระพุทธศาสนานั้นอยู่ที่อะไร ก็อยู่ที่หลักคำสอน ความเข้าใจที่ถูกต้อง ที่รองรับศีลและต่อขึ้นไปจากศีล สันติโคสนี้มีปัญหาในเรื่องนี้เป็นข้อสำคัญ แม้แต่ปัญหากฎหมายก็โยงมาที่เรื่องธรรมวินัยนี้ เวลาอ่าน ฟังเสียงกวางน้อยบ้าง อาตมามองดูท่านโพธิรักษ์เห็นท่านตีความกฎหมายแล้ว อาตมาก็หันมาเป็นห่วงพระธรรมวินัย

ประเด็นสำคัญไม่ได้อยู่ที่กฎหมายมากนัก กฎหมายก็สำคัญในแง่เป็นหลักของสังคม ซึ่งเราจะต้องยึดถือและปฏิบัติให้ถูกต้อง แต่กฎหมายที่ไม่ดี ไม่เป็นธรรม ก็มีเหมือนกัน ซึ่งอาตมาก็เขียนไว้ใน "กรณีสันติอโศก" นั้นว่า เป็นความจริงที่ว่ากฎหมายบางทีก็ไม่ได้ดี ไม่มีประสิทธิภาพในการที่จะช่วยให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคมเท่าที่ควร ซึ่งจะต้องมีการแก้ไข ถ้าท่านโพธิรักษ์เห็นว่ากฎหมายปกครองคณะสงฆ์ไม่ดี ก็ควรจะบอกมาตรง ๆ ว่ากฎหมายนี้ไม่ดี ไม่ให้ความเป็นธรรม หรือ ไม่มีประสิทธิภาพในการสร้างประโยชน์สุขของส่วนรวมอย่างไรก็ว่าไป ไม่ใช่เสี่ยงไปว่า ฉันไม่ขึ้นต่อกฎหมายนี้ ฉันลาออกจากกฎหมายนี้แล้ว ซึ่งมันไม่ถูกต้อง ไม่เป็นเหตุเป็นผล เมื่อเห็นท่านโพธิรักษ์เป็นอย่างนี้ อาตมาก็มาเป็นห่วงว่า ถ้าท่านตีความกฎหมายแบบนี้ แล้วท่านใช้วิธีนี้ในการตีความพระธรรมวินัย พระธรรมวินัยจะวิปริตผิดเพี้ยนไปอย่างไร อาตมาห่วงจุดนี้มาก เพราะฉะนั้นก็จึงถือว่าเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องมาพูดทำความเข้าใจกัน

การตีความกฎหมายนั้น นอกจากการดูตัวบท ถ้อยคำ ตามตัวอักษรแล้ว ก็ต้องมีหลักในการพิจารณา ซึ่งถ้าพูดกันให้เข้าใจง่าย ก็พอแยกได้เป็น ๓ อย่างคือ

๑. ตีความตามหลักของความเป็นเหตุเป็นผลทั่วไป ซึ่งตามปกติ ย่อมใช้ได้กับเรื่องราว กิจกรรม วิชาการทุกอย่าง รวมทั้งกฎหมายด้วย ถ้ากฎหมายไม่ตั้งอยู่บนหลักการนี้ ก็จะเป็นกฎหมายที่ดีไม่ได้ เพราะความเป็นเหตุเป็นผล

นั้น เป็นเรื่องของหลักความจริงทั่วไป ธรรมของพระพุทธเจ้าที่เรานับถือ ก็เพราะมีความเป็นเหตุเป็นผลเป็นหลักพื้นฐาน

๒. ตีความตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย การบัญญัติกฎหมายขึ้น แต่ละเรื่องแต่ละฉบับ ก็ย่อมมีความมุ่งหมายจำเพาะของเรื่องนั้น ๆ ในการคุ้มครอง ถ้อยคำ และพิจารณาเหตุผลทั่วไปนั้น ก็ต้องคำนึงถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายด้วย และเจตนารมณ์ของกฎหมายจะช่วยให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น เมื่อการพิจารณาตามถ้อยคำและเหตุผลทั่วไปนั้นยังไม่แจ่มแจ้ง

๓. ตีความแบบหาช่องเลี้ยวหลบ เช่นที่ทนายความหลายคนมักจะทำให้กับลูกความของตน โดยหาช่องโหว่ของกฎหมายตีความให้คนฝ่ายตนเลี้ยวหลบพ้นบทบัญญัติ หรืออำนาจบังคับของกฎหมายนั้นไป เพื่อไม่ต้องถูกลงโทษเป็นต้น หรือหาแง่ของกฎหมายนั้นมาตีความในทางที่จะเอื้อประโยชน์แก่ฝ่ายของตน

การตีความแบบที่ ๑ และ ๒ นั้น นอกจากสอดคล้องกับความเป็นจริงทั่วไปแล้ว ก็สอดคล้องกับเหตุผลในการที่จะให้เกิดให้มีกฎหมายนั้นด้วย จึงเป็นที่ยอมรับในความสุจริต แต่การตีความแบบที่ ๓ เป็นการชักให้เขวและหลีกหลบออกไปจากตัวหลัก ผู้ที่ทำได้อาจได้รับการกล่าวขวัญว่าเป็นคนฉลาด เป็นคนเก่ง แต่ในคำกล่าวขวัญเช่นนั้น ก็บ่งบอกไปด้วยถึงความไม่ตรงไปตรงมา ความเห็นแก่ผลประโยชน์ของบุคคล ไม่ใช่เห็นแก่ส่วนรวมหรือเห็นแก่ธรรม ยิ่งกว่านั้น ยังชวนให้เกิดความน่าระแวงสงสัยในเจตนาที่อยู่

เบื้องหลังการกระทำต่าง ๆ ทั้งที่ทำแล้ว กำลังทำอยู่และจะทำต่อ ๆ ไปด้วย

เมื่อได้มีการชี้ชวนให้มายอมรับความจริงกันตรง ๆ แล้ว ก็ปรากฏต่อมามีการพยายามตีความเลียงหลบมากขึ้นไปอีก การทำเช่นนี้ สมมติว่าจะช่วยให้คณะสันติอโศกหลบพ้นอำนาจบังคับของตัวบทกฎหมายไปได้สำเร็จ (แต่เมื่อเร็ว ๆ นี้ คณะกรรมการกฤษฎีกา ก็ได้ตีความกฎหมาย และมีมติออกมาแล้ว ซึ่งมีใจความว่า พระโพธิ์รัชอยู่ใต้บังคับของกฎหมายคณะสงฆ์ ขึ้นต่อการปกครองของมหาเถรสมาคม การลาออกของท่านไม่ได้มีผลอย่างใด) แต่ในความรู้สึกของอาตมาแล้ว เห็นว่าเป็นการสูญเสียในทางธรรมอย่างสำคัญ วิธีที่ดีที่สุดคือ ความตรงไปตรงมาอย่างทีกล่ามาแล้ว มายอมรับกันตามจริงตามตรงดีกว่า แล้วก็ชี้แจงมาว่าฉันเห็นว่า กฎหมายคณะสงฆ์ฉบับนี้ไม่ดี การปกครองระบบนี้ไม่ดีอย่างไร ๆ น่าจะแก้ไขอย่างไร ถ้ากฎหมายและการปกครองนั้นไม่ดีจริง เมื่อแก้ไขแล้ว ก็จะได้เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมแก่พระสงฆ์ทั้งหมด แก่สังคมทั้งประเทศ เพราะกฎหมายนั้นมีผลดีผลร้ายแก่พระสงฆ์ทั่วทั้งหมด ไม่ใช่สำหรับสันติอโศกจะมาหลีกเลี่ยงอยู่คณะเดียว

ผู้สัมภาษณ์ : ดิฉันขอกราบนมัสการย้อนกลับไปที่ ท่านเจ้าคุณคิดว่า ผลที่ท่านคาดว่าจะได้จากการเขียนกรณีสันติอโศกนี้มีประเด็นต่าง ๆ ที่โยงไปถึงว่า ท่านอยากให้ทางสำนักสันติอโศกได้มีโอกาสพิจารณาได้ข้อคิด ได้สำรวจเรื่องการปฏิบัติและการเผยแผ่พระธรรมตามหลัก

พระพุทธศาสนาให้ถูกต้องนั้น ในข้อนี้ดิฉันอยากจะกราบนมัสการ
ถาม ไม่ทราบว่าจะเป็นการสมควรหรือไม่ว่า เมื่อหนังสือออกไปแล้ว
มีผลอย่างไรบ้าง ในแง่ของท่านโพธิรักษ์โดยตรงว่า ในฐานะที่ท่าน
เป็นที่นับถือของสำนักสันติอโศก ท่านโพธิรักษ์เห็นประโยชน์ในข้อ
เขียนของท่านเจ้าคุณหรือไม่ ท่านได้เห็นไหมเจ้าคะว่า การแก้ปัญหา
ด้วยวิธีของท่าน กลับเป็นการเสริมปัญหาของคณะสงฆ์ไทยให้มาก
ขึ้น ไม่ใช่เป็นวิธีแก้ปัญหาที่ถูกจุด คือดิฉันไม่ทราบว่าสมควรจะถาม
หรือไม่ แต่ว่าท่านเจ้าคุณอาจจะเมตตาตอบในขอบเขตที่ท่านเจ้าคุณ
เห็นว่าสมควรจะตอบกับวารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์

พระเทพเวที : ในแง่สมควร ก็สมควรแน่ แต่ในการตอบนั้น
อาตมายังหาข้อมูลไม่พอที่จะพูดว่า ทางสันติอโศกได้ประ
โยชน์แค่ไหน อย่างไรก็ตามได้มีผู้นำจดหมายจากท่านโพธิ
รักษ์ฝากมาถึงอาตมา เป็นจดหมายฉบับที่ท่านไปพูดถึงใน
สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ว่าตอบอาตมา ที่จริงท่านใช้คำไม่ถูก
ต้อง เพราะอาจทำให้คนเข้าใจผิดว่าอาตมาเคยเขียนจดหมาย
ถึงท่าน แต่ความหมายของท่านก็คือท่านคงเข้าใจว่าท่านตอบ
หนังสือกรณีสันติอโศก ความจริงหนังสือเล่มนั้นไม่ใช่เขียน
ไปถึงท่านโพธิรักษ์ แต่เป็นหนังสือที่ชี้แจงแก่คนทั่วไป เป็น
กลาง ๆ ในเรื่องราวที่เกิดขึ้น ท่านบอกว่าท่านเขียนตอบ
ขอบคุณ แต่ความจริงถ้าจะเรียกให้ถูกก็เป็นเพียงแค่ว่าท่าน
เขียนขอบคุณ ไม่ใช่ตอบขอบคุณ ในจดหมายของท่านนั้น
ท่านก็ขอบคุณอาตมา ที่ได้เขียนเรื่องนี้ขึ้น และพูดว่าท่านได้
ประโยชน์จากหนังสือนี้ด้วย แต่ก็ไม่ได้บอกชัดว่าได้ประ
โยชน์อะไร ไปๆ มาๆ ท่านก็ไปพูดถึงว่ามีคนว่า ท่านคือ

ค่าน แล้วท่านก็บอกว่าท่านไม่ได้คือค่าน แต่ท่านยืนหยัด หลังจากนั้นท่านก็พูดย้ำข้อความทำนองนี้ว่า ท่านไม่ได้คือค่าน แต่ท่านยืนหยัด ไปอีกหลายย่อหน้า ฉะนั้น ในแง่ผลที่เกิดขึ้นแก่พระโพธิรักษ์ ถ้าดูตามคำพูดของท่าน ท่านก็ไม่ได้ยอมรับอะไรเลย

ที่ชัดเจนยิ่งขึ้นไปอีก ก็คือ หลังจากหนังสือกรณีสันติอโศกออกไปแล้ว ระยะเวลาหนึ่ง ทางสันติอโศกก็ได้จัดให้มีรายการตอบข้อซักถาม ในสมุดปกขาว กรณีสันติอโศก (วันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๓๑) ขึ้น โดยจัดเป็นคำถามขึ้นมา ๑๕ ข้อ และพระโพธิรักษ์เป็นผู้ตอบทั้งหมด ข้อสังเกตก็คือ คำถาม ๑๕ ข้อนั้น ทางสำนักพูดเป็นทำนองว่าเป็นคำถามที่อยู่ในหนังสือกรณีสันติอโศก หรือสรุปมาจากหนังสือนั้น แต่เมื่อฟังดูแล้ว ก็ปรากฏว่าคำถามจำนวนมากไม่ได้เป็นเนื้อความในหนังสือกรณีสันติอโศก ไม่ใช่เป็นข้อพิจารณาหรือความเห็นของอาตมาที่เขียนไว้ในหนังสือนั้น คือเนื้อความในหนังสือเป็นอย่างหนึ่ง แต่ผู้สรุปนำมาตั้งเป็นคำถามอีกอย่างหนึ่ง ไม่ตรงกับในหนังสือ จึงมีทางทำให้ผู้ฟังเข้าใจผิดได้มาก ถ้ามุ่งให้เข้าใจว่าเป็นคำถามที่มีอยู่ในหนังสือ ก็นับว่าผิดเต็มที่ ถ้าเป็นการสรุปมาตั้งเป็นคำถาม ก็อาจจะทำโดยเข้าใจผิด เลยพลอยให้สรุปผิด ดังนั้น คำตอบของท่านโพธิรักษ์ส่วนมากจึงไม่เป็นการตอบต่อเนื้อความในหนังสือ กรณีสันติอโศก แต่เป็นเพียงการนำเอาสิ่งหรือเรื่องที่ถูกกล่าวถึงในหนังสือ นั้นขึ้นมาจับแง่ตั้งคำถามขึ้นมาใหม่ เป็นคำถามของตนเอง

ซึ่งทำให้มองได้ว่า เป็นการตั้งคำถามตามที่ตนต้องการจะ
 คอบ เช่น คำถามหนึ่งตั้งขึ้นมาว่า 'เมื่อได้รับการพิจารณา
 ความผิด ทำไม(สันติอโศก)ไม่ยอมรับผิดเสียจะได้หมด
 ปัญหา' เมื่อดูในหนังสือกรณีสันติอโศกก็จะเห็นได้ว่า ไม่ได้
 มีเนื้อความอย่างนี้ เพราะเป็นการไม่มีเหตุผลที่จะไปตั้งคำ
 ถามเช่นนั้น แต่ในหนังสือจะมีเนื้อความที่ถ้าจะตั้งเป็นคำถาม
 ก็ต้องพูดว่า เมื่อสันติอโศกถูกพิจารณาความผิด ทำไมไม่
 พุดกันในเรื่องที่กำลังพิจารณา แต่กลับไปยกเอาเรื่องความ
 ผิดของพระพวกรอื่นขึ้นมาเกี่ยว อีกคำถามหนึ่งว่า "ชาวโศก
 เป็นกลุ่มที่ปฏิบัติดี ทำไมจึงมีความเห็นผิด" เมื่อดูในหนังสือ
 เนื้อความไม่เป็นเช่นนั้น คือไม่ได้ยอมรับว่าสันติอโศกปฏิบัติ
 ดีจริงในความหมายที่พระโพธิรักษ์นำไปใช้พูดตอบ แต่พูด
 ว่า ชาวสันติอโศกตามที่ปรากฏและเท่าที่อาตมารู้จัก มีคุณ
 สมบัติดี เป็นข้อดีบางอย่างหรือหลายอย่าง เช่น กิริยามาร-
 ยาทเรียบร้อย เครื่องวินัย แต่ถ้าถือผิดหรือหลงผิดไป ก็น่า
 เสียหาย ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่แปลกอะไร คนที่เรียบร้อยประพฤดี
 ดี ในบางระดับ แต่ทำไปโดยปราศจากความรู้เข้าใจที่ถูกต้อง
 ก็มีได้มากมาย อีกสองคำถาม คล้าย ๆ กันว่า 'ทำไม
 พระอโศกไม่โกนหัว' และ 'ทำไมพระอโศกไม่ใช้จีวรสีเหลือง
 หรือแดงกึ่งเหลือง ทำไมไม่ใช้จีวรสีรัก' และยังพูดด้วยว่า ทำ
 ไม่มาคิดใจนักหนากับเรื่อง(เล็ก ๆ น้อย ๆ)เหล่านี้ เนื้อ
 ความในหนังสือไม่ได้ตั้งเป็นข้อสงสัย หรือคำถามให้ชี้แจงเลย
 แต่ในหนังสือได้พูดชี้แจงเรื่องเหล่านี้ เพราะเป็นเรื่องที่สันติ

อโศกเองมักยกขึ้นมาอ้าง สำหรับคติเตียนผู้อื่นบ้าง สำหรับเป็นเหตุผลในการอยู่ต่างหากของตนเองบ้าง คำพูดที่ว่า ทำไมคติใจนักหนากับเรื่องโกนคิ้ว และหมัวจีวรสีกรักนี้ ไม่ใช่เป็นคำที่พระโพธิรักษ์ควรจะพูดออกมา แต่ควรเป็นคำที่คนอื่นจะกล่าวแก่พระโพธิรักษ์ อีกคำถามหนึ่งว่า "ธรรมกับวินัยต่างกันอย่างไร อโศกถือธรรมหรือวินัย" ในหนังสือไม่ได้มีคำถามอย่างนี้ แต่เป็นข้อพิจารณาที่โยงกับเรื่องอื่นๆ คือ คำว่าอุปสัมบัน ซึ่งเป็นศัพท์ในพระวินัย หมายถึงภิกษุและภิกษุณี แต่พระโพธิรักษ์แปลความหมายเอาเองใหม่ว่าเป็นผู้ได้บรรลุมุขิธรรมถึงขั้น การกระทำของพระโพธิรักษ์เช่นนี้จะเป็นการสื่อแสดงว่าท่านไม่รู้จักรั้วอะไรเป็นธรรมอะไรเป็นวินัย แต่ท่านไม่ได้ตอบให้ตรงจุดของข้อพิจารณานี้ อีกข้อหนึ่งว่า "การแปลภาษาบาลี ทำไมพระโพธิรักษ์ แปลต่างจากหลักการทางวิชาการ" ข้อพิจารณาในหนังสือก็ไม่ได้พูดอย่างนี้ คือ ไม่ได้พูดว่าแปลตามหลักการทางวิชาการหรือไม่วิชาการ แต่สาระของข้อพิจารณานี้คือ หลักฐานต่าง ๆ ทำให้เห็นว่าพระโพธิรักษ์แปลคำบาลี ที่เป็นคำศัพท์ทางธรรมอย่างไม่มี ความรับผิดชอบ ซึ่งจะทำให้คนจำนวนมากพลอยหลงเข้าใจผิดคลาดเคลื่อนจากพระธรรมวินัย แม้แต่คำถามว่า "ทำไมพระต้องเจาะจงอาหารมังสวิรัติ ซึ่งทำให้ญาติโยมต้องลำบากในการจัดอาหารถวาย" ก็เป็นการตั้งคำถามที่ไม่ตรงกับเนื้อความในหนังสือ และคำตอบของพระโพธิรักษ์ก็จับความในหนังสือไม่ถูกต้อง เช่น ชัดกับข้อความในหนังสือว่า "พระจะ

สนับสนุนชาวบ้านให้ถือมั่งสวิรติก็ยอมได้" อย่างเรื่องศีลหลักของศีลก็อยู่ที่เจตนาในใจ เป็นความรู้เบื้องต้นที่เข้าใจกันอยู่ แต่เจตนาที่แสดงออกทางกายและวาจา พร้อมทั้งอาชีวะ เช่น เว้นจากการฆ่า จากการลักทรัพย์ จากการพูดเท็จ เป็นต้น โดยทั่วไป จึงพูดถึงศีลกันในแง่ความประพฤติทางกาย วาจา ท่านโพธิรักษ์จับเอาที่จุดนี้ แล้วก็พูดว่าพระอื่นเข้าใจเรื่องศีลแค่กายวาจา ไม่ถูกต้อง ศีลต้องอยู่ที่จิตใจ นี่เป็นตัวอย่าง ซึ่งถ้าพูดให้ละเอียดชัดเจน ก็จะกลายเป็นหนังสือขึ้นมาอีกเล่มหนึ่ง แม้แต่ชื่อรายการที่ได้ตั้งขึ้นมาว่า "ตอบข้อซักถาม ในสมุดปกขาว" ก็ไม่ตรงตามเรื่องที่เป็นจริง หนังสือกรณีสันติอโศกไม่ได้เขียนขึ้นมาเป็นข้อซักถาม แต่เป็นการเสนอแนวทางการพิจารณาปัญหาและสร้างความเข้าใจ นอกจากนั้น ลักษณะการพูดของพระโพธิรักษ์ที่ว่าเป็นการตอบนั้น ก็มีลักษณะที่เบามาให้เป็นเรื่องส่วนตัว หรือเหมือนจะทำให้เป็นคู่กรณี แทนที่จะพูดแก้ปัญหาหรือชี้แจงไปตามเนื้อหาหรือโดยธรรม อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี ชาวสันติอโศกเอง ถ้าได้อ่านหนังสือกรณีสันติอโศกและเข้าใจเนื้อความดี ก็จะเห็นได้ชัดว่าคำตอบของท่านโพธิรักษ์ ไม่ตรงกับเนื้อความในหนังสืออย่างไร และอาจจะรู้ตัวตระหนักได้ว่า ถ้ายอมรับว่า วิธีพูดอย่างที่ตั้งคำถามและตอบคำถามในกรณีนี้ เป็นวิธีพูดแบบสำนักของตน ก็ไม่ใช่เป็นวิธีพูดที่ควรใช้ในการสื่อความจริง

ที่นี้ ในฝ่ายสำนักสันติอโศกเอง นอกจากที่เขียนจดหมายมาโดยสุภาพฉบับหนึ่งและเป็นบัตรสนทน่อีกฉบับหนึ่ง

แล้ว อาตมาก็ไม่ทราบว่ ลูกศิษย์ลูกหาทั่วไปจะมีปฏิกิริยาอย่างไรบ้าง แต่มีลูกศิษย์ของสำนักสันตติโศกมาหา กลุ่มแรกมาโดยไม่แสดงตัวว่าเป็นชาวสันตติโศก คือคนหนึ่งในกลุ่มนั้นติดต่อขอมาพบโดยบอกว่าชอบอ่านหนังสือของอาตมา เขาพากันมาหลายคน คุยอยู่ตั้งนาน สนทนาเรื่องอื่น ๆ แล้วก็วกมาถามเรื่อง สันตติโศก แล้วหลังจากนั้นก็มาอีกคนหนึ่ง โดยนำจดหมายของท่านโพธิรักษ์มาด้วย เขาบอกว่าหลังจากมาพบอาตมาแล้ว เขาก็ได้ไปหาท่านโพธิรักษ์ ได้ไปคุยกับท่านแล้ว ท่านก็ฝากจดหมายมา อาตมาก็ไม่ทราบว่าเป็นชาวสันตติโศก จนกระทั่งหลังจากนั้นอีกราว ๑๐ วัน มาเห็นชื่อในข่าวหนังสือพิมพ์ ปรากฏว่า เป็นผู้มีตำแหน่งในสันตติโศกในระดับที่เรียกได้ว่าเป็นผู้ใหญ่ และเป็นตัวแทนฝ่ายสันตติโศก ในการเจรจากับฝ่ายกระทรวงศึกษาธิการ ต่อมาก็มีมาอีกคนหนึ่ง เป็นระดับผู้ใหญ่เหมือนกัน แต่ท่านนี้รู้จักกันอยู่แล้ว แรกก็มาถามปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับกรณีสันตติโศก และเล่าให้ฟังว่า หลังจากที่หนังสือกรณีสันตติโศกออกไป คราวนี้ท่านโพธิรักษ์ก็ใช้หนังสือพุทธธรรม แต่จะนำไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์อะไร ดูเหมือนจะยังคลุมเครืออยู่ รวมความว่า ถ้าจะมองว่าเป็นผลก็มีผลบ้างเหมือนกันในแง่ที่ว่า ฝ่ายสันตติโศกได้ชวนขยายพิจารณาหาทาง

ที่นี้มาว่ากันในแง่ที่ปรากฏทางด้านสังคมทั่วไปนี้ ก็มองเห็นว่ายังสับสนกันอยู่ ยังพูดไม่ตรงประเด็น และไม่เข้ามาในสนามของการพิจารณาปัญหา มองในแง่หนึ่งก็เหมือน

กับวาระหว่างที่กำลังสับสนคลุมเครือวุ่นวายกัน อาตมาได้เปิด
 สนามหรือเวที ขอเชิญให้มาพูดคุยกันในประเด็นเหล่านี้ แล้ว
 ก็มาพิจารณาเรื่องเหล่านี้กันด้วยเหตุด้วยผล หาข้อเท็จจริง
 แล้วเอาเหตุผลมาว่ากันดูว่าเป็นอย่างไร แต่ก็ไม่เห็นจะมีใคร
 เข้ามา คงมีแต่การพูดเหินเบื้แนบข้าง ประชดประชันบ้าง
 แสดงอารมณ์และความไม่พอใจกันต่าง ๆ ซึ่งอาตมาว่าไม่
 เข้าเรื่อง นี่แสดงว่าในแง่นี้ยังไม่ได้ผล แต่อาตมาก็ได้มอง
 ไปอีกแง่หนึ่งว่า ในเมื่อมีเรื่องราวอย่างนี้ขึ้นมา ก็มีประโยชน์
 ในการพิจารณาศึกษาสังคมอย่างหนึ่ง กล่าวคือ เมื่อศึกษา
 ความเป็นไปในสังคมในเวลาที่มีกรณีอย่างนี้เกิดขึ้น เราก็ได้
 เห็นว่า ประชาชนและคนที่เกี่ยวข้องมีวิธแสวงหา ศึกษา และ
 พิจารณาข่าวสารข้อมูลกันอย่างไร มีท่าทีและวิธีปฏิบัติอย่าง
 ไร มีความเข้าใจเรื่องดีไหม ตรงประเด็นไหม ซึ่งถ้าทำ
 ไม่ได้ดี ไม่เข้าใจปัญหา ไม่เข้าใจประเด็น ก็นับว่าเป็น
 ปัญหาของสังคมอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะในยุคของข่าวสารข้อ
 มูล นี่ก็คือการที่บททดสอบตัวจริงได้เกิดขึ้นแล้ว

ผู้สัมภาษณ์ : คนที่ท่านเจ้าคุณกล่าวว่า เป็นศิษย์ของสำนักสันติ
 อโศก แต่มาอย่างไม่เปิดเผยตัวเองว่าเป็นชาวสันติอโศกในตอนแรก
 ตอนหลังนำจดหมายของท่านโพธิรักษ์มา การที่เขาไม่อยากจะเปิด
 เผยว่าเป็นชาวสันติอโศก เป็นเพราะว่าเขาอยากจะมาศึกษาใน
 ลักษณะที่เป็นกลาง ๆ หรือในลักษณะว่าเขาอยากจะมาสังเกต ตรวจสอบท่านเจ้าคุณ
 จะเป็นในแง่ไหนมากกว่าเจ้าคะ

พระเทพเวที : เรื่องนี้อาตมาก็ไม่รู้ใจเขา อาตมาก็มองในแง่ดีไว้ก่อน ฉะนั้น เมื่ออาตมาเห็นชื่อของท่านผู้นั้นในหนังสือพิมพ์ว่าเป็นใครแล้ว อาตมาก็เพียงแค่แปลกใจ แม้จะนึกสงสัยในเจตนาบ้าง แต่ก็คิดในทางเห็นใจไว้ก่อน อาตมาจึงเฉย ๆ ไม่ได้มีปฏิกิริยาอะไรเลย เราอาจจะต้องดูเขาไปและก็มองเขาในแง่ดีว่า เขาอาจจะต้องการความรู้แบบกลางๆ คือ เมื่ออาตมาไม่รู้ว่าเขาเป็นใคร ก็จะได้พูดไปอย่างเต็มที่ตามที่อาตมามีความรู้สึกนึกคิด เหมือนกับที่พูดกับคนอื่น ๆ เขาคงคิดว่า ถ้าอาตมารู้ว่าเขาเป็นใครเสียก่อน ท่าทีของอาตมาอาจจะเปลี่ยนไป บางทีเขาอาจจะคิดมากไปถึงกับว่า ในเวลาที่อาตมาพูดกับคนอื่น ๆ อาจจะพูดถึงท่านโพธิรักษ์และสันติอโศกในทางร้าย ๆ มาก ๆ เมื่อเขามาโดยไม่ให้อาตมารู้ตัวอย่างนี้ เขาจะได้อาตมาพูดว่าเขาขนาดไหน การที่เขาเอาวิดีโอมาถ่ายภาพไปด้วย ก็คงเป็นเพราะเขามีความรู้สึกตั้งใจจริงจังในเรื่องนี้มาก ซึ่งในแง่นี้ชาวสันติอโศกก็ควรสบายใจว่า ถึงจะมาอย่างเปิดเผยตัวก็จะได้พูดจากันเต็มที่ เพราะการที่ว่ากล่าวกันนี้ไม่ใช่เป็นเรื่องของการเป็นปฏิปักษ์กัน แต่เป็นการพยายามให้เกิดความจริงความถูกต้องดีงาม คนในสันติอโศกที่อาตมารู้จัก เคยหวังดีต่อเขาอย่างไร ก็คงหวังดีอย่างนั้นไม่ได้เปลี่ยนแปลง

ผู้สัมภาษณ์ : ถ่ายวิดีโอในระหว่างที่ท่านสนทนาธรรมหรือว่าถ่ายวิดีโอในลักษณะไหนเจ้าคะ

พระเทพเวที : เราได้เตรียมกล้องถ่ายและคนถ่ายมาพร้อมไว้แล้ว แต่ก็ไม่ใช่ว่าจุ๊ ๆ คนถ่ายจะเข้ามาถ่าย หรือจุ๊โจมถ่ายเอาไป เขาก็ขออนุญาตก่อนด้วย แต่ถ้าจะให้ชัดว่าเขาขออนุญาตว่าอย่างไร อ้างเหตุผลในการขอถ่ายว่าอย่างไร ก็จะต้องเล่าเรื่องมาตามลำดับให้ละเอียดขึ้นสักหน่อยแล้วก็จะเสียเวลา และกินเนื้อที่คำสัมภาษณ์มากขึ้นอีก แต่ที่สำคัญก็คือจะทำให้เกิดความรู้สึกในทางที่ไม่ดี ทำไปทำมาเรื่องก็จะเหยิงมาทางเป็นการเพ่งจ้องกันในทางส่วนตัวไปเสีย หรือร้ายกว่านั้น ก็จะมีมองเห็นกันเป็นปฏิปักษ์ ซึ่งจะเป็นการไม่ดีและผิดวัตถุประสงค์อย่างมาก เพราะการที่อาตมาเขียนหนังสือนี้หรือมาเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ ก็มุ่งจะสร้างความเข้าใจและความชัดเจน ที่จะให้เกิดความถูกต้องชอบธรรม โดยทางของความจริงและตรงไปตรงมา ซึ่งเป็นประโยชน์ของส่วนรวม ทั้งของพระศาสนา และของสังคมทั้งหมด ไม่ใช่เป็นเรื่องส่วนตัว เพราะฉะนั้น ก็ขอให้วางใจ วางท่าทีในเรื่องนี้กันไว้ให้ถูกต้อง

สิ่งที่เขาถ่ายนั้น ก็คือ ขณะที่กลุ่มสนทนากับอาตมาอยู่ในศาลา คนถ่ายก็ถ่ายบริเวณนอกศาลา แต่จะถ่ายที่ไหนบ้าง ก็ไม่ทราบ เพราะสนทนากันอยู่ไม่ได้มองดู หลังจากถ่ายข้างนอกแล้ว เขาก็มาถ่ายอาตมา ขณะที่สนทนาอยู่ ดูเหมือนว่าเขาจะถ่ายเฉพาะอาตมากับพระที่นั่งอยู่ด้วย ไม่ได้ถ่ายภาพคณะ ของเขาเองที่มาสนทนา มีญาติโยมบางท่านเมื่อทราบว่าเขถ่ายวีดีโอเอาไปด้วย ก็เป็นห่วงและเตือนว่าควรจะระวัง เพราะเวลานี้เทคนิคด้านนี้เจริญก้าวหน้ามาก

เขาอาจจะเอาไปตัดต่อทำอะไรก็ได้ จะเกิดความเสียหายได้ อาตมาก็ขอให้มองในแง่ดีไว้ก่อน และก็เจียบ ๆ เจย ๆ เรื่อยมา อย่างที่ว่ามาแล้ว แต่ก็เห็นว่าถ้าได้สำเนาวิดีโอนั้นมาเก็บไว้ ก็จะเป็นการดีอย่างหนึ่ง ก็จึงได้เขียนจดหมายไปขอลายสำเนาวิดีโอ แต่จดหมายถูกไปรษณีย์ตีกลับมา ไม่มีที่ผู้รับ หลังจากนั้นก็ยังไม่ได้พยายามอะไรอีก ถึงแม้เวลานี้อาตมาจะมีความรู้สึกแคลงใจในเจตนาของเขามากขึ้นจากเรื่องที่ปรากฏต่อ ๆ มา เช่น หนังสือต่าง ๆ ที่ออกมา แต่ก็ยังมีความรู้สึกในทางดีแง่อื่น ๆ อยู่อีก และยังหวังว่าคนที่มีความตั้งใจจริงจึงอย่างนี้ ถ้าหันมาพูดกันตรง ๆ ปรึบความเห็นความเข้าใจให้ถูกต้องพอดี แล้วมาร่วมมือกันทำงาน ก็จะเป็นประโยชน์แก่พระศาสนาและสังคมได้มาก เพราะคนที่ตั้งใจทำอะไรจริงจังนั้น ถ้าไม่ใช้ทำด้วยคลังโคล้ดหลงไป ก็เป็นคนที่ดีสังคมของเรากำลังขาดแคลนและต้องการมาก

ผู้สัมภาษณ์ : ดิฉันขอกราบนมัสการโยกกลับไปประเด็นที่น่าสนใจตามที่ท่านเจ้าคุณระบุว่าผู้รับผิดชอบโดยตรงในเรื่องนี้ ควรจะแก้ไข ปัญหา จึงขอกราบนมัสการถามว่า ฝ่ายที่มีความรับผิดชอบโดยตรงที่จะแก้ปัญหานี้ได้ผลไหมเจ้าคะ จากการเขียนกรณีสันติอโศกของท่านเจ้าคุณ กระตุ้นให้เกิดการตอบรับในการรีบแก้ไขปัญหาได้หรือไม่เจ้าคะ

พระเทพเวที : ก็ไม่เห็นอะไรเกิดขึ้น อะไร ๆ ก็เดินไปอย่างเก่า เราก็ยังพูดปรารภกันอยู่เรื่อยจนบัดนี้ว่า ทำไมมหาเถรสมาคมจึงนิ่งเฉย ไม่ทำอะไร ปล่อยให้เรื่องราวเป็นอย่างนี้

ประชาชนก็ไม่รู้จะฟังใคร ไม่รู้ว่าปัญหานี้ที่จริงเป็นอย่างไร
อะไรจะเกิดขึ้น ปรับใจไม่ถูก

ผู้สัมภาษณ์ : เมื่อพิจารณาโดยโยงกับเรื่องเมื่อครั้งที่ท่านเจ้าคุณกรุณา
เล่าให้ฟัง ก็ทำให้ผมมองเห็นว่า ตอนนีกลับเป็นว่า เมื่อหนังสือ
กรณีสันติอโศกออกไป และข้อเขียนของท่านเจ้าคุณเขียนโดย
ลักษณะที่มีการอ้างอิงเป็นเหตุเป็นผล และเผยแพร่ออกไปในวงกว้าง
ก็เลยกลายเป็นว่าฝ่ายสันติอโศกมีเป้าหมายมาที่ท่านเจ้าคุณ และมหา
เถรสมาคม แทนที่จะมุ่งแก้ไขปัญหาด่าง ๆ ทางด้านคณะสงฆ์ และ
รีบแก้ไขเรื่องสำนักสันติอโศก กลับมุ่งประเด็นในการแก้ไข โดยเอา
งานเขียนกรณีสันติอโศกของท่านเจ้าคุณเป็นประเด็นในการตอบโต้
กับสำนักนั้น ระยะหลังเมื่อเป็นเช่นนี้ ก็เป็นการผิดไปจากประเด็นที่
ท่านเจ้าคุณต้องการให้มีการแก้ไขปัญหาย่างถูกต้อง เมื่อผิดประเด็น
อย่างนี้แล้ว และสื่อมวลชนเองก็ไม่ได้จับประเด็นให้ถูก มันก็ส่งผล
ให้เกิดเหตุการณ์เหมือนกับว่า สถาบันสงฆ์ตอนนี้เกิดการแตกแยก
กันขึ้น ท่านเจ้าคุณคิดว่าหลังจากนี้แล้ว ท่านเจ้าคุณจะสละเวลา
เพื่อที่จะดำเนินเรื่องนี้ต่อไปอย่างไร เพื่อให้เกิดความถูกต้องเจ้าคะ
ซึ่งจะเป็นผลต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาด้วย

พระเทพวที : อาตมาไม่เห็นว่ามีอะไรแปลกไปเลย ที่ว่าคณะ
สงฆ์จะแตกแยกหรืออะไรนั้น ไม่เห็นอะไรเกิดขึ้น มหาเถร
สมาคมก็อยู่อย่างนั้น เป็นอย่างเดิม เหมือนอย่างที่เราว่า คือ
ไปเรื่อย ๆ จะทำอะไรก็ไม่ทำ ไม่มีอะไรแปลก ที่นี้ ในแง่
ของอาตมาว่าจะทำอะไร สำหรับอาตมาเรื่องก็มีเพียงว่า
เมื่อมีจดหมายมา ถ้ามีเวลาอาตมาก็จะตอบ แต่ช่วงนี้ยังไม่มี
เวลา งานเต็มแน่นและมีงานเร่งเฉพาะหน้าอยู่ อาตมาไม่มี

หน้าที่โดยตรง เราไม่ได้เป็นเจ้าของหน้าที่ หน้าที่ที่ทำได้ก็คือ สร้างความเข้าใจแก่คน หนังสือกรณีสันติโคสนีมีวัตถุประสงค์ที่จะสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ประชาชนเท่าที่จะทำได้ ซึ่งอาจจะรวมตลอดไปถึงแม้แต่ท่านโพธิรักษ์ด้วย และชักชวนให้หันมาพูดจากันให้ตรงประเด็น ตรงปัญหา แล้วก็พูดกัน โดยวิธีของเหตุผลและข้อเท็จจริง เราทำได้แค่นี้ ถึงแม้จะถือว่าอาตมามีหน้าที่ในแง่ที่เป็นพระสงฆ์ ซึ่งต้องรับผิดชอบต่อพระศาสนา แต่เราไม่มีหน้าที่ในฝ่ายปฏิบัติการ จะไปดำเนินอะไรก็ยาก

ผู้สัมภาษณ์ : แต่มีข้อสังเกตว่าเรื่องราวต่าง ๆ ที่เขาจับประเด็นกัน อย่างที่สื่อมวลชนเสนอ นั้น มักจะไม่เป็นไปตามที่ท่านเจ้าคุณตั้งประเด็นเอาไว้ คือเป็นอย่างที่ท่านว่า ได้แต่กล่าวเหน็บแนมบ้าง พูดไม่ตรงจุดบ้าง กลับไปเอาเรื่องอื่นมาเป็นจุดสนใจในการโต้ตอบโจมตีกันบ้าง อะไรอย่างนี้ อยากทราบมัสการถามว่า ในระยะที่สื่อมวลชนมีการวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับเรื่องกรณีสันติโคสนีมาก ไม่ฉบับนี้ลงก็ฉบับโน้นลง เห็นได้ในระยะสามเดือนนี้แทบจะทุกวันนะคะ ขอทราบมัสการถามว่า สื่อมวลชนที่พยายามติดต่อเพื่อที่จะสัมภาษณ์ท่านเจ้าคุณมีบ้างไหมเจ้าคะ

พระเทพเวที : มีบ้างแต่น้อยและอาตมาก็ไม่ให้สัมภาษณ์เลย เพราะอาตมาถือว่าหนังสือออกไปแล้ว ก็ขอให้อ่านไปตามนั้น หนังสือพิมพ์ Bangkok Post ก็เคยติดต่อขอสัมภาษณ์ ต่อมาหนังสือพิมพ์ไทยรัฐก็เคยส่งคนมาสัมภาษณ์ แต่อาตมาก็บอกว่ามีหนังสืออยู่แล้ว และอาตมาก็ให้หนังสือกรณีสันติ

อโศกไป สำหรับ Bangkok Post ไม่ทราบว่าได้ลงหรือเปล่า
 อาตมาไม่ได้ติดตาม แต่คุณที่มาจากไทยรัฐนั้นก็บอกว่าจะไป
 อ่านแล้วสรุปลง แต่แล้วก็เห็นเจียบไป ไม่เห็นสรุป เคลิมิเอร์
 ก็เคยติดต่อมาผ่านทางคนรู้จักจะขอสัมภาษณ์ อาตมาก็ไม่ให้
 เพราะเดี๋ยวจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับวงการเมือง เขาก็เปลี่ยน
 เป็นว่าให้ช่วยเขียนเรื่องลง อาตมาก็ขอตัวว่าไม่มีเวลาจริง ๆ
 อาตมาถือว่าได้ทำหน้าที่ของเราไปดีแล้ว และก็ท้ายสุด สยาม
 รัฐสภาพิจารณาแล้วก็มาสัมภาษณ์เรื่องอื่น ว่าจะทำสยามรัฐ
 สภาพิจารณาฉบับพิเศษ ครอบรอบตั้งมาได้ ๓๕ ปี ขอสัมภาษณ์
 อาตมาในเรื่องเกี่ยวกับทางออกของสังคมไทย ซึ่งเป็น
 หัวข้อใหญ่ที่ถามจากหลายท่าน ในแง่นี้ก็เกี่ยวข้องกับเรื่อง
 สันติอโศก เป็นเรื่องในทางวิชาการ แต่ในเวลามาสัมภาษณ์
 จริงก็ถามเรื่องนี้ด้วย อาตมาก็ให้คำตอบไปเพราะถือเป็น
 เรื่องแทรก

ผู้สัมภาษณ์ : หลายประเด็นใหม่เจ้าค่ะที่เขามาถามเกี่ยวโยงไปถึง
 ความคิดเห็นเรื่องสันติอโศก

พระเทพเวที : ก็ตอบไปมาก ยาวเหมือนกัน มีอยู่ในเทป และ
 พิมพ์ออกมาแล้ว

ผู้สัมภาษณ์ : อีกเรื่องหนึ่งเจ้าค่ะ ขอรบกวนมีสารถามว่า คงไม่ใช่
 จะมีแต่สำนักสันติอโศกเท่านั้นที่มีแนวปฏิบัติ และแนวคำสอนต่างๆ
 ที่คิดเพี้ยนไปจากพระธรรมวินัยหรือแก่นของพระพุทธศาสนา แต่ยังมี
 สำนักอื่น ๆ อีกมากมายดังที่เราเห็นกันอยู่ และบางสำนัก ลือมว-
 ลชนก็เริ่มเข้าไปคล้าย ๆ ว่าจะหาข่าวมาตีแผ่ ทีนี้การสร้างสำนักสงฆ์

ในลักษณะนี้ ผู้มีความรู้ทางพระพุทธศาสนาหลายท่านก็วิจารณ์ว่า อีกหน่อยสังคมไทยจะไม่มีแก่นรวมของพระพุทธศาสนา จะมีก็แต่ลัทธิต่าง ๆ ท่านเจ้าคุณมีความเห็นอย่างไรบ้างเจ้าคะ

พระเทพเวที : นี่ก็เรื่องยาว ซึ่งอาตมาก็ได้พูดไปกับสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ด้วย ความจริงอาตมาพูดมานานแล้วว่า การพระศาสนาในช่วงนี้เสื่อมโทรมและอ่อนแอมาก ปัญหาเรื่องสำนักต่าง ๆ จึงเกิดขึ้นมาได้ เราต้องการการปรับปรุงแก้ไข แต่การปรับปรุงแก้ไขจะทำได้อย่างไร ปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งก็คือ ฝ่ายบริหารหรือฝ่ายปกครองจะต้องคิดดำเนินการ ในกรณีนี้ ถ้าเราไม่ใช่ผู้บริหาร ไม่ใช่ผู้ปกครองเอง ก็ยากที่จะทำอะไรได้ ก็ได้แต่พูดพยายามให้เขาเห็นความสำคัญและตื่นขึ้นมาทำ ส่วนที่เราจะทำได้ก็เป็นเรื่องกิจกรรมเล็ก ๆ น้อย ในขอบเขตเท่าที่เราพร้อม ซึ่งเราก็พยายามทำของเราไป การที่พระทั่วไปในระดับล่างลงมานี้ ได้เกิดความตื่นตัว เกิดความสำนึกกันขึ้นมาเอง แล้วมาช่วยกันปรับปรุงก็ยังดี

เรื่องที่อาตมาว่าสำคัญและเป็นห่วงมาก คือพระพุทธศาสนาในชนบท ซึ่งขณะนี้เสื่อมโทรมและอ่อนแอมาก พระที่บวชเข้ามาส่วนมากไม่ได้รับการศึกษา เมื่อไม่ได้รับการศึกษา ก็ไม่มีหลักในการดำเนินชีวิตอย่างพระ ในการที่จะบำรุงรักษาวัดทำกิจพระศาสนา หรือแม้แต่จะประทับระครองตัวเองให้อยู่ในความประพฤติที่ดีงามถูกต้อง บวชเข้ามาแล้วก็ได้แต่ทำพิธีกรรม บางทีแม้แต่พิธีกรรมก็ไม่มี ต้องอาศัย

มรรคนายกและชาวบ้านมาสอนให้อีกที กลายเป็นเพียงปฏิบัติพิธีกรรมไปตามที่ชาวบ้านเขาสอนให้ และทำหน้าที่นั้นเป็นประธานให้เขา ที่นี้เมื่อมีกลุ่ม มีสำนักอะไรเกิดขึ้นถึงแม้เขาจะสอนผิดๆ เพี้ยนๆ ไป ประการที่หนึ่ง ตัวพระเหล่านี้เองก็ไม่มีกำลัง ไม่มีความรู้ที่จะไปตอบไปชี้แจงอะไรได้ ประการที่สอง ชำร่วยกว่านั้น ตัวเองก็กลายเป็นจุดอ่อนที่สำนักเหล่านั้นมาหยิบยกเอาไปเป็นเป้าโจมตี เพื่อให้ตัวเขาเด่นขึ้นมา

น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง ชนบทของเราตอนนี้ กำลังทรุดการศึกษาไม่ได้รับการเอาใจใส่ และคนที่บวชตอนนี้โดยมากก็เป็นคนสูงอายุเข้ามาบวช บางคนที่ไม่มีความรู้แล้ว ก็บวชเข้ามา เพื่อหาเลี้ยงชีพเป็นอยู่ ถ้าไม่ใช่อย่างนั้น ก็เป็นพวกที่อายุมาก ต้องการพักผ่อน งานการอาชีพควรจะหยุดก็เข้ามาบวช เพื่อพักผ่อน สองพวกนี้ไม่ได้มีความตั้งใจที่จะเล่าเรียนศึกษา และก็ไม่มีที่จะให้เล่าเรียนด้วย ก็สักแต่ว่ามาอยู่กับวัด เราจะเห็นว่า ปัจจุบันนี้มีวัดหลวงตาเกิดขึ้นมากมายทั่วประเทศไทย ซึ่งพระที่อยู่อายุมาก แต่เมื่อไปถามแล้ว ก็เพียงบวชได้แค่พรรษาสองพรรษา ไม่มีประสิทธิภาพในการที่จะปฏิบัติกิจการศาสนาอะไรเลย เป็นส่วนที่จะทำให้เกิดปัญหามากกว่าจะมีผลดี แต่ก็ขอขอบคุณท่านอยู่หน่อยที่รักษาวัดไว้ให้ ในขณะที่เราขาดแคลนพระที่มีคุณภาพ สำหรับผู้ที่บวชมาเพื่อพักผ่อนก็ยังดี กว่าพวกที่บวชเข้ามาเพราะไม่มีทางไปในการเลี้ยงชีพ พวกหลังนี้จะทำให้เกิดความเสียหาย

มาก เมื่อมาบวชแล้ว แก่ก็ต้องการหาเลี้ยงชีพ ประชาชนก็
 ไม่มีความรู้ แก่ก็อาศัยความไม่รู้ของประชาชนเป็นเหยื่อ ใน
 การที่จะประกอบสิ่งที่เรียกว่าเคียรจฉานวิชา และไสยศาสตร์
 เมื่อชาวบ้านมาเชื่อถืองมงาย พระพวกนี้ก็ได้ลากได้ผลส่วน
 ตัวไป แต่ทำให้พระพุทธศาสนา ส่วนรวมเสื่อมเสีย และไม่
 เสื่อมเสียเพียงแค่นั้น กลุ่มอื่นก็เข้ามายกเอาเป็นจุดอ่อนโจมตี
 เวลานี้ ยิ่งหนักไปกว่านั้นอีก มีคนปลอมตัวเป็นพระเป็นชี
 ลงมาจากต่างจังหวัด เข้ามาเรียไรและหาเงินด้วยวิธีการ
 ต่าง ๆ ในกรุงเทพฯ มากมาย เฉพาะจากจังหวัดชัยภูมิ มี
 ผู้ใกล้ชิดคิดเรื่องให้ตัวเลขว่า มีคนปลอมเป็นพระและเป็นชีเพื่อ
 มาหาเงินในกรุงเทพฯ ถึงประมาณ ๑,๖๐๐ คน ที่นี้
 อาตมาก็มองว่า ทำไมคณะสงฆ์ผู้บริหารจึงไม่แก้ไขปรับปรุง
 อะไรต่าง ๆ ซึ่งอาตมาและพระข้างเคียงจะพูดกันในเรื่องนี้อยู่
 ตลอดเวลา และเราก็มองว่า แม้แต่กฎหมายคณะสงฆ์ที่มีอยู่
 คือ พระราชบัญญัติฉบับปัจจุบันนี้ ก็เป็นตัวเหตุสำคัญที่ทำให้
 ให้การบริหารคณะสงฆ์ไม่ได้ผล รวมความก็คือต้องแยกประ
 เด็น การที่อาตมาชี้แจงความเป็นจริงในแง่ของตัวบทกฎ-
 หมายว่าเป็นอย่างไร ก็เป็นเรื่องหนึ่ง แต่ถ้าจะถามว่าอาตมา
 เป็นพวกของกฎหมายนั้นหรือเปล่า เห็นด้วยกับกฎหมายนั้น
 หรือไม่ ก็เป็นคนละเรื่อง คนละประเด็น คนโดยมากเข้าใจ
 ไม่ถูก แยกไม่เป็น ซึ่งจะเห็นได้ในหนังสือพิมพ์บางฉบับ
 พยายามเขียนให้เห็นว่าอาตมาเป็นพระของมหาเถรสมาคมก็
 มี ก็อย่างที่ได้ออกแล้วข้างต้นว่า ความจริงเป็นคนละเรื่อง

คนไทยทุกคนย่อมขึ้นต่อกฎหมายไทย และขึ้นต่อการปกครอง
ของรัฐบาลไทย แต่เราพูดไม่ได้ว่าเขาเป็นคนของรัฐบาล
ในแง่ความคิดเห็นเขาอาจจะไม่ชอบนโยบายของรัฐบาลนั้นก็
ได้ แต่ในแง่ข้อเท็จจริงเขาจำเป็นต้องขึ้นต่อรัฐบาลในแง่ของ
การปกครองตามกฎหมาย

ผู้สัมภาษณ์ : แล้วเขาจะไม่อยู่ภายใต้กฎหมายไทยนั้นก็ไม่ได้ใช่
ไหมเจ้าคะ

พระเทพวที : ไม่ได้ นั่นเป็นการชี้แจงความจริง สมมติว่าคน
ไทยคนหนึ่งไม่ชอบรัฐบาลไทยชุดปัจจุบัน แล้วเขาไปเจอคน
ไทยอีกคนหนึ่ง ซึ่งพูดว่าผมไม่ขึ้นกับกฎหมายไทย ผมลา
ออกแล้ว คนไทยคนแรกนั้นทั้ง ๆ ที่ไม่ชอบรัฐบาลไทยเลย
แต่ก็ต้องชี้แจงว่าคนไทยคนหนึ่งพูดไม่ถูก จะไปพูดอย่างนั้น
ไม่ได้ นี่เป็นการชี้แจงตามข้อเท็จจริงเท่านั้น ไม่ได้หมายความว่า
เขาเป็นคนของรัฐบาล เหตุการณ์ที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่า
หนังสือพิมพ์ก็ตาม คนทั่วไปก็ตาม จำนวนมากที่
เดียว ไม่สามารถแยกความเข้าใจอันนี้ได้เลย เมื่อสองสาม
วันนี้ก็มีโยมท่านหนึ่งมีปัญหาเกี่ยวกับหน่วยราชการ และบ่นว่า
"แหม! ฉันอยากจะลาออกจากความเป็นราษฎรไทยเหลือเกิน"
ท่านอายุตั้งเจ็ดสิบกว่าปีแล้ว ถ้ามองในแง่ของการวิเคราะห์
สังคมก็แสดงว่า เดียวนี้มีคนไทยไม่พอใจต่อสภาพบ้านเมือง
แต่ไม่ได้แสดงว่าท่านจะลาออกได้จริง เว้นแต่จะออกจากประ
เทศไทยไปโอนสัญชาติที่อื่น

ผู้สัมภาษณ์ : เหตุปัจจัยบางอย่างเป็นไปเองโดยอัตโนมัติ เช่น ถ้าเราเกิด ก็ต้องระบุสัญชาติโดยอัตโนมัติ เป็นคนไทยก็ขึ้นต่อกฎหมายไทย เข้ารับราชการในกระทรวงศึกษาธิการ เราก็ต้องอยู่ภายใต้กฎของข้าราชการพลเรือนเป็นต้น ฉะนั้นเมื่อบวชเป็นพระไทยก็ต้องขึ้นกับกฎหมายคณะสงฆ์ไทย ประเด็นนี้เป็นประเด็นหลักประเด็นหนึ่งที่ท่านเจ้าคุณอยากให้เกิดการเข้าใจอย่างกระจ่างไขให้หมดเจ้าค่ะ

พระเทพเวที : อย่างเช่นเป็นทหาร ถ้ายังเป็นทหารอยู่ จะบอกว่าฉันลาออกจากกฎหมายสำหรับทหารแล้ว ก็ไม่มีผลอะไร ถ้ายังเป็นพระไทย ก็ขึ้นต่อกฎหมายคณะสงฆ์ จะลาออกจากกฎหมายไม่ได้ ต้องลาออกจากความเป็นพระ การเป็นพระเกิดขึ้นเพราะการบวช เมื่อจะพ้นจากความเป็นพระก็ต้องสึก เมื่อเกิดเป็นพระขึ้นมาแล้วก็ขึ้นอยู่กับกฎหมายที่ปกครองพระ อาตมาก็พยายามชี้แจงว่า ความจริงเป็นอย่างนี้ แต่เรื่องที่เราจะชอบหรือไม่ชอบกฎหมายนั้น เป็นอีกเรื่องหนึ่ง แต่นี้ก็ไม่ทราบว่าจะทำไมจึงเข้าใจกันยาก

ผู้สัมภาษณ์ : อาจจะเป็นได้ไหมเจ้าค่ะว่า เวลาจับประเด็นต่าง ๆ อาจมองประเด็นกันไม่แจ่มแจ้ง และในการติดตามข่าวจากสื่อมวลชน บางครั้งการตีความบางอย่างก็เอียงไป ดิฉันมีความเห็นว่าสื่อมวลชนมีความสำคัญมาก เช่นการเสนอข่าวทางโทรทัศน์ บางครั้งมีการพูดพาดพิงให้เห็นเหมือนกับว่าเกิดการแตกแยกในคณะสงฆ์ไทย แต่ไม่ช่วยวิธีการให้พิจารณาว่าการแก้ปัญหาเกิดขึ้นได้ เมื่อมีส่วนที่เข้าใจไม่ตรงกัน มาพูดจาโต้แย้งกัน น่าจะเป็นเรื่องธรรมดา อันนั้นไม่ใช่เรื่องของความแตกแยก แต่กลับจับประเด็นว่า เมื่อมีการโต้แย้งกัน ก็มีความแตกแยกกันขึ้น

อีกข้อหนึ่ง จะขอกราบนมัสการถามท่านเจ้าคุณต่อไปเลยว่า ท่านได้ชี้ให้เห็นปัญหาว่า ตอนนี้องค์พุทธศาสนาอ่อนแอมาก อย่างเช่นที่ยกตัวอย่างว่า คนที่เข้ามาบวช ขาดคุณสมบัติต่าง ๆ เช่น ทางด้านการศึกษา ทำให้ผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาไม่มีคุณภาพ เพราะว่าการคัดสรรคนที่เข้ามาเป็นพระ ได้ถูกปล่อยปละละเลย เช่น เป็นการบวชตามประเพณีบ้าง บวชเพื่อพิธีกรรมบ้าง อยากให้ท่านเจ้าคุณกรุณาให้คำตอบกับปัญหาที่ว่า เมื่อมาถึงจุดที่อ่อนแออย่างนี้แล้ว สถาบันสงฆ์จะมีวิธีการใด ที่จะฟื้นฟูสถาบันสงฆ์ให้เป็นที่น่าเลื่อมใสศรัทธา โดยเฉพาะศรัทธาที่ผนวกด้วยปัญญา เพราะดิฉันมองเห็นว่า สถาบันสงฆ์เป็นสถาบันที่ก่อให้เกิดความมั่นคงของประเทศชาติ

พระเทพเวที : เรื่องนี้อาตมาได้นั้นแล้วว่า เป็นห่วงชนบทมาก ห่วงพระที่ไม่มีการศึกษา จุดที่อาตมาสนใจมากคือ ทำอย่างไรจึงจะให้การศึกษาแก่พระได้อย่างเพียงพอ อย่างน้อยให้มีความรู้พื้นฐานระดับหนึ่ง ที่พอไว้วางใจได้ว่าท่านจะรักษาตัวได้ พอที่จะชี้แจงกับชาวบ้านได้ พระในชนบทมีความหมายยิ่งกว่าเป็นพระในศาสนา คนในชนบทนั้นเขานับถือพระ พระได้ชื่อว่าเป็นผู้นำของชนบทหรือท้องถิ่น และเป็นผู้นำในอันดับแรกด้วย ชาวบ้านจะมองพระเป็นอันดับหนึ่งก่อนแล้วจึงมองผู้นำคนอื่น เพราะฉะนั้น เรื่องของพระจึงไม่ใช่จะเป็นแค่เรื่องของศาสนา จะต้องมองในแง่ของสังคม เมื่อพระเป็นผู้นำของชุมชน เราก็จำเป็นต้องทำให้พระเป็นผู้นำที่มีคุณภาพ ชนบทจึงจะอยู่ได้ดีขึ้น ชนบทจึงจะมีการพัฒนาที่ดีขึ้น ขณะนี้ ในเมื่อผู้นำไม่มีคุณภาพ ชนบทก็ยิ่งทรุดโทรม การแก้ปัญหาด้านศาสนาโดยเฉพาะการศึกษาของ

พระสงฆ์ในชนบท ไม่ได้มีความหมายเฉพาะว่าเป็นการปรับปรุงแก้ไขการพระศาสนาเพียงอย่างเดียว แต่หมายถึงการปรับปรุงแก้ไขปัญหาของสังคมไทยด้วย

ผู้สัมภาษณ์ : ดิฉันติดตามงานเขียนของท่านเจ้าคุณที่ชี้ประเด็นเรื่องการบวชและการดำรงไว้ซึ่งความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ว่ามีปัญหาต่าง ๆ มากมายนั้น คิดว่าข้อประเด็นต่าง ๆ เหล่านั้นท่านเจ้าคุณก็ได้กล่าวมานานมากแล้ว แต่ช่องทางและการร่วมมือในส่วนของรัฐ ในการจัดการศึกษาของพระสงฆ์ ที่จะให้มีการเพิ่มพูนขึ้นนั้น รู้สึกว่าเป็นไปได้ช้าเหลือเกิน ท่านเจ้าคุณอยากจะฝากข้อคิดอะไรไว้บ้างเจ้าค่ะ

พระเทพเวที : ก็เป็นอย่างนั้นจริง ๆ คือช้ามากเหลือเกิน และไม่ค่อยได้ผลอะไร แต่เวลานี้ก็ได้ผลขึ้นบ้างเหมือนกัน กล่าวคือ ทางฝ่ายบ้านเมือง ตอนนี้ก็ได้ให้ความสนใจมากขึ้น แม้ว่าจะยังไม่เห็นว่าจะมีผลจริงจังแค่ไหน แต่ในด้านความสนใจเชิงวิชาการทางฝ่ายพระสงฆ์เอง พระสงฆ์รุ่นใหม่ ๆ ก็มีความตระหนักเข้าใจปัญหามากขึ้น อย่างไรก็ตาม พระสงฆ์รุ่นใหม่ก็มีปัญหาของตนเอง ซึ่งทำให้ติดขัดในการจะมาร่วมทำงานกันได้ จึงยังหวังได้ยาก ถ้าจะให้ได้ผลจริง ต้องออกมาจากฝ่ายบริหารซึ่งมีหน้าที่โดยตรง แต่ก็ยังมีอีกทางหนึ่ง คือ โอกาสในการเปลี่ยนแปลงการศึกษาของคณะสงฆ์เวลานี้กำลังจะมีแผนการศึกษาของคณะสงฆ์ ซึ่งอาตมาก็ได้ร่างให้และได้รับการเห็นชอบแล้ว คิดว่าอีกสักวันสองวัน ก็อาจจะเห็นประกาศ เป็นประกาศที่เรียกว่า นโยบายและแผน

การศึกษาวิชาการพระพุทธศาสนา อย่างไรก็ตาม นี่ก็เป็นเพียงการประกาศเป็นทางการออกมาเท่านั้น ในทางปฏิบัติก็อยู่ที่ผู้บริหารต้องเห็นความสำคัญ และเอาจริงเอาจังด้วย จึงจะเกิดผล แต่ถ้าเป็นเพียงการยอมรับตามที่กรรมการแจ้งมา เพราะเป็นอำนาจตามกฎหมายแล้ว ก็เซ็นผ่าน ๆ ไป เสร็จแล้วก็ไม่มีแรงในการผลักดันให้เกิดผลทางปฏิบัติขึ้น ก็หวังอะไรไม่ได้มากมาย

ผู้สัมภาษณ์ : อีกประเด็นหนึ่งที่ท่านเจ้าคุณเคยแสดงธรรมเทศนาว่า พระพุทธเจ้าตรัสว่าศาสนาจะดำรงอยู่ได้นั้น พุทธบริษัทสี่ต้องช่วยกันทะนุบำรุง แต่ไปๆ มาๆ พอศาสนาเสื่อม ฝ่ายต่าง ๆ ก็มักมาโทษพระเป็นจุดแรก ดิฉันอยากจะทราบ ว่าทำที่ที่ถูกต้องต่อการทะนุบำรุงพระศาสนาให้เป็นสถาบันที่ก่อความศรัทธา พุทธบริษัทอีกสามส่วนควรจะร่วมมือกันอย่างไรบ้างเจ้าคะ และประเด็นที่ท่านเจ้าคุณ กล่าวไว้ในกรณีสันติอโศก ว่า อยากให้ประชาชนเข้าใจให้ถูกต้อง ขอรบกวนมีสการให้ท่านเจ้าคุณให้แนวคิดเจ้าคะ

พระเทพเวที : อันนี้ก็แน่นอนละที่ว่า พระศาสนาจะอยู่ได้ก็ด้วยพุทธบริษัททั้งสี่ ต้องมีความรับผิดชอบร่วมกัน ในบางสมัยพระสงฆ์อ่อนแอ ฝ่ายคฤหัสถ์ก็เข้ามาช่วยเป็นฐานกำลังให้ เหมือนกับว่าเป็นกำแพงล้อมรอบ มาช่วยรักษาประคับประคองไว้ ตลอดจนมาช่วยกระตุ้นเนื้อในให้ปรับปรุงตัวขึ้น ที่นี้ฝ่ายคฤหัสถ์ที่เป็นผู้นำเป็นตัวแทนของอุบาสกอุบาสิกา ถ้ามองในระดับที่หนึ่งก็คือผู้บริหารประเทศ จะต้องเข้าใจหลักการและสภาพทั่วไปของพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมให้

ชัดเจน ว่าจะแก้ไขอะไรที่จุดไหน

แต่ถ้าฝ่ายคณะสงฆ์ก็อ่อนแอ ฝ่ายตัวแทนของอุบาสกอุบาสิกา คือผู้บริหารประเทศก็อ่อนแอ ก็เหลือแต่พระสงฆ์ทั่วไป และอุบาสกอุบาสิกาอื่น ๆ ที่มีกำลังคนละเล็กละน้อยกระจัดกระจายอยู่ ก็ต้องมาร่วมกันคิดแก้ไข ซึ่งตอนนี้เราก็จะเห็นว่า พระศาสนาฝ่ายพระสงฆ์ค่อนข้างอ่อนแอ ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของสังคม เราจะเห็นว่าปัจจุบันนี้ มีองค์กรหรือกลุ่มบุคคลหรือแม้แต่เอกชนฝ่ายคฤหัสถ์ ได้มาช่วยทำหน้าที่ในการเผยแผ่อะไรต่าง ๆ ที่ได้รับความนิยมเชื่อถือก็มีมิใช่น้อยเหมือนกัน อันนี้ก็เป็นตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงการทำหน้าที่ของฝ่ายอุบาสกอุบาสิกา แต่ก็เป็นการช่วยไว้เพียงบางส่วน คือเป็นกิจกรรมของบุคคลหรือเอกชนที่เข้ามาช่วยพะยุงไว้เป็นจุด ๆ หย่อม ๆ ในงานเผยแผ่พระศาสนาที่เป็นเรื่องของตัวธรรมะโดยตรง ซึ่งไม่มีหลักประกันการทำงานในระยะยาว แต่การดำรงสถาบันหรือองค์กรในระยะยาวจะทำอย่างไร เป็นเรื่องที่เรายังไม่ค่อยมองกัน อุบาสกอุบาสิกาจึงควรหันมาสนใจในเรื่องนี้ อย่างน้อยต้องสร้างความเข้าใจขึ้นมาก่อน เพราะขณะนี้เราประสบปัญหาแม้แต่ในชั้นความเข้าใจ นั่นคือ ความรู้ความเข้าใจว่า ปัญหาของคณะสงฆ์อยู่ที่ไหน และตัวปัจจัยสำคัญที่จะให้ศาสดาดำรงอยู่ได้คืออะไร ถ้าเราจับประเด็นถูก ต้องและร่วมมือกันแก้ไข เช่นว่า การศึกษาในคณะสงฆ์เราจะช่วยสนับสนุนได้

อย่างไร อาจจะต้องมีพระที่ไม่ได้ทำหน้าที่เป็นผู้บริหารทางศาสนาหันมาทำงานในด้านนี้ และประชาชนก็เข้ามาช่วย

ปัจจุบันนี้ ยังมีความคลาดเคลื่อนอย่างหนึ่งเกี่ยวกับทัศนคติในการทำบุญของประชาชน เรามุ่งแต่การทำบุญถวายภัตตาหารให้พระสงฆ์มีฉัน เรามองข้ามไปว่า พระที่ฉันแล้วควรจะทำอะไร และเราควรจะช่วยสนับสนุนได้อย่างไร เราลืมการสนับสนุนให้ความช่วยเหลือทางด้านการศึกษาแก่พระ ถ้าเรามองย้อนกลับไปในสมัยรัตนโกสินทร์ก็เห็นชัดเลยว่าในรัชกาลที่หนึ่ง มีการทำบุญด้วยการให้การศึกษาแก่พระสงฆ์มาก โดยที่ในหลวงทรงทำเป็นตัวอย่าง คือ ในพระราชวังมีการจัดชั้นเรียนให้พระ พระมาเรียนในวัง แล้วจัดราชบัณฑิตมาถวายความรู้ และปรากฏว่า ตามวังของเจ้านายทั้งหลายก็เอาอย่าง มีการจัดว่าจ้างครูอาจารย์มาสอน และเลยไปถึงพวกขุนนางข้าราชการก็พลอยทำตามกัน นอกจากนั้น ก็เป็นประเพณีว่า เมื่อมีการจัดสอบของพระ ในหลวงจะทรงเป็นประธาน ดังตัวอย่างในรัชกาลที่ห้า เวลาสอบ ในหลวงจะเสด็จมา ทำกันเป็นเรื่องเป็นราว เป็นประกาศของในหลวงเองว่าให้ดำเนินการอย่างนั้นอย่างนี้ ซึ่งได้อ่านพบว่า การจัดการศึกษาของพระสงฆ์นี้ให้ถือเป็นพระราชกิจ

ในปัจจุบัน ทางบ้านเมืองไม่เข้าใจประเพณีนี้เลย ท่านที่เป็นผู้บริหารประเทศไม่เข้าใจ เห็นว่า การศึกษาของพระสงฆ์ พระสงฆ์ก็จัดไป ก็เลยไม่ได้เหลียวแล และทาง

ด้านพระสงฆ์เอง ก็ไม่รู้ไม่เข้าใจในการจัดการศึกษาให้กับคนของตัวเอง ไม่รู้ว่าพระเถระที่มาบวช มาเป็นนักเรียนในความรับผิดชอบของตน เป็นใครมาจากไหน เมื่อเข้ามาอยู่ในวัดจะให้การศึกษาอย่างไร เมื่อไม่รู้ไม่เข้าใจก็จัดไม่ตรงกับความต้องการของบุคคล และไม่รู้ว่สังคมต้องการอะไร เมื่อไม่รู้ความต้องการของสังคม ไม่รู้ความต้องการของพระศาสนา ก็เลยสนองความต้องการของสังคมไม่ได้ ที่ร้ายกว่านั้นก็คือ ผู้บริหารการพระศาสนาองไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา บางท่านดูเหมือนจะถึงกับรังเกียจการศึกษาด้วยซ้ำ เพราะอย่างนี้ จึงเป็นปัญหาไปหมด ยุคนี้ก็เลยติดตันอยู่แค่ขั้นต้นที่สุดว่า ทำอย่างไรจะสร้างความเข้าใจขึ้นมาได้ก่อน แล้วมาช่วยกัน ร่วมมือในตัวหลักตัวที่เป็นปัจจัยสำคัญของการแก้ปัญหา

ผู้สัมภาษณ์ : ขอโยงเรื่องนี้เข้าสู่ระบบการศึกษาของรัฐสักนิดหนึ่ง จากที่ท่านเจ้าคุณ พูดถึงการศึกษาของพระสงฆ์ แล้วพูดถึงอุบาสก อุบาสิกา ซึ่งก็รวมถึงผู้ที่ป็นครูบาอาจารย์ และนักวิชาการด้วย ตอนนี้อยู่รู้สึกว่า นักการศึกษาที่อยู่ในวงการศึกษาร่วมใหญ่ได้ร่ำเรียนจากประเทศตะวันตก การที่จะมีความรู้ความสนใจทางพระพุทธศาสนาก็มีน้อย แต่จะมีความสนใจในวิชาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งเป็นวิทยาการจากต่างประเทศอย่างยิ่ง ในระบบการศึกษานี้ ยอยากให้ท่านเจ้าคุณฝากข้อคิดไว้สักนิดเจ้าคะ ในแง่ที่ว่า จะนำหลักพุทธธรรมมาปรับอย่างไร เพื่อให้คนมีความรู้ถึงแก่นพระพุทธศาสนาที่แท้จริง เกิดปัญญาสามารถนำไปเผยแพร่และดำรงชีวิตให้เกิดความสงบและสันติสุข

พระเทพเวที : คำถามนี้เป็นเรื่องที่กว้างมาก ในที่นี้ จะยังไม่ตอบโดยตรง แต่จะพูดถึงเพียงเหตุผลหรือความจำเป็นที่นักวิชาการไทยจะต้องศึกษาพระพุทธศาสนา ซึ่งก็มีข้อคิอยู่บางอย่าง ในแง่ของพื้นฐานทางด้านวัฒนธรรมและจิตใจของประชาชน ซึ่งเป็นเนื้อตัวของเราเองที่มีอยู่ ในการที่จะพัฒนาอะไรขึ้นไป ก็ย่อมมีเนื้อตัวของตนเองซึ่งเป็นทุนเดิมเป็นรากฐานอยู่ก่อน และเนื้อตัวของเรานี้ก็ย่อมมีบทบาทเป็นปัจจัยส่งผลต่อการพัฒนาด้วย ไม่ว่าจะโดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม การรู้จักตัวเองจึงมีความสำคัญ ที่นี้เรามองดูที่วัฒนธรรมไทยของเรา ก็จะเห็นว่ามียากฐานมาจากพระพุทธศาสนามาก ถ้าเราจะเข้าใจตัวเอง เราจำเป็นต้องเรียนรู้พุทธศาสนาด้วย นอกจากเพื่อเข้าใจตนเอง และเพื่อรู้ว่าจะเอาเนื้อตัวที่มีอยู่เป็นทุนเดิมนั้นมาใช้อย่างไรแล้ว ก็เพื่อว่าเวลาไปรับของเขามาจะได้เอามาปรับให้เป็นของเราอย่างเข้ากันกลมกลืนสนิทได้ ดังนั้น กรณีนี้จึงเป็นเรื่องของความจำเป็นที่เดียว ไม่ใช่เป็นเพียงคำถามหรือทางเลือกว่า เราจะเรียนรู้เข้าใจพุทธศาสนา และเราจะใช้ดีหรือไม่ใช้ดี แต่ปัญหาอยู่ที่ว่าเมื่อเราจะนำมาใช้ให้ได้ผลดี เราจะต้องเข้าใจและใช้ให้ถูก จึงเป็นความจำเป็นที่ว่าเราต้องทำความเข้าใจ เพื่อปรับเนื้อตัวที่เป็นทุนเดิมมาจากวัฒนธรรมที่มีพุทธศาสนาเป็นรากฐานนั้น ให้เข้ากับความต้องการ หรือแม้แต่ให้เข้ากับหลักวิชาของตะวันตกได้

ถึงแม้ว่าเราจะชอบวิชาการตะวันตกก็ไม่มีปัญหาอะไร ข้อสำคัญอยู่ที่ว่าจะปรับอย่างไรให้วิชาการของตะวันตกนั้นเข้า

กับตัวเราได้ หรือแม้แต่ถ้าว่าเราไม่ชอบเนื้อตัวของเราเองที่มีอยู่ เราก็ต้องหาทางชำระล้างเนื้อตัวของเราเดิมที่มีอยู่แล้ว แต่เป็นอุปสรรคขัดขวางต่อการรับของใหม่นั้นออกไปเสีย แม้แต่มองในแง่ลบ ถ้าจะต้องชำระเอาเนื้อตัวที่ติคมาแต่เดิมออกไป เราก็ต้องศึกษาอีกว่า อะไรที่เราจะต้องเอาออก และจะเอาออกได้อย่างไร จึงเป็นความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้และเข้าใจ อย่างไรก็ตามปัจจุบันนี้เราได้ก้าวมาอีกขั้นหนึ่งแล้ว ถึงจุดที่มองเห็นกันว่า วิชาการตะวันตกก็เกิดปัญหาขึ้นมา พอเกิดปัญหาย่างนี้เราก็แสวงหาทางออก ก็เลยมาคิดทบทวนหาสิ่งที่เป็นคุณค่าของเราเองที่มีอยู่ เพราะฉะนั้น ก็อาจจะเป็นการได้ทางออกเข้าพอดีในขณะที่เรากำลังพยายามเข้าใจตนเอง เพื่อทำการปรับตนเองให้ได้ดีนั้น เราศึกษาไป ๆ ก็อาจจะได้ข้อสรุปที่จะเอามาใช้แก้ปัญหาทางการศึกษาที่ตะวันตกคิดค้นอยู่ได้ด้วย ถ้าได้อย่างนี้ก็จะเป็ผลดียิ่งขึ้น

ผู้สัมภาษณ์ : ดิฉันในนามของฝ่ายบรรณาธิการวารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์ ซึ่งเป็นตัวแทนมาสัมภาษณ์ ขอกราบนมัสการขอบพระคุณในความเมตตาของพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณอาจารย์ ที่เมตตาสละเวลาตอบข้อสัมภาษณ์ต่างๆ อันเป็นธรรมทานก่อให้เกิดความกระจ่างในแง่วิชาการอย่างดียิ่งเจ้าค่ะ ขอน้อมนมัสการด้วยจิตสำนึกในเมตตาธรรมที่ท่านเจ้าคุณอาจารย์มีต่อคณะศึกษาศาสตร์ตลอดมาด้วยเจ้าค่ะ

ภาคผนวก

ภาคผนวก ๑

ปัญหาการแปลและตีความคำบาลีของพระโพธิรักษ์

ในข้อความข้างต้นของหนังสือเล่มนี้ ได้ยกตัวอย่างเปรียบเทียบให้ดู เพื่อให้เห็นว่าการแปลและตีความคำบาลีและถ้อยคำทางธรรมของพระโพธิรักษ์ผิดพลาดและทำให้เกิดปัญหาอย่างไร แต่ตัวอย่างเปรียบเทียบ เช่น การแปลฮอตดอก (hot dog) เป็นเนื้อสุนัขร้อน ๆ เป็นต้นนั้น แม้จะเข้าใจง่าย แต่บางทีก็ทำให้ผู้อ่านมองในแง่ตลกขบขันไปเสีย ไม่มองเห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญอย่างไร จึงเห็นว่าควรจะอธิบายให้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้น

การแปลหรือเข้าใจความหมายของถ้อยคำผิดพลาดนั้น บางทีก็เป็นเพียงทำให้เกิดตลกขบขัน ไม่มีผลเสียหายร้ายแรง แต่บางครั้งก็มีโทษมาก อาจทำให้ทำอะไรผิดพลาดเป็นอันตรายแก่ตนเองหรือแก่สังคม อาจทำให้คนเข้าใจผิดถึงกับทะเลาะวิวาท ฆ่าฟันกัน อาจทำให้เกิดสงครามระหว่างเผ่า ตลอดจนระหว่างประเทศก็ได้ แล้วแต่ถ้อยคำ ความหมายที่เข้าใจผิด และสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง ยกตัวอย่างง่ายๆ เช่น คนจากภาคกลางกลุ่มหนึ่ง เดินทางไกลไปในภาคอีสาน ถึง

ถิ่นหนึ่ง ทางที่จะไปข้างหน้าแห้งแล้งและห่างไกลมาก คณะเดินทางได้แวะถามชาวบ้านว่า "ข้างหน้ามีน้ำไหม?" ชาวบ้านตอบว่า "น้ำหน้าบ่มี" คำตอบของชาวบ้านนี้มุ่งให้เข้าใจว่า ทางข้างหน้าไม่มีน้ำ แต่คำว่า "บ่" ของชาวบ้าน ซึ่งแปลว่า ไม่นั้น มีเสียงพูดตรงกับคำว่า "บ่อ" ที่คนภาคกลางเข้าใจว่าเป็นแหล่งน้ำ คณะเดินทางนั้นจึงเข้าใจผิดไปอย่างตรงข้ามว่า บนหนทางข้างหน้ามีบ่อน้ำ ไม่มีปัญหา พวกเขาจึงไม่เตรียมน้ำไปเลย ความเข้าใจผิดนี้จึงทำให้เขาอดน้ำ ได้รับความทุกข์เป็นอันมาก หรือถ้าสถานการณ์ร้ายแรงก็อาจจะถึงตาย อีกตัวอย่างหนึ่ง คือเรื่องผู้ใหญ่ลีที่คุ้นกันดี ผู้ใหญ่ลีตีกลองประชุมชาวบ้าน แล้วแจ้งข่าวว่า ทางการสั่งให้ชาวนาเลี้ยงไก่และสุกร ตาสีไม่เคยได้ยินคำว่าสุกรและไม่รู้จักว่าเป็นอะไร จึงถามว่า สุกรนั้นคืออะไร ซึ่งผู้ใหญ่ลีก็ไม่รู้จักเหมือนกัน แต่ก็ได้เดาตอบไปว่า สุกรคือหมาน้อยธรรมดา การที่ผู้ใหญ่ลีให้ความหมายที่ผิดนี้แก่ชาวบ้าน ก็ทำให้ชาวบ้านหลงผิด แล้วก็ปฏิบัติผิด ชาวบ้านก็เหน็ดเหนื่อย ผลสำเร็จก็ไม่เกิดขึ้นตามความประสงค์ของทางราชการ

ความผิดพลาดในตัวอย่าง ๒ เรื่องนี้ เกิดจากความไม่รู้ แล้วหลงผิดไป หรือไม่รู้แล้วอวดรู้ โดยไม่มีความตั้งใจที่จะบิดเบือนความจริง แต่ในกรณีอื่นหลายครั้ง ผู้ให้ความหมายที่ผิดมีเจตนาที่จะทำให้คนเข้าใจผิด หรือนำสงสัยว่า จะมีเจตนาเช่นนั้น โดยมุ่งแสวงหาผลประโยชน์แก่ตนเองบ้าง เลี่ยงหลบความผิดบ้าง ต้องการสร้างความปั่นป่วนวุ่นวาย

ในสังคมหรือวงการใดวงการหนึ่งบ้าง ตลอดจนอาจจะต้อง
 การทำลายอะไรบางอย่าง กรณีเช่นนี้เป็นเรื่องที่มีอันตราย
 น่ากลัวมาก เพราะอาจจะทำอย่างฉลาดแนบเนียน มีการวางแผน
 ไม่ทำโดยบังเอิญ ชนิดที่ว่าเกิดเรื่องขึ้นแล้ว พลัดไป
 เฉพาะเรื่องนั้น ยอมรับความจริงเสร็จแล้วก็จบเรื่องไป แต่จะ
 หาทางทำอย่างซับซ้อนต่อเนื่อง ถ้ามีเรื่องอย่างนี้ หรือน่า
 สงสัยว่าจะเป็นอย่างนี้ ก็ควรจะต้องช่วยกันหาความจริงให้
 กระจ่างชัดว่า คนที่ทำเช่นนั้นทำด้วยความหลงผิดพลัดไป
 หรือมีเจตนาซ่อนเร้นอย่างไร โดยที่เราก็คงจะไม่ตัดสินเขา แต่
 ให้เขาแสดงตัวเองออกมาให้ชัด และในระหว่างนั้นก็ต้องเอา
 ใจใส่ระมัดระวัง เพื่อไม่ให้เกิดการแปลความผิดๆ นั้น สร้างความ
 สับสน ก่อนผลเสียหายต่อพระศาสนาและประชาชนกว้างขวาง
 ออกไป

ตัวอย่างอีกเรื่องหนึ่ง อาจช่วยให้เข้าใจปัญหาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น นาย ก. กับพวก ดำเนินการจัดตั้งมูลนิธิหนึ่งขึ้น
 กฎหมายบัญญัติไว้ว่า เมื่อมูลนิธิสิ้นสุดลง ทรัพย์สินของ
 มูลิธินั้นให้โอนไปยังนิติบุคคล ตามที่จะพึงระบุไว้ในตรา-
 สารตั้งมูลนิธินั้น นาย ก. ยื่นเรื่องราวต่อทางราชการขอ
 อนุญาตตั้งมูลนิธิ โดยในตราสารได้ระบุไว้ว่า เมื่อมูลนิธิสิ้นสุดลง
 ให้ทรัพย์สินของมูลนิธิตกเป็นของนางสาว ข. ซึ่งเป็น
 บุตรหญิงของนาย ก. เจ้าหน้าที่ของราชการบอกว่าจะโอน
 ทรัพย์สินให้แก่นางสาว ข. ไม่ได้ เพราะนางสาว ข. ไม่
 เป็นนิติบุคคล นาย ก. ก็ยืนยันว่าเขาทำตราสารถูกต้องแล้ว

ทางการจะต้องอนุญาตแก่เขา เพราะนางสาว ข. เป็นนิติบุคคล แล้วเขาก็แปลความหมายของนิติบุคคลโดยอ้างกฎหมายเสียด้วย แต่เป็นการอ้างตามแบบของเขาวว่า บุคคล คือ คนที่คลอจากกรรมมารดาแล้วมีชีวิตรอดอยู่และยังไม่ตาย นิติ แปลตามพจนานุกรมว่า แบบแผน นิติบุคคล คือ คนที่มีแบบแผน นางสาว ข. บุตรหญิงของเขานั้น เข้าชั้นก็คีนนอน ล้างหน้า รับประทานอาหารแล้วก็ไปเรียนหนังสือเย็นก็กลับบ้าน กลางคืนก็เข้านอน ทำอย่างนี้เป็นประจำทุกวัน จึงเป็นคนมีแบบแผน เพราะฉะนั้น จึงเป็นนิติบุคคล เขาจึงขอยืนยันให้ทางราชการอนุญาตให้เขาดังมูลนิธิต่อไปโดยเป็นไปตามตราสารนั้น เรื่องนี้ไม่ต้องสงสัยต่อว่า ทางราชการจะอนุญาตหรือไม่ แต่เล่าให้เห็นว่า บางครั้งคนอย่างนี้ก็มีเหมือนกัน สำหรับเรื่องในระดับอย่างนี้ ผู้ที่อ่านก็มองเห็นได้ไม่ยากว่า เป็นการตีความเอาประโยชน์เข้าตัว ไม่ซื่อตรง และบางทีก็จะเห็นเป็นเรื่องน่าขบขันไปด้วย แต่ถ้าเป็นเรื่องทางพระศาสนาที่คนทั่วไปไม่คุ้น ทั้งที่เรื่องก็เป็นไปในทำนองเดียวกันอย่างนี้ ไม่สมเหตุผล และน่าขบขันอย่างเดียวกัน แต่คนทั่วไปก็อาจจะตามเรื่องไม่ทัน และมองไม่เห็นความเหลวไหล เพราะไม่มีพื้นความเข้าใจในภาษาและหลักพระศาสนาที่จะดูเรื่องออกได้ในทันที

การแปลและตีความคำบาลี และคำศัพท์ทางธรรมของพระโพธิรักษ์ มีลักษณะที่ทำให้เห็นว่าเป็นไปในทำนองนี้ จะขอยกตัวอย่างคำว่า "อุปสัมบัน" และ "อนุอุปสัมบัน" เหตุที่

ยกคำนี้ขึ้นมาเป็นตัวอย่าง ก็เพราะเป็นคำที่พระโพธิรักษ์เอง ยกขึ้นมาพูดบ่อยครั้ง และยังไม่ยอมลดละการถือผิดในความหมาย อีกทั้งเป็นคำหนึ่งที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับปัญหาของพระโพธิรักษ์เองด้วย นอกจากนั้น ก็เป็นคำที่มีความหมายเชิงรูปธรรมที่เข้าใจไม่ยากนัก พอจะพูดให้เข้าใจกันง่ายสักหน่อย

"อุปสัมบัน" และ "อนุอุปสัมบัน" เป็นคำศัพท์ในพระวินัย ซึ่งเรียกให้เข้าใจง่าย ๆ ได้ว่าเป็นกฎหมายหลักของพระสงฆ์ คำว่า อุปสัมบัน แปลว่า ผู้อุปสมบทแล้ว ท่านให้คำจำกัดความไว้ในพระไตรปิฎกว่า ได้แก่ ภิกษุ และภิกษุณี คำว่า อนุอุปสัมบัน แปลว่า ผู้ไม่ได้อุปสมบท หรือผู้มีใชอุปสัมบัน ท่านจำกัดความว่า ได้แก่ บุคคลอื่นนอกจากภิกษุและภิกษุณี ในพระวินัย มีเรื่องราวและกฎเกณฑ์มากมายหลายอย่างเกี่ยวกับอุปสัมบัน และอนุอุปสัมบัน ซึ่งเมื่อเข้าใจความหมายตามที่ท่านจำกัดความไว้ (ซึ่งก็ตรงตามคำแปลของศัพท์นั่นเอง) การพิจารณาเรื่องราวและปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องก็เป็นไปด้วยดี

มีพุทธบัญญัติบทหนึ่งใจความว่า ภิกษุอวดคุณวิเศษ (อุตฺตริมนุสฺสธรรม) ที่ไม่มีในตน มีความผิดเป็นปาราชิก (คือขาดจากความเป็นพระภิกษุ) เช่น ไม่ได้เป็นโสดาบัน อวดว่าตนเป็นโสดาบัน ไม่ได้เป็นพระอรหันต์ อวดว่าตนเป็นพระอรหันต์ เป็นต้น และมีพุทธบัญญัติอีกบทหนึ่งใจความว่า ภิกษุบอกคุณวิเศษที่ตนมีจริงแก่อนุอุปสัมบัน เป็นความผิด

ปาจิตติย (ความผิดที่เบาลงมา แก้ไขได้ด้วยวิธีที่เรียกกันว่า ปลงอาบัติ) หมายความว่า ถึงแม้ตนจะมีคุณวิเศษจริง เช่น เป็นอริยะ เป็นโสดาบัน เป็นพระอรหันต์ แต่ถ้าอวดตัวแก่บุคคลอื่น ที่มีใช้ภิกษุหรือภิกษุณี เช่น แก่สามเณร หรือแก่ชาวบ้านคนใดคนหนึ่ง ก็เป็นความผิดแต่เบาลงมา ถ้าบอกแก่อุปสัมบัน คือ ภิกษุหรือภิกษุณีเท่านั้น จึงจะไม่ใช่ความผิด เรื่องนี้มาเกี่ยวข้องกับปัญหาของพระโพธิรักษ์ คือ มีหลักฐานเป็นอันมากที่แสดงชัดว่า พระโพธิรักษ์พูดว่าตนเป็นพระอริยะ เป็นพระโสดาบัน หรือเป็นผู้สูงกว่านั้น และได้พูดประกาศเช่นนี้ทั้งแก่คฤหัสถ์คือชาวบ้านชาวเรือนด้วย จึงได้เกิดข้อพิพาทขึ้นว่า พระโพธิรักษ์ได้ละเมิดพระวินัยหรือไม่ ถ้าละเมิด เป็นความผิดสถานใด ถ้าพระโพธิรักษ์ไม่ได้มีคุณวิเศษที่ตนอ้าง และเจตนาพูดเท็จ ก็จะเป็นปาราชิก หรือถ้ามีจริง แต่เมื่ออวดเช่นนั้นแก่คฤหัสถ์ ก็จะเป็นปาจิตติย เมื่อเกิดเรื่องขึ้นเช่นนี้แล้ว ก็เป็นข้อที่จะต้องวินิจฉัยกันต่อไป

ในด้านพระโพธิรักษ์ ก็ได้ยืนยันว่าตนมีคุณวิเศษเช่นนั้นจริง ซึ่งถ้าเป็นจริง ก็ยังมีปัญหาอีกว่า เมื่อพระโพธิรักษ์ประกาศบอกเช่นนั้นแก่คฤหัสถ์ ก็จะไม่พ้นเป็นปาจิตติย แต่เรื่องไม่จำกัดขอบเขตอยู่แค่นั้น พระโพธิรักษ์หาได้ยอมรับบทบัญญัติในพระวินัยที่จะนำมาใช้เป็นหลักในการวินิจฉัยนั้นไม่ ทั้งที่ตามพระวินัย ในพระไตรปิฎกบ่งไว้ชัดว่า อุปสัมบัน ได้แก่ ภิกษุและภิกษุณี แต่พระโพธิรักษ์ได้ให้ความหมายขึ้นมาใหม่ว่า อุปสัมบัน หมายถึงผู้บรรลุมรรคธรรมถึงขั้น เพราะ

ฉะนั้น แม้จะเป็นคฤหัสถ์แต่ถ้าได้บรรลุมิธรรมถึงขั้น ก็เป็นอุปสัมบันเหมือนกัน ความหมายเช่นนี้ไม่ได้มีบอกไว้ในหลักการแห่งใดในพระพุทธศาสนา แต่เป็นความหมายที่พระโพธิรักษ์กล่าวขึ้นเอง โดยอ้างว่าท่านรู้ด้วยญาณ การที่พระโพธิรักษ์พูดให้ความหมายอย่างนี้ ในแง่หนึ่งก็เป็นการหาเหตุผลมาแสดงว่าการกระทำของท่านไม่เป็นความผิด เป็นทำนองว่า ถึงแม้ว่าท่านจะพูดบอกแก้คฤหัสถ์ แต่คฤหัสถ์เหล่านั้นก็เป็นผู้มีภูมิธรรมถึงขั้น จึงเป็นอุปสัมบันแล้ว (ในความหมายของท่านเอง) ซึ่งถ้ายอมรับความหมายของท่าน ก็ยังมีข้อพิจารณาต่อไปว่า คฤหัสถ์ที่ท่านบอกนั้นเป็นผู้มีภูมิธรรมถึงขั้นบ้างหรือถึงขั้นทุกคนหรือไม่ ตามเรื่องที่เป็นมา ท่านพูดประกาศตัวอย่างสาธารณะทั่วไป จึงเป็นไปไม่ได้ที่คนผู้ฟังทุกคนจะเป็นผู้บรรลุมิธรรมถึงขั้นไปหมด ดังนั้น แม้จะตีความตามความหมายของท่านเอง ท่านก็ยังไม่สามารถเปลี่ยนตัวจากข้อพิจารณาความผิด และต่อมาก็ปรากฏอีกว่า ท่านพระโพธิรักษ์ได้ยกพุทธพจน์ที่ว่าพระอริยะ ตั้งแต่พระโสดาบันไปจนถึงพระอรหันต์ ก็ยังต้องอาบัติเล็กน้อย ๆ ได้ขึ้นมาอ้าง และว่าถึงท่านจะต้องอาบัติคือความผิดเป็นปาจิตติย์ ท่านก็ปลงอาบัติแล้ว

อย่างไรก็ตาม เรื่องที่ว่าคฤหัสถ์ที่พระโพธิรักษ์ประกาศคุณวิเศษให้ฟัง จะเป็นผู้มีภูมิธรรมถึงขั้นหรือไม่ นั่นว่าที่จริงแล้ว ไม่เป็นข้อที่จะต้องพิจารณาเลย เพราะถือเอาเป็นหลักไม่ได้ แต่ได้มีข้อพิจารณาสำคัญเกิดขึ้นอีกประเด็นหนึ่ง

คือ การแปลและตีความคำบาลีและศัพท์ธรรมของพระโพธิ
 รัทธตามความคิดของท่านโดยอ้างว่ารู้ด้วยญาณ ซึ่งการแปล
 คำว่าอุปสัมบัน (และอนุุปสัมบัน) ของท่านในที่นี้ก็เป็นตัวอย่าง
 หนึ่งของการกระทำเช่นนั้น ทั้ง ๆ ที่ท่านและคณะได้ทราบ
 คำชี้แจงอธิบายแล้วว่า วินัยเป็นเรื่องของระเบียบแบบแผนที่
 เป็นรูปธรรม เป็นเรื่องของกฎเกณฑ์หรือกติกาทาสังคม อัน
 ผู้ปฏิบัติจะรู้ร่วมกันและปฏิบัติตามได้โดยมีเครื่องชี้บ่งที่ชัดเจน
 แน่นนอนทางรูปธรรม ไม่ต้องตามพิสูจน์สืบค้นถึงภูมิธรรม
 ภูมิปัญญาในใจ ซึ่งสภาวะในจิตใจเป็นสิ่งที่คนทั่วไปไม่อาจ
 ตัดสินได้ และเมื่อมีการกล่าวอ้างก็ยากต่อการพิสูจน์ พระ
 วินัยจึงไม่เอาสภาพนามธรรมมาเป็นเกณฑ์ตัดสิน และจึง
 กำหนดความหมายเป็นคำจำกัดความกำกับลงไปในการณีนั้น ๆ
 ดังที่ในการณีนี้น่า่านก็ระบุชัดเจนไปแล้วพร้อมกับพุทธบัญญัติใน
 เรื่องนี้ว่า อนุุปสัมบัน ได้แก่ บุคคลอื่นนอกจากภิกษุและภิกษุณี
 และอุปสัมบัน ได้แก่ ภิกษุและภิกษุณี เมื่อมีการณีก่อขึ้นให้
 พิจารณา ก็จะได้ใช้ความหมายนี้เป็นเครื่องประกอบการวินิจฉัย
 แต่ทั้ง ๆ ที่ได้ทราบคำชี้แจงอย่างนี้ พระโพธิรัทธและชาว
 สันตือโสภ ก็ยังไม่ยอมละการถือความหมายอย่างที่ท่านพูดว่า
 รู้ด้วยญาณนั้น ดังปรากฏว่า ในระยะใกล้ ๆ นี้เอง ทาง
 สันตือโสภก็ได้ออกหนังสือมาเล่มหนึ่ง ชื่อว่า "แฉสันตือโสภ
 ผิดธรรมวินัยจริงหรือ?" (พิมพ์ครั้งที่ ๑ ก.ย. ๒๕๓๑) ในหนังสือ
 นี้ก็ยังแสดงการยึดถือในความหมายของคำว่า "อุปสัมบัน
 อย่างที่เคยถือมาก่อน โดยได้พิมพ์ไว้ตอนหนึ่งว่า

"การอวดอุตริมนุสสธรรมที่มีจริงนั้น ย่อมไม่เป็นความผิดอะไร ถ้าได้แสดงต่อ "อุปสัมบัน" (โดยพยัญชนะหมายเอาภิกษุ, ภิกษุณี)

แต่อุปสัมบันโดยอรรถนั้นหมายเอา "ผู้เข้าถึง" ... แม้จะเป็นฆราวาส ถ้าเขาได้ศึกษาปฏิบัติธรรมกันมาอย่างมีมรรคมีผลเป็นส่วนใหญ่ ย่อมจะน่าได้ชื่อว่า "อุปสัมบัน" นั้นมากกว่า..."

(แฉสันตือโสภณ, หน้า ๘-๙)

เริ่มแรกผู้เขียนหนังสือของสันตือโสภณนี้ ก็ไม่รู้จักเลยว่าอะไรเป็นความหมายโดยอรรถ อะไรเป็นความหมายโดยพยัญชนะ แต่กลับเอาความหมายโดยพยัญชนะเป็นโดยอรรถ เอาความหมายโดยอรรถเป็นโดยพยัญชนะ เมื่อเอาความหมายโดยพยัญชนะเป็นโดยอรรถแล้ว ก็เลยตีความออกนอกเรื่องไป อันที่จริงความหมายของ อุปสัมบัน โดยพยัญชนะ หรือตามตัวหนังสือ ก็คือ ผู้อุปสมบทแล้ว หรือผู้เข้าถึง คือเข้าถึงความเป็นภิกษุหรือความเป็นภิกษุณีนั่นเอง ไม่ใช่เป็นการเข้าถึงธรรมอะไร ส่วนความหมายของอุปสัมบันโดยอรรถ หรือตามเนื้อหาที่ต้องการก็คือ เป็นภิกษุหรือภิกษุณี นอกจากนั้น เมื่อพยายามอธิบายให้ฆราวาสเป็นอุปสัมบันได้ ชาวสันตือโสภณก็ไปลงมติดังนี้ว่า "...ย่อมจะน่าได้ชื่อว่า "อุปสัมบัน"มากกว่า" ความหมายเช่นนี้ในทางวินัยหรือกฎหมายย่อมใช้ไม่ได้ เพราะแม้แต่คำที่เป็นแกนของเรื่องก็ยังมีความหมายไม่แน่นอน แล้วจะวินิจฉัยอะไรลงไปให้ยุติ

ได้อย่างไร

อนึ่ง ชาวสันติอโศกพยายามอธิบายในทำนองว่า
 ทรวาสที่ได้ปฏิบัติธรรมเข้าถึงภูมิธรรมสูงกว่าภิกษุก็มี ภิกษุ
 จำนวนมากบวชเข้ามาไม่มีความรู้ความเข้าใจอะไรก็มี ทรวา-
 สที่ได้บรรลุธรรมนั้นจึงควรเป็นอุปสัมบันมากกว่า เรื่องที่
 ว่าทรวาส(คฤหัสถ์) ที่บรรลุภูมิธรรมสูงกว่าภิกษุก็มีนั้น เป็น
 เรื่องธรรมดาที่รู้จักกันอยู่ ซึ่งมีมาตั้งแต่ยุคพุทธกาล แต่การที่ทว-
 สที่บรรลุธรรมแล้ว จะเป็นอุปสัมบันขึ้นมานั้น ย่อม
 เป็นไปไม่ได้ เป็นคนละเรื่องคนละประเด็นกัน เป็นเรื่อง
 สามัญที่ไม่ควรนำมาทำให้สับสน เหมือนกับว่า ที่เรือรบลำ
 หนึ่งห้ามคนอื่นนอกจากทหารเรือขึ้นไปบนเรือ ต่อมาพลเรือน
 คนหนึ่งมาที่เรือนั้น จะขึ้นไปบนเรือให้ได้ เขาบอกว่าเขา
 ว่ายน้ำเก่งยิ่งกว่าทหารเรือตั้งหลายคน เพราะฉะนั้น เขาก็เป็น
 ทหารเรือเหมือนกัน จะต้องให้เขาขึ้นไปบนเรือ พลเรือน
 คนนั้นอาจจะว่ายน้ำเก่งอย่างที่ว่านั้นจริง แต่ก็ไม่เป็นเหตุผลที่
 จะทำให้เขาเป็นทหารเรือ และที่จะขึ้นไปบนเรือได้ หรือ
 เหมือนกับเรื่องบุคคลธรรมดากับนิติบุคคล ที่เคยกล่าวถึงแล้ว
 ในกรณีที่มีข้อกำหนดอย่างหนึ่งว่า ให้มอบทรัพย์สินจำนวน
 หนึ่งแก่นิติบุคคล นาย ก. มาถึงบอกว่า ต้องมอบทรัพย์สิน
 จำนวนนั้นแก่เขา เพราะว่า ถึงแม้เขาจะเป็นบุคคลธรรมดาที่
 จริง แต่เขาก็มีฐานะมั่นคงยิ่งกว่านิติบุคคลทั้งหลายแห่ง นิติ-
 บุคคลหลายแห่งมีฐานะมั่นคงแพ้เขาอย่างมากมาย ถึงแม้จะ
 เป็นความจริงที่ที่นาย ก. มีฐานะมั่นคงกว่านิติบุคคลหลาย

แห่ง แต่ก็ไม่เป็นเหตุผลที่จะทำให้เขามีสิทธิในฐานะเป็น
นิติบุคคลขึ้นมาได้

ครั้งหนึ่ง มีผู้เล่าให้ฟังว่า ที่วัดหนึ่ง มีภิกษุอายุมาก
รูปหนึ่งมีหญิงสาวปรนนิบัติต่าง ๆ แม้แต่บีบนวด โดยที่
ภิกษุรูปนั้นและกลุ่มของท่านถือว่าไม่เสียหายอะไร ไม่เป็น
การผิดวินัย เพราะท่านไม่มีกิเลส ไม่มีความรู้สึกอะไร แต่
แท้จริงนั้น ท่านที่ไม่มีกิเลส ย่อมไม่ประพฤตินั้น เพราะ
เมื่อท่านไม่มีกิเลส ท่านก็หมดเหตุที่จะทำอะไรเพื่อเห็นแก่
ตน ย่อมมีแต่จะรักษาพระวินัยได้ถูกต้องเคร่งครัด เพื่อเห็น
แก่พระวินัยนั่นเอง และเพื่อประโยชน์แก่สงฆ์แก่ชุมชนส่วนรวม
และอนุชน ในเรื่องเช่นนี้ ถ้าไม่มีกฎเกณฑ์เป็นหลักไว้ชัดเจน
คนก็จะแปลความหมายตีความวินัยกันไป โดยมีข้ออ้างที่จะ
ทำให้ผิดเพี้ยนไปอย่างไรก็ได้

ถ้าสันติอโศกจะตีความให้มรอาวาสเป็นอุปสัมบัน ซึ่งตน
จะอวดอุตริมนุสสรธรรมได้ พระสงฆ์รูปนั้นก็มิตสิทธิที่จะตีความ
ให้หญิงสาวบีบนวดตนได้ และนาย ก. ก็มีสิทธิตีความให้
นางสาว ข. ซึ่งมีชีวิตที่เป็นแบบแผน เข้าคีนนอน แล้วไป
โรงเรียน เย็นกลับบ้าน กลางคืนเข้านอนเป็นประจำนั้น
เป็นนิติบุคคลได้ เช่นเดียวกัน หากทำกันได้เช่นนี้ ต่อไปก็
ตีความหมายที่ตนต้องการขึ้นไว้ก่อน แล้วก็ตีความไปตีความ
มาจนมาเข้ากับความหมายที่ตนจะเอานั้นจนได้

ที่สำคัญยิ่งกว่านั้นก็คือ การแปลและตีความเช่น
นั้น จะสร้างความสับสนและความเข้าใจผิดพลาดต่อพระธรรม

วินัย ได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ถ้าทำกันไปอย่างนี้เรื่อย ๆ ความ
ปั่นป่วนวุ่นวายและความคลาดเคลื่อนผิดเพี้ยนต่าง ๆ ก็จะ
เกิดขึ้นในการศึกษาปฏิบัติธรรม จนหาอะไรเป็นหลักไม่ได้
ขอยกตัวอย่างที่เกี่ยวกับคำว่า "อุปสัมบัน" และ "อนุอุปสัมบัน"
นี้แหละ ดังได้กล่าวแล้วข้างต้นว่า กฎเกณฑ์และข้อบัญญัติ
เกี่ยวกับอุปสัมบันและอนุอุปสัมบันนั้น มีอยู่เป็นอันมาก เมื่อ
ถือความหมายตามที่ท่านกำหนดไว้ ความเข้าใจและการ
ปฏิบัติตามข้อบัญญัติเหล่านั้น ก็จะเป็นไปโดยเรียบร้อยด้วยดี
แต่ถ้ามีการแปลและตีความอย่างพระโพธิธรรมาจารย์เกิดขึ้น ปัญหา
ก็จะเกิดตามมาทันที เช่น มีพุทธบัญญัติอีกแห่งหนึ่งว่า

"มัตตมาตโก ภิกขเว อนุอุปสมปนฺโน น อุปสมปาเทตพฺโพ,
อุปสมปนฺโน นาเสตพฺโพติ."

(วินย.๔/๑๒๘/๑๗๗)

แปลว่า ภิกษุทั้งหลาย คนฆ่ามารดา เป็นอนุอุปสัมบัน
(ยังไม่ได้อุปสมบท คือยังไม่ได้บวชเป็นภิกษุ) ไม่พึงให้
อุปสมบท, เป็นอุปสัมบัน (อุปสมบทแล้ว คือบวชเป็นภิกษุ
แล้ว) ก็พึงให้ฉิบหายเสีย (ให้ฉิบหายจากความเป็นภิกษุ
คือให้สึกเสีย)

แต่ถ้าถือตามความหมายของพระโพธิธรรมาจารย์ ที่ว่า
อุปสัมบัน คือผู้บรรลุมิธรรมถึงขั้น ก็จะต้องแปลว่า "คนฆ่า
มารดา ยังไม่บรรลุมิธรรมถึงขั้น ไม่พึงให้อุปสมบท, บรรลุมิธรรมถึงขั้นแล้ว ก็พึงให้ฉิบหายเสีย" ในคำแปลนี้จะเห็น
ความไม่กลมกลืนกันที่ว่า ในเรื่องคนฆ่ามารดา จะมาพูด
อะไรกันว่า บรรลุมิธรรมถึงขั้นหรือไม่บรรลุมิธรรมถึงขั้น

คนฆ่ามารดาจะบรรลุมิธรรมถึงขั้นอย่างไร และถ้าเขาบรรลุนั้นจริง ทำไมจะต้องไปทำให้เขาฉิบหายเสียเล่า ถ้าแปลกัน
อย่างนี้ ความสับสนวุ่นวายก็จะต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอน

ขอยกอีกตัวอย่างหนึ่งว่า "สมัยนั้นแล ภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ทันทิที่เป็นอุปสัมบัน (คือ พอได้อุปสมบทเสร็จ) ก็ประพฤตินาจารย์" (วินย.๔/๘๖/๑๐๔) เมื่อถูกว่ากล่าว ก็ย้อนว่าตนไม่ได้ขอให้บวชให้ ภิกษุทั้งหลายมาบวชให้ตนเองทำไม เป็นเหตุให้พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติ ไม่ให้อุปสมบทโดยไม่ได้รับการขอร้อง ข้อความนี้ ถ้าแปลตามความหมายของพระโพธิรักษ์ ก็กลายเป็นว่า ภิกษุรูปนั้น พอได้บรรลุมิธรรมถึงขั้น ก็ประพฤตินาจารย์ ความหมายอย่างนี้ย่อมขัดหลักธรรมวินัยไปหมด จึงเป็นไปได้ไม่ได้ นอกจากนั้น จะเห็นได้ชัดว่า คำว่าอุปสัมบัน เป็นเรื่องของกฎเกณฑ์ทางวินัยที่เกี่ยวกับรูปแบบเท่านั้น ไม่ได้มีความหมายเกี่ยวกับภูมิธรรมในจิตใจแต่อย่างใด ถ้าอุปสัมบัน หมายถึงผู้บรรลุมิธรรมถึงขั้นแล้ว จะมาประพฤตินาจารย์ และทำความผิดอะไรต่าง ๆ มากมายได้อย่างไร

จริงอยู่ คำพูดบางคำมีความหมายได้หลายอย่าง เช่นคำว่า "ฉัน" ในภาษาไทย มีความหมายต่างกันในการใช้ที่ไม่เหมือนกัน ดังในประโยคว่า "นิมนต์พระสามรูปมาฉันอาหาร" "ฉันจะไม่ไปกับเธอ" และ "ขอให้พูดจากันฉันพี่น้อง" แม้จะมีความหมายต่างกันในบริบทคือข้อความแวดล้อมที่ต่างกัน แต่ก็มีเครื่องกำหนดซึ่งผู้ที่เข้าใจภาษาดีแล้วก็แยกได้ สามารถทำความเข้าใจได้ถูกต้อง และนี่ก็ยิ่งเป็นเหตุผลที่

ทำให้ต้องศึกษาภาษานั้น ๆ ให้เข้าใจดีพอสมควรก่อนที่จะแปลและตีความเอาเอง (เฉพาะคำว่าอุปสัมบันนี้ พอตีว่าเป็นคำที่มีความหมายอย่างเดียวกันหมดในพระไตรปิฎกทั่วทุกแห่ง) โดยเฉพาะภาษาบาลี เป็นภาษาที่มีไวยากรณ์เป็นแบบแผน จะมีเครื่องมือแยกความหมายได้อย่างรัดกุม ช่วยให้เจ้าของคำสอนและผู้จารึกความในคัมภีร์ กับผู้อ่านคัมภีร์ เข้าใจความหมายตรงกัน ไม่ใช่ว่าผู้อ่านคัมภีร์จะแปลและตีความเอาเองตามที่ตนนึกคิดเห็นไปตามอำเภอใจ

เวลานี้ ปัญหาเรื่องพระประพจน์วิปริตจากพระธรรมวินัย มีมาก เราก็ประสบกันอย่างหนักอยู่แล้ว และเราก็ร้องทุกข์กันอยู่ว่า ทำไมผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องจึงไม่เอาใจใส่แก้ไข พระศาสนาก็เสื่อมโทรมลงไปทุกที ๆ ท่านที่อ้างว่าจะมาแก้ไขปรับปรุงทั้งหลายนั้น ถ้าประสงค์ดีต่อพระศาสนาและส่วนรวมจริง ๆ ก็ขออย่าได้มาทำการด้วยวิธีทำพระธรรมวินัยให้วิปริตไปเลย เพราะแทนที่จะเป็นการแก้ไขปรับปรุง จะกลับเป็นการเพิ่มปัญหาขึ้นอีกด้านหนึ่ง ข้าแต่พระศาสนาและประชาชนให้หนักลงไปอีก ถ้าท่านแสดงให้เห็นได้ชัดว่า ประสงค์ดีจริง และทำให้ถูกต้องอย่างบริสุทธิใจ เราก็พร้อมที่จะร่วมมือส่งเสริมสนับสนุน

คนที่ทำความผิดแล้วยอมรับตามตรงว่าตนทำความผิด และจำกัดขอบเขตการทำผิดของตนไว้แค่นั้น พวกหนึ่ง คนที่ทำความผิดไปเรื่อย ๆ โดยไม่เอาใจใส่เลยว่า จะเป็นความผิดอย่างไรหรือไม่ พวกหนึ่ง และคนที่ทำความผิดแล้วถึง

เอาธรรมวินัยมาเข้ากับความคิดของคน พวกหนึ่ง ทั้งสามพวกนี้ล้วนเป็นผู้คิดด้วยกันทั้งสิ้น แต่พวกไหนจะก่อโทษทำลายพระศาสนาและจิตปัญญาของประชาชนมากที่สุด

การที่เขียนและพูดมาเกี่ยวกับเรื่องนี้ มิใช่จะมุ่งจับผิดแต่ในเมื่อเป็นกรณีที่มีผลกระทบต่อพระศาสนาและชุมชนวงกว้าง และยังเป็นปมค้างอยู่ ก็เป็นเรื่องที่ต้องการความชัดเจน มิใช่ชัดเจนเฉพาะตัวปัญหา ว่าเป็นอย่างไรจะแก้อย่างไรเท่านั้น แต่ควรหาความชัดเจนในเจตนาว่ามุ่งหมายอะไรอย่างไรด้วย

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ไม่บังคับศรัทธา ให้โอกาสเป็นอย่างมากแก่ผู้ศึกษาปฏิบัติ ที่จะใช้ปัญญาคิดพิจารณาอย่างเป็นอิสระ เจตนาที่ชื่อตรงมุ่งต่อความจริง ความถูกต้องดีงาม และความก้าวหน้าในการปฏิบัติสูงสุดหมาย จึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะดำรงรักษาเนื้อแท้ของพระศาสนาไว้ และในทางกลับกัน จึงถือเป็นหน้าที่ของชาวพุทธทุกคนที่จะดำรงรักษาธรรมวินัยไว้ในสภาพที่บริสุทธิ์ ตรงตามหลักการเดิม โดยช่วยกันป้องกันการปลอมแปลงพระสัทธรรม และการแสวงสร้างดีความต่าง ๆ ให้ผิดเพี้ยน สำหรับหลักธรรมหลายอย่างที่ดีก็ยิ่ง ถ้ามีผู้ดีความและสั่งสอนให้คลาดเคลื่อนวิปริตไป การที่จะชี้แจงให้คนทั่วไปเข้าใจมองเห็นความวิปริตนั้นมักจะทำได้ยาก เพราะเป็นเรื่องนามธรรมที่ละเอียดลึกซึ้ง โดยเฉพาะคนทั่วไปนั้น ไม่มีพื้นความรู้ที่จะตามจับสาระได้ ถ้าเป็นไปได้ เมื่อมีกรณีที่น่าสงสัยเกิดขึ้น ก็ควรจะพิจารณาตรวจสอบกันที่เรื่องพื้น ๆ ง่าย ๆ โดยเฉพาะ

ที่มีลักษณะเป็นรูปธรรม ถ้าแม้ในระดับนี้ มีพฤติกรรมและอาการที่สื่อถึงเจตนาที่จะบิดเบือนหรือความหลงผิดแล้ว ก็จะได้เห็นง่ายแต่ต้น และจะได้วางท่าทีที่เหมาะสมต่อธรรมลึกซึ่งขึ้นไป ที่ผู้นั้น ๆ นำมาตั้งสอนอธิบาย

การแปลและตีความคำว่า อุปสัมบัน ของพระโพธิรักษ์ เป็นตัวอย่างหนึ่ง ซึ่งพฤติกรรมเท่าที่ผ่านมาในการถือความหมายที่ผิดจากธรรมวินัยอย่างไม่ลดละ เป็นเครื่องแสดงถึงความไม่น่าไว้วางใจที่ทำให้ต้องตั้งเป็นข้อสงสัยว่า ท่านจะมีได้แปลและตีความหมายหลักธรรมวินัยด้วยเจตนาที่มุ่งต่อตัวแท้ตัวจริงของพระธรรมวินัยนั้น แต่จะได้กระทำด้วยเจตนาแฝงเร้นที่จะนำพระธรรมวินัยไปสนองวัตถุประสงค์นอกหลักการของพระพุทธศาสนาอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือไม่ก็เป็นลักษณะเฉพาะตัวของท่านที่มองสิ่งต่าง ๆ อย่างเจตนาเพี้ยนเลียงแฉลบไปมา อันง่ายต่อการเกิดความหลงผิด เมื่อท่านถือคลาดเคลื่อนผิดเพี้ยนไป และมีผู้ถือตามจำนวนมากอย่างที่เป็นอยู่แล้วในบัดนี้ ความสับสนพัวพันเพื่อนก็จะเกิดขึ้นในการเล่าเรียนศึกษาปฏิบัติพระธรรมวินัย ทำให้เสียหลักแล้วก็จะนำไปสู่ความเสื่อมสูญของพระศาสนา จึงถือเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องทำความเข้าใจกันและแก้ไขโดยไม่ประมาท

ในระยะหลัง ๆ นี้ พระโพธิรักษ์ยกเอาแม้แต่เรื่องราวในโลหิจจุสูตร มาสนับสนุนการอวดอุตริมนุสสธรรมของตน ความในโลหิจจุสูตรนั้น กล่าวถึงพราหมณ์ชื่อโลหิจจะ ซึ่งมีความเห็นผิดว่า สมณพราหมณ์บรรลुकุศลธรรมแล้วไม่ควร

บอกแก่คนอื่น เพราะคนจะทำอะไรให้แกกันไม่ได้ พระพุทธเจ้าได้ทรงแนะนำสั่งสอนเปลี่ยนความเห็นผิดของพราหมณ์นั้น โดยทรงแสดงให้เห็นว่า การทำเช่นนั้น เป็นเหมือนเก็บผลประโยชน์ไว้กินคนเดียว ไม่มีความคิดเกื้อกูล ปราศจากเมตตาธรรมแก่ผู้อื่น ความเห็นเช่นนี้จะเป็นการปิดกั้น ทำให้ผู้เข้ามาบวชในธรรมวินัยนี้เสียโอกาสในการที่จะบรรลุคุณวิเศษ เช่น โสคาปัตติผลเป็นต้น จึงเป็นความเห็นที่ผิด มีโทษร้ายแรง ผู้บรรลุกุศลธรรมจึงควรบอกแก่ผู้อื่น ใจความก็คือ ไม่ควรหวงวิชา ไม่ควรหวงความรู้และคุณความดีที่ตนมี แต่ควรสั่งสอนแนะนำเผื่อแผ่แก่คนอื่น คนที่อ่านพระสูตรนี้แล้วตามปกติก็ย่อมเข้าใจความอย่างนี้ คือตนมีความรู้ความสามารถ ทำอะไรได้ทำอะไรเป็น มีคุณความดีอะไร ก็ควรแนะนำสั่งสอนผู้อื่น ช่วยให้เขารู้เข้าใจ ทำได้ และมีคุณความดีอย่างนั้นด้วย เขาไม่คิดกันถึงว่าจะต้องไปอวดอ้างว่า ฉันนี่นะชั้นนั้นชั้นนี้ ได้นั้นได้นี้ มีปัญญานั้น ปัญญาขึ้นมา ซึ่งการที่จะบอกแนะนำสั่งสอนเผื่อแผ่ความรู้ความเข้าใจและคุณความดีของตนแก่ผู้อื่น กับการอวดอ้างบอกว่าตนเป็นนั่นเป็นนี่มีคุณความดีอย่างนั้นอย่างนี้ ย่อมไม่เหมือนกัน แต่พระโพธิรักษ์อ่านพระสูตรนี้แล้วกลับมาพูดในทำนองที่แสดงว่า ท่านมองเห็นไปว่าพระพุทธเจ้าสอนให้อวดอ้าง และจะต้องอวดอ้างตัวเองเช่นนั้น จึงจะเป็นการทำประโยชน์แก่ผู้อื่น แล้วนำพระสูตรนี้มาอ้างยืนยันการอวดอวดริมธุสธรรมของตน

พระโพธิรักษ์ชอบพูดว่าท่านไม่ได้คือฉัน แต่ยืนหยัด
ถึงกับอ้างวาทะของมหาตมคานธีมายืนยัน แต่การที่พระโพธิ
รักษ์จะเป็นผู้คือฉันหรือไม่คือฉัน จะเป็นผู้ยืนหยัดหรือไม่ยืน
หยัด หาได้เป็นไปตามคำที่พระโพธิรักษ์จะพูดให้เป็นไม่
แต่อยู่ที่การกระทำของพระโพธิรักษ์เองต่างหาก ที่จะเป็น
เครื่องตัดสิน

ในหนังสือ "แนสสันคือโสภณศีลธรรมวินัยจริงหรือ?" ได้
เขียนไว้ตอนหนึ่งว่า "คณะสงฆ์ในมหาเถรสมาคม ไม่ถือจุลศีล
มัชฌิมศีล มหาศีล" การใช้ถ้อยคำที่กำกวมชวนให้ผู้อื่นเข้าใจ
ผิดพลาดทำนองนี้ คุณจะเป็นลักษณะสำนวนพูดของพระโพธิ
รักษ์และชาวสันติอโศก คำว่า "คณะสงฆ์ในมหาเถรสมาคม"
นั้น ย่อมไม่มี การใช้ถ้อยคำที่ไม่ชัดเจนอย่างนี้ ทำให้ผู้อ่าน
หลงเข้าใจผิดได้ง่าย โดยเฉพาะอาจทำให้นึกเห็นไปตาม
ภาพที่ทางสันติอโศกเคยพูดให้คนเข้าใจมาก่อน คือเข้าใจ
ไปว่า มีคณะสงฆ์ฝ่ายมหาเถรสมาคม หรือคณะสงฆ์ของมหา
เถรสมาคมพวกหนึ่ง กับคณะสงฆ์สันติอโศกฝ่ายตนอีกพวก
หนึ่ง การพูดหรือเขียนเช่นนี้ ถ้ามิใช่เกิดจากเจตนาเฉฉา
พูดให้คนเข้าใจผิดสร้างภาพผิด ก็เกิดจากความหลงผิดรู้เท่า
ไม่ถึงการณ์ ควรจะช่วยกันสร้างความเข้าใจให้ถูกต้องว่า ใน
ประเทศไทยนี้ พระสงฆ์ไทยทั้งหมดมีชื่อเรียกรวมว่า คณะสงฆ์
ไทย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับปัจจุบันได้กำหนดให้มี
มหาเถรสมาคมขึ้นเป็นองค์กรปกครองคณะสงฆ์ไทยนี้ แต่มหา
เถรสมาคมนั้น ก็เป็นแต่เพียงองค์กรปกครอง ที่เกิดขึ้นตามบท

บัญญัติในกฎหมายเท่านั้น อาจมีการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย
วางระบบบริหารใหม่ให้มีองค์กรชื่ออื่นแบบอื่นเข้ามาปกครอง
คณะสงฆ์ไทย มหาเถรสมาคมก็หมดไป แต่คณะสงฆ์ไทยก็
ยังคงเป็นตัวยืนอยู่อย่างเดิม เหมือนกับเมื่อก่อนปี พ.ศ.
๒๕๐๕ ก็ไม่มีมหาเถรสมาคม แต่มีองค์กรแบบอื่นที่เรียกว่า
คณะสังฆมนตรี เป็นผู้ปกครองคณะสงฆ์ไทยอยู่ เป็นเวลายาว
นาน ๒๒ ปี คณะสงฆ์ไทยนี้ประกอบด้วยพระสงฆ์มากมาย
หลากหลาย มีความรู้ความประพฤติกและแนวปฏิบัติต่างกันไป
มากมายหลายแบบ การมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และองค์
กรปกครองคณะสงฆ์ที่เรียกชื่อว่ามีมหาเถรสมาคมบ้าง คณะ
สังฆมนตรีบ้าง ก็เป็นการพยายามที่จะให้พระสงฆ์ทั้งหมด
ในคณะสงฆ์ไทยคุมกันอยู่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และดิ่งกัน
ขึ้นสู่มาตรฐานความประพฤติปฏิบัติที่ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ถ้า
กฎหมายและองค์การปกครองที่มีอยู่ ทำหน้าที่ไม่ได้ผลตาม
วัตถุประสงค์ ก็อาจเปลี่ยนแปลงให้มีกฎหมายใหม่และองค์การ
ปกครองใหม่ขึ้นแทน การกล่าวว่า "คณะสงฆ์ในมหาเถร-
สมาคม ไม่ถือจุลศีล มัชฌิมศีล มหาศีล" นั้น ก็จะต้องหมายถึง
ถึงคณะสงฆ์ไทยนี้เอง และเมื่อกล่าวเช่นนั้น ก็ย่อมเป็นการ
กล่าวต่อคณะสงฆ์ไทยด้วยถ้อยคำไม่เป็นจริง จริงอยู่ในคณะสงฆ์
ไทยปัจจุบันนี้ มีพระภิกษุจำนวนมากมาประพฤติบกพร่อง
เสียหายวิปริตจากพระธรรมวินัย แต่ในเวลาเดียวกัน ก็เป็น
ความจริงเช่นเดียวกันว่า ในคณะสงฆ์ไทยนั้นนั่นแหละ ก็มี
พระภิกษุอีกจำนวนมากที่ประพฤติปฏิบัติดีถูกต้องยิ่งกว่าพระใน

สันตติโคก การที่พระสันตติโคกกล่าวประณามพระภิกษุไทยอื่น ๆ ทั้งหมดนอกจากพวกตนว่าเป็นผู้ไม่ประกอบด้วยจุลศีล มัชฌิมศีล และมหาศีลนั้น ย่อมกลายเป็นความบกพร่องในศีลของตนเอง

การที่ในหนังสือ "แฉสันตติโคกฯ" มีข้อความที่ผิดพลาดหรือไม่ชัดเจนชวนให้เข้าใจผิด เช่นที่กล่าวมานี้ ถ้าไม่ใช่เป็นไปด้วยเจตนาที่จะสร้างภาพผิด ๆ ก็ย่อมเกิดจากความเข้าใจสับสน และการมีพื้นความรู้ในทางพระพุทธศาสนาไม่เพียงพอ ซึ่งจะเห็นได้ตั้งแต่หน้าแรกในเล่ม คือ หน้า "เกริ่น" เป็นต้นไปที่เดียว

นอกจากหนังสือ "แฉสันตติโคกฯ" นั้นแล้ว ในระยะใกล้ ๆ นี้ ทางสันตติโคกยังได้จัดพิมพ์หนังสือเล่มเล็ก ๆ อื่น ๆ ออกมาอีกหลายเล่ม เช่น "พระธรรมบุญของพุทธ" "ไขข้อข้องใจ มังสวิวัตกับเทวทัต" "นักกฎหมายชี้ สันตติโคกไม่ผิดกฎหมาย" เป็นต้น หนังสือเหล่านี้เป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงความเพียรพยายามและตั้งใจจริงจงในการทำงาน และสำนวนความที่กล่าวไว้ ก็แสดงให้เห็นว่าผู้ที่เขียนเป็นคนฉลาด โดยเฉพาะหลายท่านได้เล่าเรียนวิชาการต่าง ๆ ทางโลกมามาก อันเป็นพื้นฐานที่จะช่วยให้ทำงานด้านการเล่าเรียนและเผยแพร่ได้ผลดี จึงนับว่าเป็นที่น่าชื่นชมยินดีที่มีผู้ทรงความรู้และตั้งใจจริง เข้ามาสนใจและช่วยงานในวงการพระศาสนา ถ้าข้อเขียนเหล่านี้นำเสนอความรู้และคำสอนตรงและพอดีกับความจริงตามหลักพระธรรมวินัย ก็จะเป็นความเกื้อกูลแก่กิจการ

พระศาสนามีใช้น้อย โดยเฉพาะในระยะนี้ ที่การพระศาสนา
 อ่อนแอขาดแคลนกำลังคนที่มีคุณภาพ ควรจะต้องปรับปรุง
 ก็จะได้เป็นการช่วยกันเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจ เป็นการ
 ทำงานปรับปรุงกันขึ้นในด้านต่าง ๆ จากหลาย ๆ จุดหลาย ๆ
 แห่งมาประสานกัน ผลดีก็จะเกิดขึ้นแก่พระศาสนาเป็นส่วน
 รวม แต่เมื่ออ่านเนื้อความแล้วก็เห็นว่า หนังสือเหล่านี้ควรได้
 รับการแก้ไขปรับเนื้อหาให้ถูกต้องเสียก่อน เพราะยังมีความ
 เข้าใจผิดและนำหลักพระธรรมวินัยมาแสดงอย่างผิดพลาดไม่
 ตรงไม่พอดีกับที่เป็นจริง จะกลายเป็นสื่อนำความรู้ที่ผิด อีกทั้ง
 ในหนังสือเหล่านั้น มักมีข้อความคติเตือนคิดเตือนผู้อื่นในทางร้าย
 ด้วย เมื่อคำและความที่อ้างเป็นเครื่องวินิจฉัยนั้นไม่ตรงตาม
 หลักที่เป็นจริง ก็จะเป็นการทำร้ายผู้อื่นโดยไม่เป็นธรรม ถ้า
 ผู้เขียนและผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นผู้มีจิตใจเป็นธรรม กว่าจะรู้ตัวว่า
 ได้ทำร้ายผู้อื่นด้วยความหลงผิด ก็ได้ถลำพลาดไปอย่างหนัก
 และนานเสียแล้ว จึงควรจะได้มีความรอบคอบในการค้นคว้า
 และทำความเข้าใจให้แม่นยำถูกต้องเสียก่อน จากการที่ได้
 อ่านหนังสือเหล่านี้ ถ้าไม่พิจารณาในแง่ที่ว่าผู้เขียนเหล่านั้น
 อาจจะมีเจตนาซ่อนเร้นแอบแฝงบางอย่าง สมมติว่าเขามี
 เจตนาดีเขียนด้วยความบริสุทธิ์ใจ ก็จะได้เห็นได้ชัดว่า เนื้อ
 ความ คำอธิบาย และการอ้างอิงที่แสดงไว้ในแต่ละเล่ม แสดง
 ถึงพื้นฐานที่มีความเข้าใจสับสน และความรู้ความเข้าใจทาง
 พระศาสนาที่ไม่เพียงพอ เช่นเดียวกับหนังสือ "แฉสันคิอโศกฯ"
 ที่กล่าวถึงข้างต้น ด้วยเหตุนี้ ถ้าผู้เขียนไม่ถูกผูกมัดด้วยงาน

เร่งด่วนต่าง ๆ ต่อเนื่องไปอีกนานนัก ถ้าพ้นจากงานที่ผูกมัดเหล่านั้น ก็คิดว่าเขียนชี้แจงอธิบายเกี่ยวกับหนังสือต่าง ๆ จากสันติอโศกเหล่านี้ พอให้เห็นว่ามีความเข้าใจคลาดเคลื่อนสับสนอย่างไร เพราะหนังสือที่เขียนขึ้นจากความเข้าใจสับสนคลาดเคลื่อน และพินความรู้ที่ไม่เพียงพอ นั้น เมื่อเผยแพร่ออกไปมากก็จะสร้างความเข้าใจผิดและหลงผิด ให้กระจายกว้างขวางออกไป แล้วอันตรายก็จะเกิดแก่พระศาสนาและส่วนรวมดังได้กล่าวแล้วข้างต้น มองในแง่หนึ่ง ก็เป็นการดีที่สันติอโศกได้พิมพ์หนังสือเหล่านี้ออกมา ทำให้ได้รู้ชัดขึ้นว่า ชาวคณะนั้นมีความเข้าใจผิดพลาดคลาดเคลื่อนไปได้อย่างไร เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วก็ควรถือหลักว่า ไหน ๆ จะทำการปรับปรุงกันแล้ว ก็ควรต้องปรับปรุงเริ่มตั้งแต่ความรู้ ความเข้าใจให้ถูกต้องไปทีเดียว

ผู้เขียนมีความเชื่อมั่นมานานแล้วว่า ชาวสันติอโศกหลายคนหรือมากคนที่เดียว เป็นผู้มีความตั้งใจดี ต้องการพัฒนาตนเอง ต้องการแก้ไขปรับปรุงสิ่งผิดพลาดในวงการพระศาสนาและในสังคมทั้งหมด อีกทั้งเป็นผู้มีพื้นฐานการศึกษาทางโลกมาอย่างดี ซึ่งควรจะช่วยงานพระศาสนาได้อย่างมากทีเดียว โดยเฉพาะในยามที่การพระศาสนา กำลังต้องการการปรับปรุงเช่นนี้ แต่ความตั้งใจดีและพื้นฐานความรู้ทางโลกเท่านั้น ย่อมไม่เพียงพอ ถ้ามีความเข้าใจผิดพลาดและรู้เท่าไม่ถึงการณ์ทางด้านพระศาสนา บางทีเจตนาดีนั้น แทนที่จะเป็นการสร้างสรรค์ ก็กลับจะเป็นการทำลาย นำไปสู่ความ

สูญเสียและความพินาศ ไหน ๆ ก็ได้หุ่่มตัวเข้ามาเพื่อมุ่งสู่ความจริงและความดีงามอย่างแน่วแน่แล้ว ก็ควรจะให้ดำเนินก้าวหน้าไปอย่างถูกต้อง อย่าให้ถูกความเข้าใจสับสนและความหลงผิดชักพาให้เขวผิดทางไป อย่างน้อยก็ไม่ควรจะด่วนตัดสินตนเองและตัดสินผู้อื่นเร็วเกินไปนัก ควรจะยอมอดทนให้เวลากับการเรียนรู้ให้มากสักหน่อย เท่าที่ผู้เขียนได้เกี่ยวข้องกับชาวสันติอโศกมา มีสิ่งที่ใครเสนอไว้ ประกอบการคิดพิจารณาในที่นี้ ๓ อย่าง คือ

การมอง พุค และแสดงออกต่าง ๆ ให้ตรงพอดีกับความจริง เพราะว่า ไม่เฉพาะความหย่อนความขาดและความเท็จอย่างแจ้ง ๆ เท่านั้น ที่ไม่ตรงกับความจริง การมอง การพูด การเขียนต่าง ๆ ที่เกินเลยความจริง ก็กลายเป็นไม่ใช้ความจริงเช่นเดียวกัน ความพอดีกับความจริงนั้นแหละ จึงจะเป็นความจริงที่แท้จริง

ประการที่สอง คนที่มีความตั้งใจจริง อยากทำความดี เช่น การแก้ไขปรับปรุงต่าง ๆ ด้วยศรัทธาอย่างแรงกล้า มักจะมีความรู้สึกที่รุนแรงและร้อนแรงในการที่จะกระทำ แม้ว่าความรู้สึกนี้จะพลังที่ดี แต่ถ้าทำการลงไปในขณะที่มีความรู้สึกรุนแรงนี้ และด้วยความรู้สึกนี้ ก็มักจะทำให้เกินเลยความดี ไม่พอดีกับความดี แล้วก็กลายเป็นความไม่ดีไปได้ ดังนั้น เมื่อเกิดความตั้งใจจริง ที่จะทำความดีด้วยความรู้สึกที่แรงกล้าแล้ว ก็นับว่าเป็นความดีขั้นที่หนึ่ง แต่ก่อนที่จะทำ ถ้าวะงับอารมณ์ความรู้สึกที่รุนแรงไว้แล้ว ปรับใจให้สงบราบ

เรียบพอดี ตั้งความเมตตาปรารถนาดีต่อผู้อื่นและความมีใจเป็นกลางชื่อตรงต่อธรรมเข้ามาเป็นพื้นจิต แล้วทำการด้วยจิตใจที่สงบราบเรียบเป็นกลางพร้อมด้วยเมตตานั่น ก็จะเป็นความดีขั้นที่สอง ซึ่งจะทำให้ได้การทำดีที่พอดีกับความดีเป็นความดีที่แท้จริงโดยสมบูรณ์

อีกประการหนึ่ง ในการปฏิบัติ ความระมัดระวังคอยสำรวจตรวจตราตนเองและแนวทางที่ตนยึดถือ ให้เป็นการปฏิบัติที่ตรงพอดีกับหลักการที่แท้ของธรรม ย่อมเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งที่จะให้เกิดผลสำเร็จที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขทั้งของตนเองและผู้อื่น บางที ถ้าเผลอเพลินไป มัวคอยระวังตั้งใจทำตัวและแสดงตัวให้เคร่งครัดเข้มงวดเต็มที่ไปด้านหนึ่งเลยกลายเป็นการดำดิ่งไปในด้านเดียว ปล่อยให้ความพลั่งพลาดเกิดขึ้นอีกด้านหนึ่งโดยไม่รู้ตัว เข้าทำนองที่ว่า มัวแต่จะเมตตาเต่าปลา เลยลืมไปว่า กำลังวิหิงสาเพื่อนมนุษย์ จิตเมตตาที่แท้จริงนั้น ย่อมเกิดจากความเข้าใจผู้อื่นอย่างแท้จริง มองเห็นเข้าไปในเหตุปัจจัยทั้งหลาย ที่ทำให้เขาเป็นเช่นนั้น ชีบซาบในความเป็นจริงแห่งชีวิตของเขา จนไม่มีตัวเราที่จะเอาไปเทียบ ต่อเมื่อไม่มีการกระทำด้วยแรงความปรารถนาของตัวเราแล้วนั้นแหละ การแก้ปัญหาที่แท้จริงจึงจะเกิดขึ้น

ภาคผนวก ๒

พระโพธิรักษ์ยอมกลับเข้ามาหาเถรสมาคม ?

วารสารฉบับหนึ่งได้ไปขอสัมภาษณ์พระเทพเวที เกี่ยวกับเรื่องทางวิชาการอย่างหนึ่ง ตอนท้ายได้ถามข้อสงสัยเกี่ยวกับเรื่องสันติอโศก และบอกว่าอยากจะนำไปลงพิมพ์ด้วย แต่ต่อมาผู้สัมภาษณ์แจ้งว่าไม่กล้านำลงตีพิมพ์ เพราะเกรงว่าผู้ใหญ่ในวงงานของตนจะไม่พอใจ ในที่นี้เห็นว่าน่าจะนำมารวมพิมพ์ไว้ด้วยเพื่อเป็นหลักฐาน จึงปรับปรุงคำให้สัมภาษณ์ให้กระชับรัดกุมได้ความยิ่งขึ้น และนำมาลงพิมพ์ไว้ ดังต่อไปนี้

ผู้สัมภาษณ์: ตอนนี้ทราบผ่านทางสันติอโศกได้ขอกลับมาอยู่ภายใต้มหาเถรสมาคม ไม่ทราบว่าอาจารย์มองปัญหานี้อย่างไรบ้าง จะมีปัญหาไหม? ยังมีพวกต่อต้านอยู่อะไรอยู่ ความจริงไม่น่าจะต่อต้านนะในเมื่อเขาจะขอกลับเข้ามา นี่เป็นความเห็นของกระผมนะครับ

พระเทพเวที: คำถามนี้ ตรงกับที่หลายคนพูด กล่าวคือตอนนี้มีการพูดกันว่า พระโพธิรักษ์ ซึ่งได้ลาออกจากมหาเถรสมาคมแล้ว ได้ตกลงยอมที่จะกลับเข้ามาหาเถรสมาคม แต่มหาเถรสมาคมกลับไม่ยอม หมายความว่า พระโพธิรักษ์นี้ยอมหมดแล้ว จะเอาอย่างไรก็ได้ แต่เสร็จแล้วทางคณะสงฆ์กลับไม่ยอมหลายคนพูด หรือพยายามพูดให้เกิดความเข้าใจทำนองนี้ แต่

อาตมาไม่ได้เห็นปัญหาในแง่ นั้น คือ เมื่อพูดให้ถูกต้องแล้ว ไม่มีคำว่าออกไปและเข้ามา ต้องมองภาพให้ถูกต้องก่อน อย่าไปติดอยู่ในถ้อยคำ คนเรานี้ไปติดหรือถูกหลอกด้วยถ้อยคำได้ง่าย ที่พูดว่าออกจากมหาเถรสมาคม รับเข้ามหาเถรสมาคมนั้น เป็นการใช้คำพูดที่ทำให้เกิดความเข้าใจผิด แล้วคนก็หลงไปตามถ้อยคำ ถ้าเราวิเคราะห์คำพูดและใช้ถ้อยคำให้ถูกต้องแล้วคนก็จะหายสงสัย แล้วก็มองอะไรชัดขึ้น

ที่พูดว่า ออกจากมหาเถรสมาคม รับเข้ามหาเถรสมาคม นั้น ถ้าถ้ามโนคิดเดี๋ยวก็น่าจะตัน มหาเถรสมาคมมีสิทธิอะไรให้ใครออกไป และมีสิทธิอะไรที่จะรับใครเข้ามา ไม่มีสิทธิและไม่มีอำนาจเลย มหาเถรสมาคมเป็นองค์กรที่มีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมายที่รัฐตราขึ้น รัฐตรากฎหมายคณะสงฆ์ขึ้นโดยกำหนดให้มีมหาเถรสมาคม และบัญญัติอำนาจหน้าที่ไว้ มหาเถรสมาคมมีอำนาจ และทำหน้าที่ไปตามกฎหมายเท่านั้น มหาเถรสมาคมไม่มีสิทธิ และไม่มีหน้าที่จะไปรับใครเข้าหรือเอาใครออกจากกฎหมาย จริงหรือไม่จริง เขากำหนดและตั้งขึ้นมาให้มีหน้าที่บริหารกิจการพระศาสนา คณะสงฆ์ที่เขามีอยู่แล้วนั้น ตัวจะต้องปกครองให้ดี แต่ตัวไม่มีสิทธิรับใครเข้าในกฎหมาย หรืออนุญาตให้ใครออกจากกฎหมาย ไม่มีอำนาจ ไม่มีหน้าที่ที่จะทำอย่างนั้น อำนาจก็ไม่มี หน้าที่ก็ไม่มี เมื่อกฎหมายออกมา ปัญหาก็มีเพียงว่า ใครบ้างที่อยู่ในคณะสงฆ์ไทย ปัญหามีแค่นั้น ใครอยู่ใต้กฎหมายคณะสงฆ์นี้ไหม ข้อที่จะต้องวินิจฉัยมีอยู่เท่านั้น ใครอยู่ในคณะสงฆ์ไทย อยู่ใต้กฎ

หมายนี้ มหาเถรสมาคมก็มีหน้าที่ปกครองคนเหล่านั้นให้อยู่ด้วยดีตามที่กฎหมายวางไว้ ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ก็จบแค่นั้น ถ้าไม่อยู่ได้กฎหมาย มหาเถรสมาคมก็ไม่เกี่ยวข้อง ไม่ต้องไปขอเข้า ไม่ต้องไปลาออก

ทีนี้ ปัญหาของท่านโพธิรักษ์นี้ ท่านบอกว่าท่านลาออกจากมหาเถรสมาคม คำว่า "ลาออกจากมหาเถรสมาคม"นี้ ท่านมุ่งให้มีความหมายว่า ลาออกจากคณะสงฆ์ไทย พ้นจากการปกครองของมหาเถรสมาคม และพ้นจากอำนาจควบคุมของกฎหมายที่รัฐตราไว้สำหรับคณะสงฆ์ แล้วตอนนี้ท่านบอกว่าท่านยอมจะกลับเข้าไปในมหาเถรสมาคมอีก และทำเป็นทีคล้ายๆ รออยู่ว่า มหาเถรสมาคมจะยอมรับท่านกลับเข้าไปอีกหรือไม่ ทีนี้ ข้อที่จะต้องพิจารณาก็คือ มหาเถรสมาคมมีอะไรจะต้องเกี่ยวข้องหรือต้องทำ เกี่ยวกับการลาออกและการขอกลับเข้ามาของพระโพธิรักษ์ การลาออกและการขอกลับเข้ามาของพระโพธิรักษ์นั้นมีความหมายว่าอย่างไร

ถ้าดูตามนี้ ก็จะประมวลข้อพิจารณาได้ดังนี้

ประการที่ ๑ มหาเถรสมาคมนี้ เป็นองค์กรที่กฎหมายตั้งขึ้น มีขึ้นมาโดยกฎหมาย และมีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมาย มีหน้าที่ปกครองผู้ที่อยู่ใต้อำนาจกฎหมาย ไม่มีสิทธิที่จะไปเอาใครเข้ามาอยู่ในกฎหมาย หรือเอาใครออกไปจากกฎหมายนี้ มหาเถรสมาคมนี้จึงไม่มีสิทธิรับใครเข้าหรือไล่ใครออก ทั้งโดยบทบัญญัติก็ไม่มี และโดยลักษณะหรือหลักการของกฎหมายก็ไม่มีทางเป็นไปได้

ประการที่ ๒ เรื่องนี้เป็นอย่างไร เรื่องของพระโพธิ์รักษ์นี้ก็ถือว่า แต่ก่อนนี้พระโพธิ์รักษ์บวชเข้ามาในคณะสงฆ์ไทย แล้วคอนั้นตัวท่านเองก็ยอมรับว่าท่านอยู่ในคณะสงฆ์จริง อยู่ภายใต้กฎหมาย แล้วต่อมาท่านบอกว่า ท่านลาออก เมื่อลาออกจากมหาเถรสมาคมแล้ว ท่านว่าท่านไม่อยู่ภายใต้กฎหมาย ซึ่งอันนี้ท่านพูดท่านเองว่าท่านได้รับอนุมัติจากทางมหาเถรสมาคม ก็ขัดกับความจริง มหาเถรสมาคมไม่มีอำนาจหน้าที่ที่จะไปอนุมัติให้ใครออกไปได้ ไม่มีสิทธิเลย เป็นไปไม่ได้ ถึงจะประกาศอนุมัติออกมา ก็ไม่มีผล ถ้าท่านจะออกจากคณะสงฆ์ ท่านไปทำตามกระบวนวิธีออกด้วยตนเอง เช่น ลาสิกขาเป็นต้น ท่านก็ออกไปเอง ไม่ต้องมาพูดว่าลาออก ซึ่งไม่มีใครจะอนุมัติให้ท่านได้ เหมือนคนไทยอยากจะออกจากความเป็นราษฎรไทย ก็ไปทำตามกระบวนวิธีโอนสัญชาติเสีย ก็ออกไปได้เอง แต่ถ้าไม่ทำตามนั้น จะมาประกาศลาออกจากคณะรัฐมนตรีอย่างไร ก็ไม่มีใครอนุมัติให้เขาได้

ถ้าพระโพธิ์รักษ์จะออกจากการปกครองของมหาเถรสมาคม ไม่อยู่ในคณะสงฆ์ไทย และไม่อยู่ใต้กฎหมาย(ที่รัฐตราไว้สำหรับ)คณะสงฆ์ การออกหรือการไม่อยู่ของท่าน ย่อมจะไม่เกิดจากการลาออก แต่จะเกิดขึ้นได้ในกรณีต่อไปนี้

๑. พระโพธิ์รักษ์ไม่อยู่ใต้อำนาจกฎหมายคณะสงฆ์มาแต่ต้น เพราะกฎหมายคณะสงฆ์ กล่าวคือ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ เป็นโมฆะด้วยเหตุผลประการใดประการหนึ่ง ถ้าเป็นอย่างนี้จริง พระโพธิ์รักษ์ก็ไม่จำเป็นต้องประ

ภาศลาออกไป หรือขอกลับเข้ามาอย่างใดทั้งสิ้น เพราะไม่ขึ้นต่อกฎหมายนั้น และไม่เกี่ยวข้องกับอะไรกับมหาเถรสมาคมอยู่แล้ว

อย่างไรก็ตาม การที่พระโพธิ์รักษ์กล่าวว่า ท่านได้ประกาศลาออกจากมหาเถรสมาคมแล้ว ก็เป็นเครื่องแสดงว่า ก่อนนั้นท่านยอมรับว่าท่านอยู่ในคณะสงฆ์ไทย ภายใต้กฎหมายคณะสงฆ์ ถ้ากฎหมายคณะสงฆ์เป็นโมฆะ การกระทำของพระโพธิ์รักษ์ในกรณีนี้ก็เป็นเรื่องเปล่า ๆ ปลื้ ๆ หรือทำในสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องทำ

๒. พระโพธิ์รักษ์พ้นจากความเป็นพระภิกษุ โดย

ก. ลาสิกขา คือ สีก ด้วยการบอกคืนสิกขาบท หรือบอกคืนอุปัชฌาย์ บอกคืนอาจารย์ (=บอกเลิกอุปัชฌาย์ บอกเลิกอาจารย์) เป็นต้น อย่างใดอย่างหนึ่ง อันเป็นวิธีปฏิบัติตามพระวินัยในการลาออกจากเพศภิกษุ

สำหรับกรณีนี้ ยังเป็นเรื่องที่จะต้องสอบสวนและวินิจฉัยให้แน่นอนชัดเจน เพราะในประวัติของพระโพธิ์รักษ์มีเรื่องราวเกี่ยวข้องกับการลาสิกขาและการบอกเลิกอุปัชฌาย์ ซึ่งเป็นข้อที่ถือได้ว่ายั้คงพิจารณา

ข. ขาดจากความเป็นพระภิกษุ เพราะทำความผิดละเมิดพระวินัยขั้นร้ายแรง เช่น จงใจวัดคุณวิเศษที่ไม่มีจริงในตน

ถ้าเป็นไปตามข้อ ๒ นี้ การที่พระโพธิ์รักษ์จะลาออก หรือจะขอกลับเข้ามาก็ไม่มีความหมายอะไร เพราะท่านไม่

มีสิทธิในฐานะอยู่แล้ว แต่ปัญหาจะเปลี่ยนไปเป็นว่า ท่านพ้นจากความเป็นภิกษุแล้ว แต่ยังไม่ยอมสละสมณเพศ หรือแต่งกายเลียนแบบพระภิกษุ และก็จะมีผลผิดต้องได้รับโทษตามกฎหมาย ถ้ากฎหมายนั้นไม่เป็นโมฆะ

พระโพธิ์รักษ์นั้นท่านบวชตามแบบของพระสงฆ์ไทย ก็เลยเข้าข่ายอยู่ในคณะสงฆ์ไทย (ซึ่งในระยะแรกท่านเองก็ยอมรับและถืออย่างนั้น) เมื่ออยู่ในคณะสงฆ์ไทย ก็อยู่ภายใต้อำนาจบังคับของกฎหมายฉบับนี้ ซึ่งให้มหาเถรสมาคมเป็นผู้ปกครอง ที่นี่ เรื่องมันก็มีมาว่า ถึงตอนหนึ่งนี่ 'ท่านโพธิ์รักษ์ ท่านไม่เห็นด้วยกับการปกครองคณะสงฆ์นี้ ท่านก็ไม่ปฏิบัติตาม ไม่ปฏิบัติตามก็คือฝ่าฝืนหรือละเมิด เราจะเรียกอย่างไรก็แล้วแต่ แต่ท่านก็ทำของท่านมาอย่างนี้

ฉะนั้น สิ่งที่เราจะพูดได้ให้ตรงตามความหมายก็คือว่า พระโพธิ์รักษ์ได้ประกาศฝ่าฝืนละเมิดไม่ยอมปฏิบัติตามกฎหมายคณะสงฆ์ นี่เป็นคำพูดที่ถูกตรงที่สุด คือตอนหนึ่งท่านยอมรับการบวชเข้ามาอยู่ใต้กฎหมายแล้ว อยู่ ๆ ท่านก็ประกาศว่า ต่อไปนี้ ฉันจะไม่ปฏิบัติตามกฎหมายนั้น ถ้าใช้คำพูดอย่างนี้ก็จะถูก แล้วต่อมาถึงตอนนี้ก็มีการเจรจากันเกิดขึ้นทางกระทรวงศึกษาธิการไปเจรจากับท่าน การเจรจาที่ว่าให้ยอมกลับเข้ามาหามหาเถรสมาคมนี้ ถ้าพูดให้เป็นสำนวนภาษาที่ถูกต้อง ก็มีความหมายเท่ากับพูดว่า อย่าเลยนะ อย่าไปฝ่าฝืน อย่าไปละเมิดเลย เลิกฝ่าฝืน เลิกละเมิดเสีย ยอมกลับมาก่อปฏิบัติตามเถอะ แล้วท่านก็บอกว่าฉันจะยอม คำว่ายอม

ของท่านที่ว่า จะกลับเข้ามาหาเถรสมาคมนี้ ถ้าพูดให้ตรงตาม
 สารหรือตามหลักการของกฎหมายก็คือพูดว่า ต่อไปนี้จะเลิก
 ฝ่าฝืน จะหันกลับมาปฏิบัติตามกฎหมายคณะสงฆ์ต่อไป
 สารสำคัญของคำพูดก็มีเท่านี้ เมื่อท่านยอม ก็คือเลิกละเมิด
 เลิกฝ่าฝืน และยอมปฏิบัติตามกฎหมายนั้นต่อไป เรื่องก็จบ
 ถูกไหม จะมีไหมการรับเข้า และเอาออก ไม่มีอะไรเลย
 เป็นคำพูดลงสมอง เป็นคำพูดลงให้เข้าใจผิด ท่านโพธิ-
 รักษ์นี้ ที่บอกว่า จะกลับเข้ามาอยู่ในมหาเถรสมาคมนั้น ถ้า
 เปลี่ยนสำนวนใหม่ให้ตรงความจริง ก็เท่ากับพูดว่าจะเลิกฝ่า
 ฝืนกฎหมาย ก็จะต้องถามว่าเลิกจริงไหม ถ้าท่านยอมเลิก
 ยอมปฏิบัติตามกฎหมายคณะสงฆ์ต่อไปไม่ฝ่าฝืนอีก เรื่องก็จบ
 เมื่อท่านพูดอย่างนี้แล้ว ท่านจะปฏิบัติตามหรือไม่ก็อยู่ที่ตัว
 ท่าน ไม่เห็นเกี่ยวอะไรที่ใครจะต้องมารับรองให้ท่าน ที่ว่า
 มหาเถรสมาคมจะรับเข้าหรือไม่รับเข้านั้น ไม่อาจจะเป็นคำ
 ถามขึ้นมาได้ คำถามมีได้เพียงว่า ที่ท่านโพธิรักษ์พูดว่า จะ
 เลิกฝ่าฝืน จะกลับยอมปฏิบัติตามกฎหมายนั้น ท่านจะปฏิบัติ
 จริงหรือไม่ แล้วก็คอยดูกันต่อไปสิว่า ท่านโพธิรักษ์นี้จะปฏิบัติ
 ตามหรือไม่ ถ้าท่านไม่ปฏิบัติตาม ท่านก็พูดไม่จริง ท่านก็ไม่
 ปฏิบัติตามที่ท่านพูด คำที่ท่านพูดว่า จะกลับเข้ามาหาเถร
 สมาคมก็หมายความว่าตรงไปตรงมาว่า จะยอมปฏิบัติตามกฎ
 หมายต่อไปเท่านั้นเอง จะปฏิบัติตามกฎหมายหรือไม่ก็เป็น
 เรื่องของตนเอง จะบอกคนอื่นก็เพียงให้เขารับรู้หรือสัญญากับ
 เขา ไม่ต้องไปรอให้ใครรับเข้าที่ไหนอีก จึงไม่ต้องมีใครไป

รับเข้าหรือให้ออก เท่านั้นเอง อาตมาก็แปลกใจว่า ทำไมไป
งกัน แม้แต่ผู้ใหญ่ที่บริหารบ้านเมืองก็พลอยเป็นไป จะต้อง
มารอให้มหาเถรสมาคมรับพระโพธิรักษ์เข้า นี่เรื่องอะไรกัน
มันไม่มีเหตุมีผลอะไร ก็เพียงแต่ว่าพระโพธิรักษ์บอกว่าจะ
ปฏิบัติตามก็จบ ก็อยู่ที่ว่า จะปฏิบัติตามหรือไม่ จะทำจริง
หรือไม่

ถ้าท่านยอมทำตามจริง ปัญหาที่จะมีต่อไปว่า ถ้าหาก
ว่าสิ่งที่ท่านโพธิรักษ์ทำผ่าน ๆ มาเนี่ย เป็นความผิด ก็เป็น
ปัญหาที่คณะสงฆ์ในฐานะผู้ปกครองตามกฎหมาย จะต้องดำ
เนินการ จะต้องพิจารณาสอบสวนเป็นต้น ถ้าไม่ทำก็ถือว่า
บกพร่องต่อหน้าที่ แม้เท่าที่ผ่านมา ถ้าพระโพธิรักษ์มีความ
ผิดแล้วคณะสงฆ์ไม่ปฏิบัติการไม่ดำเนินการ ก็ต้องถือว่ามหา
เถรสมาคมบกพร่องต่อหน้าที่ ตอนนี้อยู่ ถ้าพระโพธิรักษ์ยอม
ปฏิบัติตาม ก็ต้องดำเนินการ ต้องสอบสวนให้เรื่องเสร็จสิ้น
เรียบร้อยไป ถ้าตกลงจะดำเนินการ ปัญหาที่จะเกิดขึ้นก็มี
เพียงว่า ที่พระโพธิรักษ์บอกว่าจะเลิกฝ่าฝืนและปฏิบัติตามนั้น
จะยอมปฏิบัติจริงไหม ปัญหาอยู่ที่นี้ต่างหาก ปัญหาตอนนี้ก็
คือ หนึ่ง ที่พระโพธิรักษ์บอกว่า จะเลิกฝ่าฝืนกฎหมายคณะ
สงฆ์ ยอมปฏิบัติตามนั้น ท่านจะทำตามนั้นจริงไหม และ สอง
ถ้ามหาเถรสมาคมดำเนินการสอบสวนและมีการลงโทษเป็นต้น
ท่านจะยอมรับการสอบสวนและการลงโทษนั้นไหม การยอม
นั้นจะจริงหรือไม่ก็อยู่ที่นี้แค่นี้ เพราะฉะนั้น อาตมามองว่า
ไม่มีคำถามที่ว่า จะรับกลับเข้าไหม มีแต่คำถามว่า ที่ท่าน

โพธิรักษ์บอกว่า จะยอมกลับปฏิบัติตามกฎหมายคณะสงฆ์นั้น
จะยอมปฏิบัติตามจริงไหม เท่านั้น

ที่พูดกันมานี้ เป็นการพูดประเภทที่ว่า ใช้ถ้อยคำผิด
พอใช้คำผิดก็เลยลงตัวเองให้ยุ่งไปหมด ก็เลยไปมีปัญหาว่า
จะรับเข้าเอาออก การที่กระทรวงศึกษาธิการไปเจรจา ว่าให้
ยอมเข้ามหาเถรสมาคมนั้น ถ้าเปลี่ยนสำนวนเสียให้เป็นคำ
พูดที่ตรงความหมายเสียทั้งหมดเรื่อง คือไปเจรจาว่า ต่อไปนี้
ขอให้ยอมเลิกฝ่าฝืน หันมาปฏิบัติตามต่อไป เมื่อท่านโพธิ
รักษ์บอกว่า ยอมเลิกละเมิดฝ่าฝืนและจะกลับปฏิบัติตามต่อไป
ก็จบ ต่อจากนั้น ก็มาคุยกันว่า ท่านโพธิรักษ์จะทำตามที่ท่าน
พูดจริงหรือไม่ ไม่มีอะไรที่จะต้องมาพูดกันว่า มหาเถร
สมาคมจะยอมรับท่านโพธิรักษ์กลับเข้าไปหรือไม่ ยิ่งบอกว่า
มีการต่อต้านอะไร ก็ยังเป็นคำพูดเหลวไหล แสดงว่าไม่เข้าใจ
อะไรเลย เพราะฉะนั้น ในแง่ของกระทรวงเองนั้นก็พลาด
แล้วในแง่ของคณะสงฆ์เองนั้น ก็หย่อนมาแต่เดิมละ ไม่ปฏิบัติ
ตามหน้าที่ ทีนี้ พอกระทรวงไปทำอย่างนี้อีก ก็เกิดปัญหา
เพราะว่าใช้คำพูดที่ผิด มหาเถรสมาคมก็อยู่ในภาวะลำบาก
ไม่รู้จะปฏิบัติตัวอย่างไร ก็เลยออกในรูปที่บอกว่า ที่กระทรวง
ทำไปก็เป็นส่วนของกระทรวง ปัญหาที่จบไม่ลง ก็ไม่มีอะไร
จบ ตอนนี้ก็คล้าย ๆ ว่าเป็นไฟที่ใช้ขี้เถ้ากลบอยู่

การที่อาตมาได้พูดหรือเขียนเกี่ยวกับเรื่องนี้ ขอให้เข้าใจ
ด้วยว่า ไม่ใช่เป็นเรื่องกรณีระหว่างพระโพธิรักษ์กับมหาเถร
สมาคม ถ้าพระโพธิรักษ์หรือสันติอโศกจะมีปัญหาอะไรกับ

มหาเถรสมาคม หรือจะเป็นปฏิบัติต่อมหาเถรสมาคม ก็เป็นเรื่องของมหาเถรสมาคมหรือผู้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องจะพึงดำเนินการกับพระโพธิรักษ์หรือสันติอโศกนั้น อาตมาย่อมไม่ไปยุ่งเกี่ยวอะไรด้วย แต่ที่อาตมาต้องพูดและเขียนเกี่ยวกับเรื่องนี้ก็เพราะได้มองเห็นว่า พฤติการณ์ของพระโพธิรักษ์ล้ำแดนออกไป คุณาจะกลายเป็นปฏิบัติต่อความจริงหรือสัจธรรม และย่อมจะกลายเป็นกรณีระหว่างพระโพธิรักษ์ กับผู้ที่รักความจริง หรือผู้ที่ต้องการสัจจะโดยทั่วไป ซึ่งทุกคนที่รักความจริงจะต้องสนใจรักษา

สิ่งที่ต้องการก็คือ ขอให้ท่านเผชิญกับความจริง และแสดงออกตรงตามความจริง พิจารณาเรื่องตรงหลักตรงประเด็น ไม่ใช่เฉไฉ ตลอดจนมีท่าทีที่น่าสงสัยว่าจะถึงกับบิดเบือนหลักธรรมวินัย สิ่งที่เราจะต้องดูก็คือ ท่านทำอย่างนั้น เพราะจริงใจ ไม่เชื่อตรง หรือเข้าใจผิดพลาดไป เรื่องนี้สำคัญมาก และสำคัญเป็นพิเศษสำหรับผู้ทำงานเกี่ยวกับธรรม โดยเฉพาะเมื่อเป็นผู้นำคนหมู่มาก ซึ่งการกระทำมีผลกว้างไกล เพราะการทำความดีของผู้ไว้สัจจะ ย่อมควรแก่การสงสัยว่าจะเป็นการหลอกลวงมากกว่าเป็นความดีที่แท้จริง และถ้าเป็นความดีที่ทำโดยมุ่งหลอกลวงหรือมีเจตนาไม่สุจริตแอบแฝง ก็ย่อมน่ากลัวว่าจะนำไปสู่ความพินาศมากกว่าสันติสุข แต่เรื่องนี้ขณะนี้ยังอยู่ในชั้นหาความชัดเจนและทำความเข้าใจ ซึ่งจะต้องดูกันต่อไป โดยใช้ปัญญา มีสติรอบคอบ จริงใจ และมุ่งต่อประโยชน์สุขของส่วนรวม